

2019

ОГЛЯД

ГУМАНІТАРНИХ ПОТРЕБ

ЛЮДИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

3,5 МЛН

ГРУДЕНЬ 2018

УКРАЇНА

Огляд підготовлений від імені Гуманітарної команди країни та партнерів.

У цьому огляді представлено спільне розуміння кризи Гуманітарною командою країни, у тому числі розуміння найбільш нагальних гуманітарних потреб та оцінку кількості людей, які потребують допомоги. В огляді представлено консолідовану базу доказів та підтверджень для спільного стратегічного планування заходів реагування.

Використані позначення та викладення матеріалу в огляді жодним чином не відображають позицію Секретаріату Організації Об'єднаних Націй щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи району, їхніх органів влади чи демаркації їхніх кордонів.

www.unocha.org/ukraine

www.reliefweb.int

www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine

<https://reports.unocha.org/country/ukraine/>

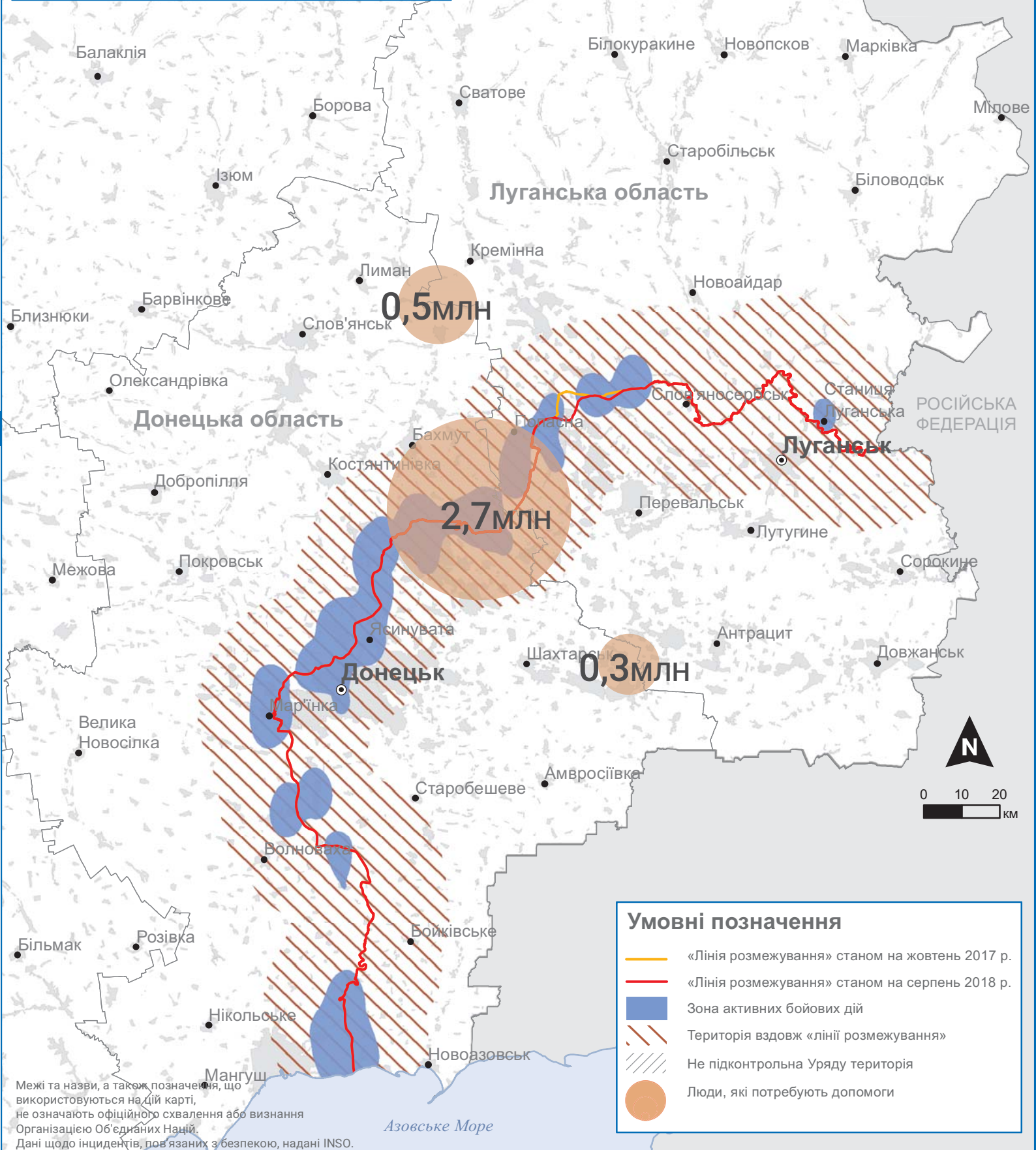
ЧАСТИНА І: ОГЛЯД СИТУАЦІЇ

- Гуманітарні потреби та основні цифри
- Вплив кризи
- Розподіл людей, які потребують допомоги, за секторами
- Зосередження потреб
- Сприйняття гуманітарної діяльності населенням та підзвітність перед постраждалим населенням

ЛЮДИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

3,5 млн

Умовні позначення

- «Лінія розмежування» станом на жовтень 2017 р.
- «Лінія розмежування» станом на серпень 2018 р.
- Зона активних бойових дій
- Територія вздовж «лінії розмежування»
- Не підконтрольна Уряду територія
- Люди, які потребують допомоги

Межі та назви, а також позначення, що використовуються на цій карті, не означають офіційного схвалення або визнання Організацією Об'єднаних Націй. Дані щодо інцидентів, пов'язаних з безпекою, надані INSО.

ГУМАНІТАРНІ

ПОТРЕБИ ТА ОСНОВНІ
ПОКАЗНИКИ

За оцінками, 5,2 мільйона людей продовжують нести основний тягар збройного конфлікту на сході України. Навіть після чотирьох років активних бойових дій немає негайного вирішення проблеми постраждалого населення. 3,5 мільйона людей потребують гуманітарної допомоги та захисту через значне мінне забруднення, посилення психологічних травм та згубні наслідки відсутності доступу до основних послуг. Більшість людей, які потребують допомоги, проживають у постраждалих внаслідок конфлікту районах Донецької та Луганської областей, розділених «лінією розмежування» протяжністю 427 кілометрів, що еквівалентно довжині французько-німецького кордону. «Лінія розмежування» також була театром активних бойових дій, які забрали життя понад 3 000 цивільних осіб, та приблизно 9 000 було поранено з 2014 року. Впродовж трьох років поспіль Україна мала більше інцидентів, пов'язаних з протитанковими мінами, ніж будь-яка інша країна, в яких, з урахуванням інших інцидентів, пов'язаних з мінами та поведженням з вибухонебезпечними залишками війни (ВЗВ), загинуло понад 40 відсотків жертв серед цивільного населення у 2017–2018 роках.¹ Кількість перетинів «лінії розмежування» через п'ять офіційних контрольних пунктів в'їзду-виїзду збільшилася на 15% у 2018 році порівняно з 2017 роком, причому в середньому 1,1 млн перетинів здійснювалося щомісяця, і більше половини з них здійснювалося людьми похилого віку старше 60 років. Низькі температури під час суворої зими в Україні ще більше погіршують гуманітарну ситуацію, поряд з обмеженнями та непередбачуваністю гуманітарного доступу, а також зменшенням або обмеженням засобів до існування. Частка жінок та людей похилого віку, які страждають, непропорційно висока, і вони частіше наражаються на ризики зловживань, експлуатації та зневаги. Люди похилого віку становлять 30 відсотків тих, хто потребує допомоги, що є найбільшою часткою порівняно з будь-якою кризою в світі, і складають більше половини тих, хто відчуває нестачу продуктів харчування. Високі показники їхньої інвалідності та обмеженої мобільності роблять їх дуже вразливими до економічної нестабільності. Ситуація ускладнюється адміністративними перешкодами, з якими вони стикаються при здійсненні своїх прав, особливо при отриманні пенсій. Ця все більш складна ситуація продовжує змушувати людей робити неможливий вибір для задоволення своїх основних потреб, щоб звести кінці з кінцями, за рахунок власної гідності та майбутнього.

1. 348 (92 загиблих і 256 поранених) з 864 (165 загиблих і 699 поранених) жертв серед цивільних осіб з 1 січня 2017 року по 31 жовтня 2018 року, за даними УВКПЛ.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

1 Прямий вплив бойових дій

Цивільні особи стикаються з серйозними ризиками щодо безпеки, добробуту та основних прав через активні бойові дії, що тривають, та поширення мін та ВЗВ. На підконтрольних Уряду територіях (ПУТ) приблизно два мільйони людей наражаються на ризики мін, причому 70 відсотків сімей змінюють свою поведінку або щоденні звички для їх уникнення.² Наявність і вплив мін та ВЗВ на цивільних осіб на не підконтрольних Уряду територіях (НПУТ) все ще складно оцінити через відсутність достовірних даних, але ситуація оцінюється так само серйозно. Вплив конфлікту найбільше відчувається в районах, найближчих до «лінії розмежування», де кожна третя родина боїться відправляти дітей до школи через питання безпеки.³ Міжнародне гуманітарне право постійно порушується, важливі цивільні об'єкти зазнають невідповідних обстрілів, що часто призводить до перебоїв в наданні основних видів послуг, таких як водопостачання, цивільним особам по обидва боки «лінії розмежування». Майже п'ять років обстрілів і бойових дій посилюють психологічні розлади у всіх вікових групах, та найбільше постраждали діти та підлітки. З урахуванням 1,5 мільйона зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО),⁴ які живуть в ситуації тривалого переміщення, необхідний загальнонаціональний підхід для термінової реалізації нещодавно ухваленого Урядом Плану заходів з реалізації «Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року».⁵ Документація актів цивільного стану викликає занепокоєння з огляду на те, що 57 відсотків новонароджених на НПУТ не були зареєстровані і ризикують залишитися без громадянства.⁶ Нещодавно прийнятий Кабінетом Міністрів України Закон про протимінну діяльність — це позитивний крок до активізації гуманітарної протимінної діяльності.

2. Інформаційний листок за результатами Аналізу трендів, проведеного за ініціативою REACH: підконтрольні Уряду території Донецької та Луганської областей, червень 2018 р.

3. Там само.

4. Як зареєстровано Міністерством соціальної політики у 2018 році.

5. 21 листопада 2018 Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про затвердження Плану заходів з реалізації Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року», розроблену Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України.

6. За даними Кластера захисту.

2 **Порушення надання послуг**

На п'ятому році збройний конфлікт на сході України продовжує чинити невпинний тиск на найважливіші цивільні об'єкти та служби в районах, що постраждали внаслідок конфлікту, і навколо них. Мільйонам людей, що проживають в Донецькій та Луганській областях, довелося значним чином реорганізувати свої життя, що призвело до додаткового обтяження вже й так перевантажених систем надання послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, постачання води, електроенергії та опалення. Конфлікт впливає на близькість і доступність послуг. Вздовж «лінії розмежування» школи регулярно потрапляють під обстріли, що впливає на освіту і добробут тисяч дітей і вчителів. Системи водопостачання часто пошкоджуються внаслідок обстрілів. У 2018 році вартість хлору, необхідного для очищення води, виросла втричі. Часті припинення водопостачання, з огляду на низький рівень імунізації в Україні, підвищують ризик розповсюдження інфекційних захворювань. Туберкульоз є дуже розповсюдженим в Україні і залишається проблемою, зокрема мультирезистентний туберкульоз. Це пов'язано з високою мобільністю населення та нестачею медичних послуг. Оскільки постраждало дві третини закладів охорони здоров'я в районах, найближчих до «лінії розмежування», 38 відсотків домогосподарств повідомляють про відсутність доступу до медичних послуг.⁷ Люди похилого віку страждають від хронічних захворювань, які потребують регулярного прийому життєво важливих лікарських засобів.

3 **Відсутність засобів до існування та порушення механізмів виживання**

Конфлікт паралізував економічну діяльність в колись процвітаючому східному промисловому регіоні України, серйозно вплинувши на добробут і рівень життя людей. Безробіття в постраждалих внаслідок конфлікту областях зросло за останні чотири роки і є вищим, ніж на решті території країни. Доступ сімей в сільській місцевості до сільськогосподарських земель значно обмежений через масштабне мінне забруднення. Вони витрачають понад 20 відсотків свого обмеженого доходу на опалення, а показники споживання продуктів харчування майже вдвічі зменшуються взимку. ВПО та приймаючі громади стикаються з додатковою економічною напругою. ВПО намагаються отримати доступ до соціальних пільг, таких як пенсії, на які багато хто з них покладається як на засіб виживання. На п'ятому році конфлікту вразливі категорії населення все більше змушені купувати продукти в кредит, скорочуючи витрати на охорону здоров'я або вдаватися до жебрацтва. Втрата доходу та відсутність засобів до існування є другою головною проблемою серед постраждалих внаслідок конфлікту громад, яка тісно пов'язана зі збільшенням споживання алкоголю та наркотиків, особливо серед молоді. Це також сприяло зростанню показників сімейного насильства. Кожний п'ятий серед людей похилого віку, які проживають уздовж «лінії розмежування», повідомляв, що відчуває на собі принаймні один тип насильства і жорстокого поводження, 76% з них — жінки.⁸ Люди, які проживають поблизу «лінії розмежування», мають більш песимістичні перспективи щодо можливостей працевлаштування, та в них є відчуття ізоляції та навіть залишення напризволяще через поганий стан транспортної мережі та низки основних комунальних послуг.⁹

4 **Обмежена свобода пересування та обмежений доступ**

Незважаючи на незначний прогрес в охопленні більшої кількості людей, які потребують допомоги, у 2018 році, доступ на НПУТ та уздовж «лінії розмежування» залишається дуже непередбачуваним та обмеженим через бюрократичні перешкоди, відсутність безпеки та логістичні проблеми. Свобода пересування людей і можливість доступу до гуманітарних товарів, основних послуг та їхніх соціальних пільг та пенсій залишаються обмеженими. Хоча на всіх п'яти офіційних контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) інфраструктура покращилася, тисячі сімей все ще змушені чекати в тривалих чергах в принизливих умовах і продовжують стикатися з ризиками бойових дій і мін. Половина тих, хто перетинає КПВВ, — це люди старше 60 років, більшість з них жінки. У Луганській області свобода пересування залишається суттєво обмеженою, оскільки існує лише один хиткий пішохідний пункт перетину, який обслуговує весь регіон. Переговори щодо відкриття додаткових КПВВ в Луганській області тягнуться більше трьох років. Доступ до гуманітарної допомоги людей, які потребують допомоги, особливо на НПУТ, залишається не тільки непередбачуваним, але й недостатнім для покриття зростаючого обсягу і охоплення критично важливих гуманітарних потреб. Постійне недофінансування протягом останніх років призвело до затримок, збоїв у наданні допомоги та припинення критично важливої гуманітарної діяльності.

7. За даними Кластера охорони здоров'я та харчування.

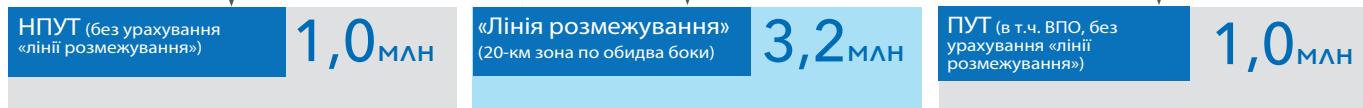
8. Дослідження гуманітарних потреб жінок та чоловіків похилого віку на ПУТ, проведене гуманітарною організацією HelpAge International у липні 2018 р.

9. Індекс соціальної єдності та примирення ООН для Східної України (USE) 2018 р.

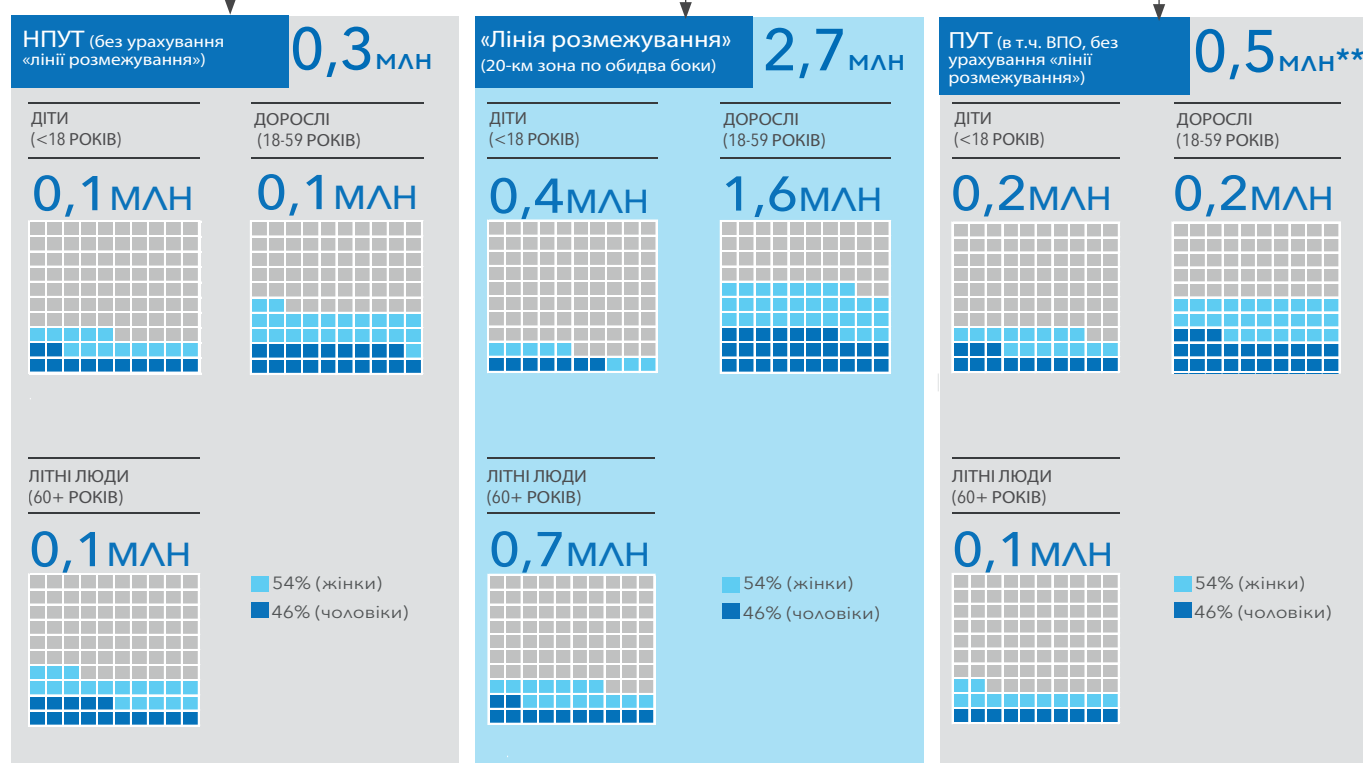
ЗАГАЛЬНА ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕННЯ

КІЛЬКІСТЬ ПОСТРАЖДАЛОГО НАСЕЛЕННЯ

КІЛЬКІСТЬ ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

* На основі оцінок чисельності населення Державною службою статистики України станом на 2018 р.

** У 2018 році Міністерство соціальної політики зареєструвало 1,5 мільйона ВПО по всій країні. Всі вони потребують різних видів допомоги. За оцінками, 0,8 мільйона ВПО постійно проживають на ПУТ, а інші часто перетинають «лінію розмежування», і для цілей Оцінки гуманітарних потреб вважається, що вони проживають на НПУТ.

ВПЛИВ

КРИЗИ

Протягом майже п'яти років мільйони людей відчувають на собі складні гуманітарні наслідки активного збройного конфлікту на сході України. Незважаючи на численні угоди про припинення вогню, цивільні особи регулярно наражаються на ризики, пов'язані з активними бойовими діями, зокрема вздовж 427-кілометрової «лінії розмежування», що розділяє постраждалу територію. По дорозі на ринки, у школу, додому, у лікарню або через «лінію розмежування» цивільні особи постійно наражаються на небезпеку мін і вибухових речовин, тому навіть періодичні затишшя у бойових діях не дають особливого полегшення. Від початку конфлікту загинуло понад 3 000 цивільних осіб і близько 9 000 було поранено. Через бойові дії також були пошкоджені і зруйновані будинки, лікарні, школи, дороги, системи водопостачання та інша цивільна інфраструктура, що порушує або припиняє доступ людей до цих найважливіших послуг. Більше мільйона перетинів реєструється щомісяця через лише п'ять КПВВ з довгими чергами та обмеженими послугами: саме таким чином цивільні особи, перетинаючи з великими труднощами «лінію розмежування», намагаються зберегти сімейні зв'язки та задовольнити свої основні потреби.

Через тривалий характер кризи також зменшилася кількість засобів до існування для українців, які постраждали внаслідок конфлікту. Недостатність або відсутність доходу до краю обмежили ресурси людей, та сім'ї змушені вдаватися до негативних практик виживання, таких як продаж своїх життєво необхідних речей або скорочення значних, але необхідних витрат, як, наприклад, витрати на ліки. Психічне здоров'я та психосоціальні розлади стають все більшою проблемою, що вимагає термінових дій для мільйонів людей, серед яких діти та люди похилого віку найбільше потребують допомоги. Гуманітарні потреби на сході України є, таким чином, комплексними та дуже значними: 3,5 млн чоловіків, жінок і дітей залежать від гуманітарної допомоги та захисту. Навіть якщо бойові дії зменшуватимуться і місцевість буде очищена від мін, громади потребуватимуть широкої підтримки для відновлення своєї самодостатності.

Руйнівні наслідки насильства

Східна Україна залишається одним із найбільш небезпечних регіонів світу, особливо для двох мільйонів людей, які проживають поблизу «лінії розмежування» з обох боків. Оскільки міжнародне гуманітарне право постійно порушується, спроби захисту цивільного населення часто не виправдовують очікувань.

Цивільні особи, які живуть, працюють і ходять до школи в цих районах, регулярно стикаються з мінами та іншими вибуховими речовинами. Через бойові дії, що тривають, та міни та ВЗВ у 2018 році загинуло і було поранено 270 осіб.¹⁰ Більше 3 000 цивільних осіб загинуло, а ще 9 000 отримало поранення від початку конфлікту у 2014 році.¹¹ Життя чоловіків, жінок і дітей, які проживають у постраждалих внаслідок конфлікту населених пунктах, дуже складне, а психологічні травми є глибокими і все більше поширюються. Зцілення потребуватиме часу.

Артобстріли та вогонь з вогнепальної зброї регулярно завдають шкоди тисячам будинків та критично важливій інфраструктурі, таким як лікарні, школи, дороги та

системи водопостачання. Тільки у 2018 році системи водопостачання були пошкоджені через бойові дії 89 разів, що вплинуло на мільйони людей. Школи та лікарні продовжують потрапляти під невивіркові обстріли.

Хоча важко визначити точну кількість зниклих безвісти осіб, вважається, що внаслідок конфлікту безвісти зникло щонайменше 1 500 осіб.¹² Більше 80 відсотків з них були годувальниками своїх сімей.¹³ Водночас у серпні 2018 року український парламент ухвалив новий закон про правовий статус осіб, зниклих безвісти, який надає особі «статус зниклої безвісти» з дня повідомлення про це й яким створюються Комісія з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти.

Обмеження свободи пересування принижують гідність людей

Небезпечна «лінія розмежування» розділяє сім'ї та громади й обмежує доступ до основних послуг.

10. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, за період з січня до листопада 2018 р.

11. Там само.

12. За оцінкою потреб сімей зниклих безвісти осіб у зв'язку з конфліктом на сході України («Привіт, син, я вдома»), проведеною Міжнародним комітетом Червоного Хреста у листопаді 2018 р.

13. Там само.

Мільйони людей на сході України зазнають серйозних обмежень свободи пересування. «Лінія розмежування» простягається на 427 кілометрів і має лише п'ять офіційних пунктів перетину по всьому регіону. Одним з них є дерев'яний міст, розрахований лише на пішоходів, який обслуговує всю Луганську область. Цивільні особи, які повинні перетинати «лінію розмежування», щоб отримати доступ до пенсій, лікарень, ринків, соціальних послуг або просто відвідати друзів або сім'ю, часто чекають в довгих чергах протягом декількох годин на КПВВ, а іноді залишаються вночі у дуже нестабільній обстановці з можливістю обстрілів і надзвичайним рівнем мінного забруднення. Значні зусилля були докладені Урядом України та гуманітарними організаціями для покращення умов перетину, але в цілому на КПВВ не вистачає основних послуг, включаючи водопостачання та санітарно-гігієнічні об'єкти, пункти охолодження влітку та пункти обігріву взимку — особливо на так званих «нульових» блокпостах (територія між КПВВ на ПУТ та НПУТ). У 2018 році під час перетину КПВВ загинуло або постраждало майже 50 осіб.¹⁴

У середньому в 2018 році щомісяця реєструвалось 1,1 млн перетинів на п'яти пунктах перетину, що на 15 відсотків більше, ніж у попередньому році. Більше половини з тих, хто перетинав «лінію розмежування», — це особи старше 60 років,¹⁵ які здійснювали перетин головним чином для отримання пенсії на ПУТ.

Бойові дії та міни ізолюють громади

Бойові дії, що тривають, та мінне забруднення ізолюють тисячі людей, які проживають у селах,

14. Цифра наведена на підставі зведення даних з різних джерел, головним чином щоденних звітів УКГС, Департаменту ООН з питань охорони та безпеки, міжнародної неурядової організації з питань безпеки INSO та благодійного фонду (БФ) «Право на захист». Цифра включає жертви тільки серед цивільного населення внаслідок небезпеки на КПВВ та через проблеми зі здоров'ям (серцеві напади, інфаркти тощо). Отже можливо не відображає всі проблеми та складнощі, з якими стикаються люди під час перетину «лінії розмежування».

15. Моніторинговий звіт щодо перетину «лінії розмежування», підготовлений БФ «Право на захист».

«Ми змушені були всю ніч простояти в автомобільній черзі, яка взагалі не рухалась. Було чути постріли. Мене не хвилює, хто все це розпочав! Я просто хочу побачити свою доньку».

Літня мешканка села біля Донецького аеропорту

найближчих до «лінії розмежування». Майже дев'ять з 10 домогосподарств у межах п'яти кілометрів від «лінії розмежування» на ПУТ живуть в страху перед обстрілами.¹⁶ Ситуація на НПУТ залишається невідомою через відсутність доступу та достовірних даних, однак вважається, що вона є такою самою серйозною. У багатьох селах уздовж «лінії розмежування» лікарні, школи, транспорт та базові послуги, такі як електро- та газопостачання, часто припиняються або в деяких випадках відсутні, а ізольовані чоловіки, жінки та діти стикаються з великими труднощами у доступі до цих послуг. Хоча безпека і захист залишаються їхньою найбільшою проблемою, люди також потребують психологічної підтримки, продуктів харчування та непродовольчих товарів, житла, води та санітарно-гігієнічних послуг, медичних послуг та освіти.

Через тривалу кризу найбільше страждають люди похилого віку

Конфлікт на сході України має особливий, непропорційно значний вплив на людей похилого віку. З 3,5 мільйона людей, які потребують допомоги, 30 відсотків - старше 60 років. Це найбільша частка постраждалих внаслідок конфлікту людей похилого віку в одній країні у світі. Ці чоловіки і жінки стикаються з серйозними труднощами при доступі до основних послуг, оскільки для них характерний більш високий рівень інвалідності та обмеженої мобільності і вони часто відокремлені від своїх

16. Аналіз гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведений за ініціативою REACH.

ВПЛИВ КОНФЛІКТУ

Люди, які потребують допомоги

3,5 млн
60% жінки та діти

ЛІТНІ ЛЮДИ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

30% людей, які потребують допомоги, - люди похилого віку (найбільша частка у світі)

ПЕРЕТИН «ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ»

≈ 1,1 млн →
Щомісячні перетини контрольних пунктів у 2018 році (15% збільшення проти 2017 р.)

сімей. Вони також більш вразливі щодо зловживань та зневаги, мають особливі потреби в медичній допомозі та харчуванні і є дуже вразливими в економічному відношенні. Наявні дані свідчать про те, що понад половини людей, які відчувають нестачу продуктів харчування, є людьми похилого віку, а 9 з 10 людей похилого віку на ПУТ покладаються на пенсію як основне джерело доходу.¹⁷ Водночас цей дохід не є достатнім для покриття базових потреб, оскільки більше половини цих коштів витрачається на ліки та більше чверті на продукти харчування.¹⁸

Для пенсіонерів з НПУТ доступ до права на пенсію є сам по собі справжнім викликом. Крім обтяжливих процедур, запроваджених у 2014 році, додаткові поправки, прийняті в травні 2018 р., створили ще більше проблем з отриманням будь-яких пенсійних виплат заднім числом, якщо виплата пенсії була припинена.¹⁹

Протягом років ці законодавчі та адміністративні обмеження мали непропорційно великий вплив на пенсіонерів на НПУТ. З більш ніж 1,2 мільйона пенсіонерів у цих районах до конфлікту лише 477 000 пенсіонерів з НПУТ все ще отримували пенсію наприкінці липня 2018 року.²⁰ Незважаючи на те, що рішення Великої палати Верховного Суду України про визнання неправомірним прив'язки пенсійних виплат до статусу ВПО вважається позитивним кроком, це не призвело до загальносистемного усунення цієї перешкоди.

Медичні послуги занадто складно отримати мільйонам людей

Конфлікт не тільки перешкоджає безпосередньому доступу людей до медичної допомоги, але й порушує порядок звернення за допомогою, який застосовувався для зв'язку ізольованих сільських лікувальних закладів з основними медичними центрами, розташованими в містах.

Чотири з 10 мешканців сільської місцевості на ПУТ відчувають труднощі з доступом до життєво важливої медичної допомоги,²¹ в той час як ситуація на НПУТ залишається неясною через відсутність доступу та достовірних даних. Проте вважається, що вона є такою самою серйозною. Водночас міни та інші вибухові речовини значною мірою спричиняють обмеження доступу до медичної допомоги. З роками конфлікту витрати на охорону здоров'я, які несуть постраждалі люди, значно зросли, у тому числі витрати на проїзд,

17. Звіт організації HelpAge International «Підтримка у надзвичайній ситуації постраждалих внаслідок конфлікту жінок і чоловіків похилого віку на ПУТ»: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/helpage_baseline_report_usaid_echo_july_2018.pdf

18. Там само.

19. Інформаційна довідка УВКБ ООН про законодавчі зміни та ініціативи за травень 2018 р.

20. Інформаційна довідка представництва ООН в Україні: Виплата пенсій ВПО та особам, які проживають на території, не підконтрольній Уряду на сході України: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/briefing_note_on_pensions_updated_24_july_2018_ukr.pdf

21. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного за ініціативою REACH.

діагностику та медикаменти. Нестача медичних працівників продовжує створювати ще один серйозний ризик. З 2014 року з районів, що постраждали внаслідок конфлікту, виїхало понад 1 500 спеціалістів у сфері охорони здоров'я.²²

Нерегулярне постачання медикаментів та обладнання позбавляє осіб, залежних від невідкладної допомоги, можливості отримати таку допомогу. Ризик спалахів інфекційних захворювань продовжує збільшуватися через часті пошкодження та перебої з водопостачанням, пошкодження систем опалення, а також загальний низький рівень імунізації, включаючи основні дитячі вакцини, наприклад від поліомієліту і кору. Попередні повідомлення про спалахи в Україні стосувалися поліомієліту (2015-2016 рр.), кору (2017-2018 рр.), також повідомлялося про випадки правця і дифтерії — майже все це захворювання, що попереджаються вакцинацією.

Підвищення ризику ВІЛ та туберкульозу на постраждалих внаслідок конфлікту територіях

Ще до конфлікту Донецька та Луганська області були одними з найбільш постраждалих територій від ВІЛ/СНІДУ в Україні. Останні наявні дані також свідчать про більш високу поширеність ВІЛ на сході України. Такі проблеми як переміщення, міграція, мультирезистентний туберкульоз та туберкульоз із широкою медикаментозною стійкістю ще більше поглиблюють комплексні системні прогалини та сприяють підвищенню показників ВІЛ та туберкульозу в районах, постраждалих внаслідок конфлікту, та поза ними. За останніми підтвердженими даними, з показником 16 відсотків Україна посідала друге місце за кількістю випадків захворювання на мультирезистентний туберкульоз в Європейському регіоні ВООЗ у 2016 році.²³

На НПУТ основні проблеми включають відсутність звітності де-факто установами щодо головних епідеміологічних показників та індикаторів системи охорони здоров'я, що суттєво обмежує можливості розуміння реальної ситуації. Також існує потреба у підвищенні кваліфікації медичного персоналу, який певний час був ізольованим внаслідок конфлікту. Крім того, залишаються високими ризики подальших перебоїв у постачанні ліків та наданні медичних послуг на НПУТ у випадку ескалації конфлікту.

Небезпечний вплив на психічне здоров'я та психосоціальні наслідки

Сім'ї в районах, що постраждали внаслідок конфлікту, живуть в постійному страху і щодня стикаються з небезпечними ризиками бойових дій та високого рівня мінного забруднення. Є свідчення того, що існує пряма залежність між фізичним і емоційним розладом і рівнем конфлікту: чим вищий рівень конфлікту, тим сильніше психологічні травми серед населення. Зменшення та відсутність засобів до існування та доходів є ще однією

22. За даними Кластера охорони здоров'я та харчування.

23. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я.

причиною занепокоєння для людей, які постраждали внаслідок конфлікту, оскільки вони часто змушені робити важкий та майже неможливий вибір між придбанням продуктів харчування, зверненням за медичною допомогою або відправкою дітей до школи. Інші фактори включають розділення сім'ї, обмежений доступ до основних послуг, включаючи медичне обслуговування, підвищення цін на основні товари і занепокоєння через невіршеність конфлікту.²⁴ Сукупний вплив конфлікту є дуже значним, і в районах, що постраждали внаслідок конфлікту, повідомляється про високий рівень психологічних розладів.

Психологічні розлади та проблеми психічного здоров'я пов'язують з нездоровим способом життя і небезпечною поведінкою.²⁵ Психосоціальна підтримка залишається однією з найбільш затребуваних форм допомоги людям, що постраждали внаслідок конфлікту. Люди з хронічними та важкими психічними розладами, наприклад психотичними розладами, особливо вразливі під час труднощів, конфліктів та переміщень. На цьому тлі відсутність послуг з підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки є серйозною проблемою. Дві третини домогосподарств не знають, де можна отримати послуги психосоціальної підтримки, а 75 відсотків сімей, які проживають поблизу «лінії розмежування» на ПУТ, повідомляють, що в них немає доступу до психосоціальної підтримки або що вони не знають, куди звернутися для отримання таких послуг.²⁶ На НПУТ наявні дані свідчать про збільшення попиту на термінову психосоціальну підтримку.

Конфлікт не шкодує дітей

Конфлікт також продовжує загрожувати фізичному та психологічному стану дітей, особливо тих, хто проживає вздовж «лінії розмежування», де активні бойові дії є найбільш інтенсивними, а навчальні заклади знаходяться під загрозою. Більше 242 000 дітей та вчителів у школах, розташованих уздовж «лінії розмежування», регулярно попадають під обстріли та страждають від надзвичайно високого рівня мінного забруднення. Більше 150 шкіл на сході України висловлювали занепокоєння близькістю бойових дій, а 62 школи повідомили, що поруч з ними знаходили боєприпаси, що не розірвалися.²⁷ Діти їздять до школи небезпечними маршрутами. Так, під час одного інциденту в травні 2018 року внаслідок вибуху в шкільному автобусі загинула дитина і ще троє було

поранено.

Школи часто потрапляють під обстріли. З початку конфлікту понад 750 навчальних закладів були пошкоджені через бойові дії.²⁸ У декількох випадках навчальні заклади було пошкоджено неодноразово. Тривогу викликає той факт, що не всі навчальні заклади, які регулярно потрапляють під обстріли, відповідним чином обладнані або мають бомбосховища чи безпечні укриття.

«Під час сильних обстрілів я не ходила до школи, оскільки дуже боялася. Потім я почала ходити до школи, як завжди. До війни в нашому класі було 34 учня, зараз нас 24».

Діана з Авдіївки

Ризик мін та вибухонебезпечних залишків війни

Вибухонебезпечні предмети становлять загрозу для мільйонів чоловіків, жінок і дітей на сході України. За оцінками, два мільйони людей наражаються на ризики забруднення мінами та ВЗВ на ПУТ, а кожне третє домогосподарство вздовж «лінії розмежування» повідомило про таку небезпеку у своїх громадах.²⁹ Ситуація на НПУТ залишається незрозумілою через відсутність доступу до будь-якої технічної оцінки, однак вважається, що вона є такою самою серйозною.

Протягом трьох років поспіль Україна мала більше інцидентів з протитанковими мінами, ніж будь-яка інша країна світу.³⁰ Від початку бойових дій у 2014 році щонайменше 924 цивільні особи загинуло або було поранено через вибух мін та ВЗВ.³¹ Ризик зазвичай збільшується в період збирання врожаю, коли фермери працюють на полях. Цей ризик має негативний соціально-економічний ефект, оскільки фермери не хочуть обробляти свої землі та доглядати за худобою.

Ці небезпеки, пов'язані з вибухонебезпечними предметами, ставлять під загрозу найважливіші цивільні об'єкти і суттєво впливають на життя дітей. Місця, де раніше грали діти, тепер усяні вибуховими речовинами, що перетворює їх на смертельну пастку. З інцидентами з мінами та ВЗВ пов'язано 65 відсотків жертв серед дітей у 2017–2018 роках.³² Під час одного трагічного інциденту у вересні троє дітей загинуло через вибух міни біля «лінії розмежування».

6 грудня Верховна Рада України схвалила Закон про протимінну діяльність, який повинен забезпечити шлях

24. За даними Оцінки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки постраждалих внаслідок конфлікту громад Донецької області (лютий 2018 р.), проведеної Міжнародним медичним корпусом та громадською організацією *Premiere Urgence Internationale*.

25. За даними Оцінки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки постраждалих внаслідок конфлікту громад Донецької області (лютий 2018 р.), проведеної Міжнародним медичним корпусом та громадською організацією *Premiere Urgence Internationale*, лише в Донецькій області серед найбільш поширених ознак розладів серед чоловіків зазначали «пияцтво» та «зловживання алкоголем», за якими йшли «агресивна поведінка» і зовнішні прояви гніву. Чоловіки менш схильні демонструвати емоції, що ускладнює діагностику того, чи відчувають вони розлади. Загальними ознаками психічних розладів у жінок є зміни в поведінковому прояві емоцій або труднощі в контролюванні емоцій.

26. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного за ініціативою REACH.

27. Кластер освіти.

28. Там само.

29. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного за ініціативою REACH.

30. За даними звіту щодо Гуманітарного розмінування та аналізу інцидентів, пов'язаних з протитанковими мінами, підготовленого Женевським міжнародним центром гуманітарного розмінування (GICHD) та Стокгольмським інститутом дослідження проблем миру (SIPRI): https://www.gichd.org/fileadmin/GICHD-resources/rec-documents/Brochure_AVM_2017_web.pdf

31. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини за період з 2014 до листопада 2018 р.

32. Доповідь Кластера захисту «Протимінна діяльність в Україні» (лютий 2018 р.).

до створення національного координаційного органу з питань протимінної діяльності та значно посилити необхідні зусилля з протимінної діяльності. Тим часом продовжується робота з протимінної діяльності, включаючи просвітницькі заходи щодо мінної небезпеки, очищення територій від забруднення та надання допомоги потерпілим.³³

Ризики для найважливіших цивільних об'єктів

Протягом п'яти років через збройні зіткнення була пошкоджена і зруйнована найважливіша цивільна інфраструктура, включаючи будинки, лікарні, школи, системи водо-, електро- та газопостачання. Доступ до цих об'єктів і послуг давно став щоденною боротьбою для мільйонів людей на сході України. У 2018 році було зафіксовано 89 інцидентів з об'єктами водопостачання та санітарно-гігієнічними об'єктами у двох постраждалих унаслідок конфлікту областях. В одному з інцидентів у квітні 2018 року п'ять працівників Донецької фільтрувальної станції (ДФС) отримали поранення внаслідок обстрілів, а в жовтні — два працівники були серйозно поранені в результаті інциденту, пов'язаного з вибухом міни. Від початку конфлікту понад 30 працівників системи водопостачання загинуло або було поранено внаслідок бойових дій, тоді як багато інших щоденно ризикують життям, щоб і далі забезпечувати водою та опаленням мільйони людей по обидва боки «лінії розмежування». Крім того, найважливіші очисні споруди та санітарно-гігієнічні об'єкти, лінії електропередачі та системи газопостачання регулярно отримують ушкодження внаслідок бойових дій. Гарантії безпеки, так звані «режим тиші», є необхідними для технічного персоналу для усунення пошкоджень, однак вони не завжди надаються негайно. А коли вони надаються, їх не завжди дотримуються, через що ремонтні бригади змушені ховатися від обстрілів, залишаючи мільйони людей без необхідних послуг.

З початку конфлікту було пошкоджено понад 50 000 житлових будинків по обидва боки «лінії розмежування», а в першій половині 2018 року було пошкоджено близько 520 будинків. Кількість сімей, які живуть у жахливих умовах, оскільки їхні будинки були пошкоджені, продовжує зростати. Будинки, де вздовж «лінії розмежування» проживають близько 40 000 сімей, терміново потребують ремонту перед суворою зимою, яка починається на сході України ще в листопаді і триває до березня.

Сувора зима та пекуче літо

Сувора зима в Україні з температурою нижче 15 градусів Цельсія породжує гострі потреби. Фінансові труднощі роблять ремонт будинків часто неможливим, тому сім'ям іноді доводиться жити в не пристосованому до цього житлі або переїжджати в інше місце в зимовий період. Сім'ї в сільській місцевості витрачають понад 20 відсотків свого обмеженого доходу на опалення, а

показники споживання продуктів харчування майже вдвічі зменшуються взимку.³⁴ Також взимку погані дороги ускладнюють доступ до основних послуг більше,³⁵ ніж в будь-яку іншу пору року. Більш високі витрати на комунальні послуги змушують сім'ї скорочувати витрати в інших необхідних сферах, наприклад на ліки, навчання або навіть на продукти харчування. Ті домогосподарства, які не можуть дозволити собі більші витрати на комунальні послуги, змушені збирати дрова, часто в районах з мінним забрудненням. Активні обстріли також загрожують системам централізованого теплопостачання.

Екстремальна погода в країні нічим не краща влітку, коли температура досягає рекордного рівня більше 30 градусів Цельсія. За цих умов перетин КПВВ стає справді дуже виснажливим, особливо для людей похилого віку, дітей, вагітних жінок та людей з інвалідністю.

Втрата засобів до існування та зростаючий рівень безробіття

Соціально-економічні умови у постраждалих внаслідок конфлікту регіонах продовжують погіршуватися, особливо на НПУТ, що загрожує життю та добробуту населення. Існує чітка кореляція між нестачею продовольства, вразливістю та соціально-економічними тенденціями.³⁶ Збільшення рівня бідності та рівня безробіття внаслідок конфлікту впливає на рівень життя населення та створює ризики для здоров'я людей,³⁷ оскільки відсутність фінансових ресурсів змушує їх робити складний та неможливий вибір між придбанням продуктів харчуванням, медичною допомогою або відправкою дітей до школи. Доступ до продовольства також є проблемою через активні бойові дії, особливо для 16 відсотків домогосподарств, що знаходяться найближче до «лінії розмежування» на ПУТ і мають низькі та граничні показники споживання продуктів харчування.³⁸ Хоча кількість безробітних зростає як в Донецькій, так і в Луганській областях, підприємства також мають проблеми з пошуком кваліфікованих працівників, що ще більше знижує їхню продуктивність.³⁹

Документація актів цивільного стану залишається проблемою

Люди, які постраждали внаслідок конфлікту, стикаються з труднощами, намагаючись отримати доступ до офіційних документів, включаючи документи, що посвідчують особу, документи про сімейний стан і майно. Це впливає на всі аспекти їхнього життя, обмежуючи доступ до

34. Зимово оцінка підконтрольних Уряду територій в межах 5-кілометрової зони від «лінії розмежування», REACH (лютий 2018 р.)

35. Там само.

36. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій в Східній Україні (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

37. «Дослідження з питань соціального захисту та системи забезпечення безпеки в Україні» (2017 р.), проведене Всесвітньою продовольчою програмою ООН в Україні.

38. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного за ініціативою REACH.

39. Тематична оцінка місцевих підприємств та ринків праці на сході України (березень 2017 р.), проведена за ініціативою REACH.

33. «Протимінна діяльність в Україні»: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/2018_02_protection_cluster_-_mine_action_ua.pdf

послуг та пільг, а також їхню свободу пересування, особливо в районах уздовж «лінії розмежування». Покоління майже 100 000 випускників на НПУТ ризикує мати менше можливостей для працевлаштування та отримання вищої освіти за межами НПУТ,⁴⁰ що пов'язано зі складною процедурою підтвердження та легітимізації документів. За даними Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та ВПО, в рамках заходів з підвищення обізнаності Уряд України провів ряд заходів для заохочення вступу та пояснення спеціальних умов вступу до вищих навчальних закладів на ПУТ, де близько 3 000 студентів отримали консультації та понад 1 500 студентів з НПУТ вступили за спрощеними процедурами до навчальних закладів на ПУТ у 2018 році.

Існує підвищена занепокоєність щодо ризику відсутності громадянства, оскільки огляд судових документів свідчить, що, за оцінками, лише 43 відсотки дітей, народжених на НПУТ, отримали свідоцтво про народження, видане урядом України.⁴¹ Свідоцтво про народження є передумовою для доступу дитини до всього спектра прав та життєво важливих державних послуг, таких як освіта та охорона здоров'я. Незважаючи на те, що судова процедура⁴² дозволяє батькам з НПУТ отримувати свідоцтво про народження, вона є складною і часто дорогою, особливо для незахищених сімей. Без реєстрації народження в Україні діти, що народилися на НПУТ, можуть зіткнутися з труднощами у доступі до документації, необхідної для підтвердження свого громадянства або вступу до закладів з базовим циклом навчання та аспірантури. Повідомляється також про труднощі при спробах отримати офіційне свідоцтво про смерть для спадкування та майнових прав. За оцінками, лише 23 відсотки смертей на НПУТ зареєстровано на ПУТ.⁴³ Якщо ситуація не буде вирішена в терміновому порядку, вона, швидше за все, стане більш складною, враховуючи, що Донецька та Луганська області традиційно мали найбільшу кількість людей похилого віку в Україні до конфлікту.

Ще однією проблемою, з якою зіткнулося багато людей з 1,5 мільйона зареєстрованих ВПО, є обмеження права голосу. Реєстрація місця проживання ВПО є тимчасовою, тоді як право на участь в місцевих виборах надається тим, хто має постійну реєстрацію за місцем проживання. Це унеможливує участь ВПО у місцевих виборах.

40. Це регулюється Порядком прийому для здобуття вищої та професійно-технічної освіти осіб, місцем проживання яких є територія проведення антитерористичної операції (на період її проведення), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 697 від 21 червня 2016 р.

41. Кластер освіти.

42. Викладено у статті 317 Цивільного-процесуального кодексу України. В законі «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» зазначений виняток із загального правила щодо невизнання документів, виданих на не підконтрольній Уряду території. Йдеться про те, що для отримання офіційного свідоцтва про реєстрацію народження або смерті, необхідно подати документи, які пов'язані з народженням або смертю. Це вимагає від Міністерства юстиції запровадити адміністративну процедуру реєстрації народження і смерті на не підконтрольній Уряду території, як це також передбачено в Плані заходів з реалізації Національної стратегії у сфері з прав людини (пункти 126(3) і 129(1)). Цей виняток вводиться тільки для документів, виданих у певних районах Донецької та Луганської областей.

43. Кластер захисту.

Тривале внутрішнє переміщення впливає на мільйони людей

Більше 1,5 мільйона осіб було зареєстровано Міністерством соціальної політики (МСП) як внутрішньо переміщені.⁴⁴ Через відсутність помітного стійкого миру у більшості випадків період внутрішнього переміщення став довготривалим.

З роками конфлікту зростає кількість ВПО, які мають намір залишитися в районах переміщення. Вперше в 2018 році ця кількість перевищила кількість ВПО, які мають намір повернутися до попереднього місця проживання.⁴⁵ Більше половини ВПО, що повернулися назад, старше 60 років, а молоді люди, як правило, залишаються в містах у пошуках кращих можливостей для працевлаштування. У той самий час 93 відсотки опитаних ВПО стверджують, що, незважаючи на те, що вони відчувають себе інтегрованими у своїх нових громадах, вони все ще стикаються з проблемами, такими як доступне житло, зайнятість, дискримінація та юридичні та адміністративні бар'єри.⁴⁶ Більшість ВПО менш стійкі та стикаються з більшою невизначеністю щодо забезпечення стабільної зайнятості та доступу до послуг, в тому числі у питаннях забезпечення житлом, у порівнянні з непереміщеним населенням.

У приймаючих регіонах також спостерігалось зростання цін на оренду та продовольство, а також тенденція до зниження заробітної плати та можливостей працевлаштування. Переміщення також іноді викликало напруження між ВПО та приймаючими громадами, що становило ризик для соціальної єдності.

З метою сприяння залученню ВПО до місцевих громад і пошуку довгострокових рішень Уряд України у листопаді 2017 року прийняв «Стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року» та затвердив План заходів щодо її реалізації наприкінці 2018 року. Ці документи спрямовані на забезпечення та захист прав, свобод та інтересів ВПО, усунення будь-якої дискримінації та сприяння соціальній єдності. Хоча був досягнутий певний прогрес в плані стратегічного планування, довгострокові рішення для ВПО досі повністю не реалізовані, й існує потреба в більшій увазі до інтеграції переміщених громад.

44. Ця цифра є дещо викривленою, оскільки близько половини зареєстрованих ВПО переміщуються з метою реєстрації, що пов'язано з політикою України щодо ВПО, яка пов'язує доступ до соціальних виплат та пенсій зі статусом ВПО.

45. MOM, звіт Національної системи моніторингу, червень 2018 р.

46. MOM, Звіт Національної системи моніторингу, березень 2018 р.

ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ

Травень 2014 р.

Вибори Президента України. Самопроголошення так званої «Донецької Народної Республіки» та «Луганської Народної Республіки»

Грудень 2014 р.

Продовження кризи на сході України, що призводить до значних гуманітарних наслідків

Лютий 2015 р.

Підписання Комплексу заходів щодо виконання Мінського протоколу, яким передбачено сприяння наданню гуманітарної допомоги

Вересень 2014 р.

Підписання Мінського протоколу

Січень 2015 р.

Затвердження «Тимчасового порядку здійснення контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів і вантажів вздовж лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей». Створення контрольних пунктів уздовж «лінії розмежування» в останньому кварталі 2015 р.

Липень 2015 р.

Вимога «акредитації/реєстрації» на НПУТ із боку де-факто установ. Зупинення направлення гуманітарної допомоги на НПУТ

Лютий 2017 р.

Непряме влучення в склад хлор-газу Донецької фільтрувальної станції

Червень 2016 р.

Погіршення ситуації з безпеки. Періодичні призупинення роботи контрольних пунктів

Лютий 2016 р.

Створення Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та ВПО

Березень 2017 р.

Запровадження де-факто установами «зовнішнього управління» українських підприємств та оголошення «лінії розмежування» «державним кордоном»

Січень 2017 р.

Стрімке погіршення ситуації з безпекою. Затвердження Урядом Плану заходів із реінтеграції НПУТ

Березень 2016 р.

Призупинення соціальних виплат для понад 600 000 ВПО. Невдала спроба відкриття нового КПВВ «Золоте»

Липень 2017 р.

Оголошення де-факто установами змін до так званих процедур «акредитації/реєстрації» гуманітарних місій та заходів

Лютий 2018 р.

Набрання чинності 24 лютого Законом № 2268 про реінтеграцію Донбасу

Травень 2017 р.

Активізація бойових дій у Красногорівці та Мар'їнці поблизу «лінії розмежування»

Листопад 2017 р.

Затвердження Урядом України Стратегії інтеграції ВПО та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року

Квітень 2018 р.

Набрання чинності Операції Об'єднаних сил, яка була запроваджена на зміну Антитерористичній операції (АТО)

Серпень 2018 р.

Набрання чинності Законом «Про правовий статус осіб, зниклих безвісті»

Червень 2018 р.

Президентська заява за підсумками брифінгу Ради Безпеки ООН із закликом до збільшення гуманітарних заходів

Вересень 2018 р.

Рішення Великої Палати Верховного Суду про визнання незаконним припинення виплат пенсій ВПО на підставі результатів верифікації

Червень 2018 р.

Виділення 5,9 мільйона дол. США із Центрального фонду реагування на надзвичайні ситуації (СЕРФ) для установ ООН

Листопад 2018 р.

Затвердження Плану заходів з реалізації Стратегії інтеграції ВПО. Запровадження воєнного стану в десять областях України, включно з Донецькою та Луганською, на 30 діб

Грудень 2018 р.

Прийняття Закону «Про протимінну діяльність»

РОЗПОДІЛ ЛЮДЕЙ,

ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ, ЗА СЕКТОРАМИ⁴⁷

За оцінками, приблизно 5,2 мільйона людей постраждали внаслідок активного збройного конфлікту на сході України, з яких 3,5 мільйона людей потребують гуманітарної допомоги та захисту. Найбільш вразливими групами, які потребують гуманітарної допомоги, є люди похилого віку, домогосподарства з низьким доходом, очолювані одним з батьків, люди з інвалідністю та діти. Люди похилого віку становлять 30 відсотків тих, хто потребує допомоги, тоді як домогосподарства, очолювані людьми у віці 40–60 років, є більш вразливими порівняно з попередніми роками через поширене безробіття.⁴⁸

Людям похилого віку з інвалідністю в районах, постраждалих внаслідок конфлікту, часто не надається гуманітарна допомога, включаючи з боку України.⁴⁹ Їхніми головними проблемами є доступ до медичних послуг через обмежені ресурси. Люди похилого віку часто стикаються з незахищеністю і не можуть або не хочуть виїхати з місця свого проживання. Щоб вижити, вони часто покладаються на свої мізерні доходи і на сім'ю або сусідів, щоб отримувати основні послуги та продукти харчування.

Гуманітарні потреби незахищених домогосподарств змінюються з часом при зміні динаміки кризи. Інциденти у сфері води, санітарії та гігієни (ВСГ) і пошкодження найважливішої цивільної інфраструктури залишаються однією з найбільших загроз для повсякденного життя, включаючи часті перебої у постачанні води, газу та електроенергії, що посилюють критичні потреби взимку. Відсутність засобів до існування не тільки загрожує продовольчій безпеці, але й підвищує вразливість, постійно змушуючи людей вдаватися до неможливого вибору між купівлею продуктів харчування, ліків, сплатою за послуги опалення або витратами на освіту дітей. Ускладнений доступ до спеціалізованих медичних закладів, особливо вздовж «лінії розмежування» та НПУТ, створює додаткові обмеження.

Масштабне мінне забруднення становить смертельний ризик для всіх цивільних осіб, зокрема майже півмільйона дітей, які проживають у 20-кілометровій зоні по обидва боки «лінії розмежування», де ризики підриву на мінах є особливо високими. Разом із гуманітарним розмінуванням просвітницькі заходи щодо мінної небезпеки залишаються пріоритетними для мінімізації ризику травмування або загибелі. Додаткові проблеми захисту включають складні процедури отримання соціальних виплат та необхідність для цивільних осіб, які проживають на НПУТ, регулярно перетинати «лінію розмежування» для збереження сімейних зв'язків і доступу до основних послуг.

КІЛЬКІСТЬ ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ, ЗА СЕКТОРАМИ

СЕКТОР	ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ	ПОСТРАЖДАЛІ
 Захист	3,1 млн	5,1 млн
 Продовольча безпека та засоби до існування	1,1 млн	3,6 млн
 Вода, санітарія та гігієна	3,2 млн	3,6 млн
 Охорона здоров'я та харчування	1,3 млн	5,2 млн
 Житло/НПТ	0,3 млн	2,5 млн
 Освіта	0,7 млн	0,7 млн

47. У 2018 році Міністерство соціальної політики зареєструвало 1,5 мільйона ВПО по всій країні. Всі вони потребують різних видів допомоги. За оцінками, 0,8 мільйона ВПО постійно проживають на ПУТ, а інші часто перетинають «лінію розмежування», і для цілей Оцінки гуманітарних потреб вважається, що вони проживають на НПУТ.

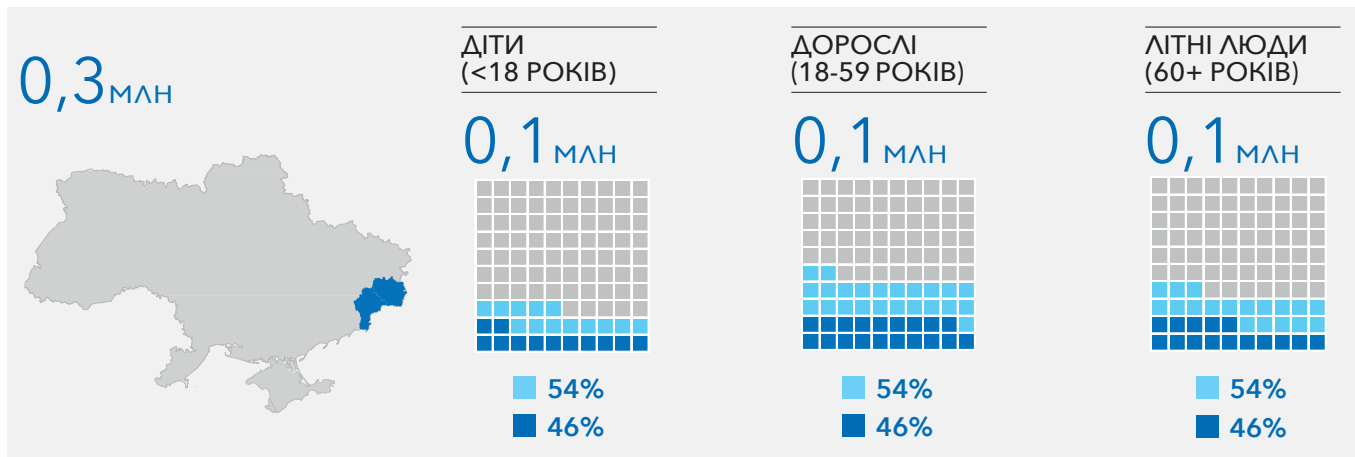
48. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій в Східній Україні (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

49. Звіт «Невраховані мільйони: як люди похилого віку з інвалідністю залишаються без гуманітарної допомоги», підготовлений організацією HelpAge International (травень 2018 р.).

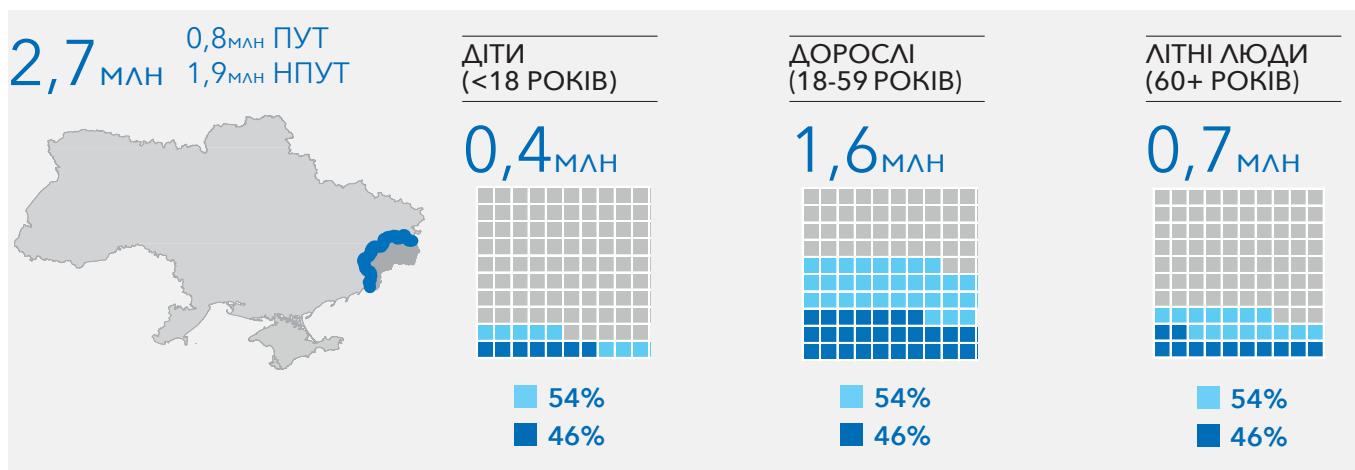
ЗА ВІКОМ ТА СТАТТЮ

НЕ ПІДКОНТРОЛЬНІ УРЯДУ ТЕРИТОРІЇ (без урахування «лінії розмежування»)

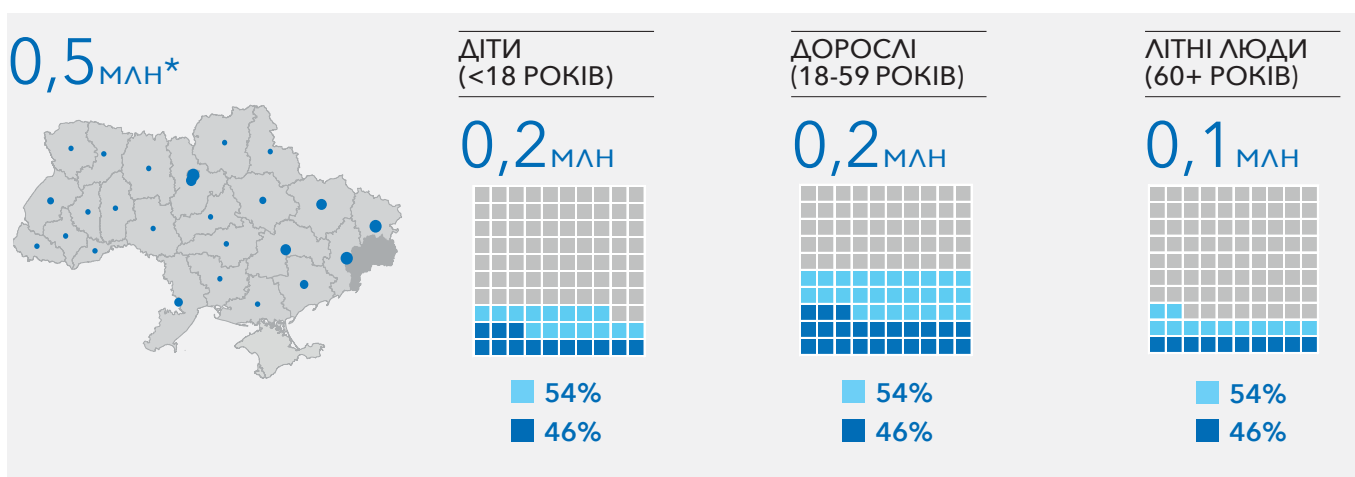
Жінки Чоловіки

«ЛІНІЯ РОЗМЕЖУВАННЯ» (20-км зона по обидва боки)

ПІДКОНТРОЛЬНІ УРЯДУ ТЕРИТОРІЇ (у т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

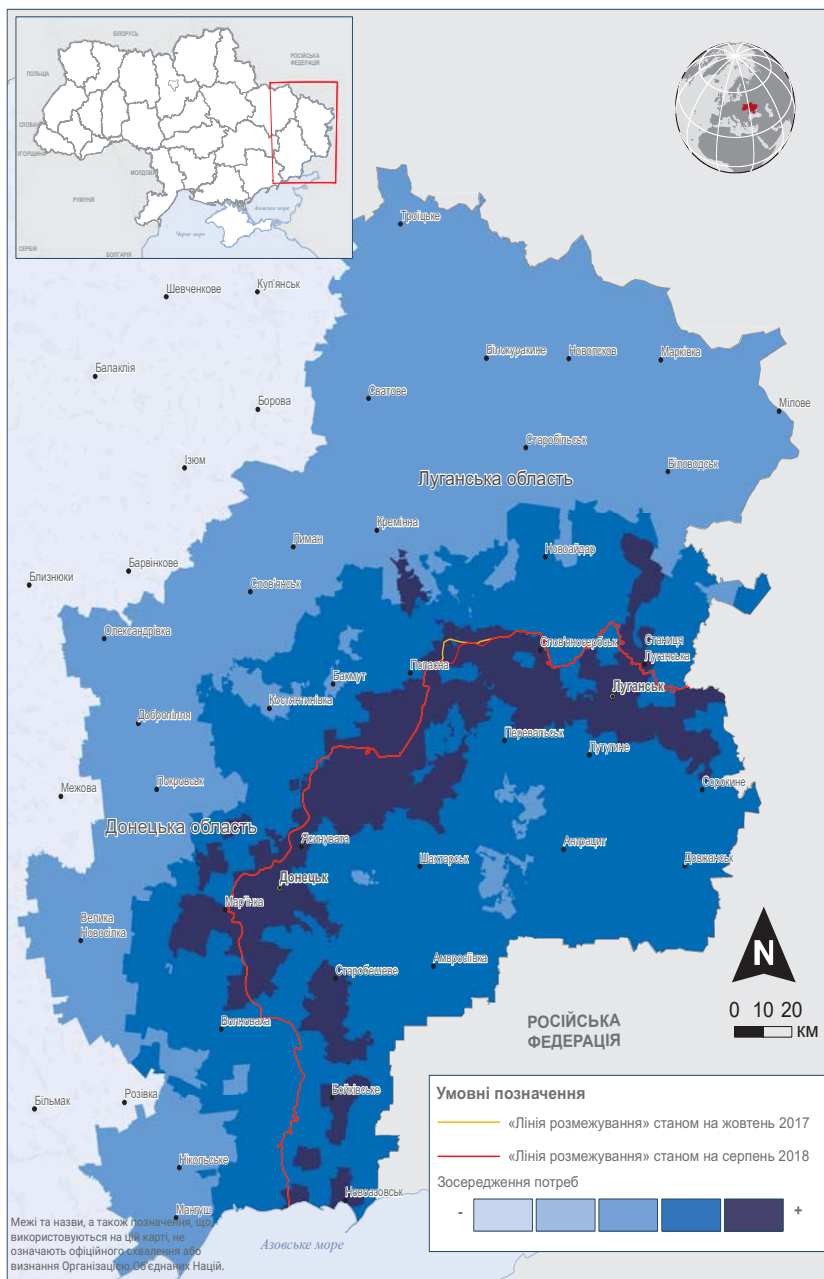

*У 2018 році Міністерство соціальної політики зареєструвало 1,5 мільйона ВПО по всій країні. Всі вони потребують різних видів допомоги. За оцінками, 0,8 мільйона ВПО постійно проживають на ПУТ, а інші часто перетинають «лінію розмежування», і для цілей планування вважається, що вони проживають на НПУТ.

ЗОСЕРЕДЖЕННЯ

ПОТРЕБ

Найгостріші та найвищі рівні потреб, що поширюються на декілька секторів, спостерігаються у районах із найбільшим обмеженням доступу до гуманітарної допомоги на НПУТ та у районах, що більш за інші постраждали від бойових дій, особливо тих, що знаходяться вздовж «лінії розмежування». Потреби найбільше зосереджені в зоні, найближчій до «лінії розмежування», де щодня повідомляється про 30 порушень безпеки. Далі від «лінії розмежування» на ПУТ потреби також збільшилися, порівнюючи з 2017 роком, головним чином через мінне забруднення. Наведена нижче мапа показує, де потреби в різних секторах частково збігаються, загострюючи ситуацію, з позначенням гарячих точок вздовж «лінії розмежування». Ділянки темно-синього кольору, зосереджені вздовж «лінії розмежування», вказують на більш високий рівень критичності.

Щоб забезпечити швидкий та безперешкодний доступ, особливо в зоні активних бойових дій, для запобігання подальшій деградації гуманітарної ситуації необхідна підтримка усіх сторін конфлікту. Цьогорічний аналіз гостроти потреб на рівні районних рад (адміністративний рівень 3) дає більш детальний огляд того, де потреби є критичними. Це є результатом накладання оцінки гостроти потреб за окремими кластерами та додаткових показників, згрупованих у контексті конкретної території. Подобиці дивіться у додатку «Методологія». Ця зведена мапа не замінює мапи гостроти потреб за секторами (див. розділ «Дані за кластерами»).

СПРИЙНЯТТЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯМ ТА

ПІДЗВІТНІСТЬ ПЕРЕД
ПОСТРАЖДАЛИМ
НАСЕЛЕННЯМ (ППН)

Оцінки, проведені у 2018 році, показали, як жителі у районах, що постраждали внаслідок конфлікту, справляються з повсякденними проблемами, а також чи отримали гуманітарну допомогу особи, які її потребували.

Попередні прогалини в даних щодо доступу до основних послуг були заповнені різними оцінками, проведеними протягом останніх років. У 2017 році Аналіз гуманітарних тенденцій ініціативи REACH показав, що 93 відсотки респондентів повністю або частково задоволені гуманітарною допомогою. Респонденти, які були частково або повністю не задоволені гуманітарною допомогою, зазначили три основні причини: нестача (70%), якість (26%) та невідповідність допомоги (9%).⁵⁰

Незважаючи на активні бойові дії, гуманітарна допомога була надана понад 90 відсоткам громад, найближчих до «лінії розмежування» на ПУТ, порівняно з 46 відсотками у 2017 році. Більшу частину допомоги, що надається в райони, найближчі до «лінії розмежування», надавали міжнародні гуманітарні організації. Далі від «лінії розмежування» на ПУТ дев'ять з десяти сімей у громадах повідомили про отримання допомоги протягом останніх 12 місяців від уряду, міжнародних та місцевих гуманітарних організацій.

Що стосується консультацій з громадськістю та зворотного зв'язку щодо надання допомоги, частка домогосподарств, які проживають ближче до «лінії розмежування», повідомлених про наявність механізму скарг, істотно не змінилася; однак частина опитуваних домогосподарств, з якими проводилися консультації щодо їхніх потреб або вподобань, зросла у 2018 році проти 2017 року — з 18 до 28 відсотків.⁵¹

Хоча це і є позитивною тенденцією, яка свідчить про те, що гуманітарні проекти все частіше плануються і здійснюються таким чином, що враховують погляди та можливості постраждалих внаслідок кризи громад, деякі незахищені домогосподарства, які проживають поблизу від «лінії розмежування», сприймають розподіл гуманітарної допомоги як несправедливий, оскільки деякі домогосподарства, які часто відчувають незахищеність, можуть не завжди мати право на отримання підтримки через відсутність фінансування.⁵² Ті, хто безпосередньо не відповідає критеріям, часто залишаються без підтримки. Крім того часто міжнародні НУО не мають механізму зворотного зв'язку з громадою.⁵³

У 2019 році Гуманітарна команда країни (ГКК) в Україні підтвердила своє зобов'язання щодо підзвітності перед постраждалим населенням (ППН), при цьому критерій ППН є однією з обов'язкових вимог до проектів, які мають бути включені в Багаторічний план гуманітарного реагування в Україні (БПГР) на 2019–2020 роки.

50. Аналіз гуманітарних тенденцій REACH, 2017 р. http://www.reachresourcecentre.info/system/files/resource-documents/reach_ukr_report_humanitarian_trend_analysis_september_2017_0.pdf (с. 13)

51. Аналіз гуманітарних тенденцій REACH, 2018 р. https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/pui_ukr_hard-to-reach-settlements_assessment_full-report_final_eng.pdf

52. Оцінка потреб у важкодоступних селищах, Premiere Urgence Internationale (січень 2018 р.) https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/pui_ukr_hard-to-reach-settlements_assessment_full-report_final_eng.pdf

53. Там само.

ЧАСТИНА II: ОГЛЯД ПОТРЕБ ЗА КЛАСТЕРАМИ

ІНФОРМАЦІЯ ЗА КЛАСТЕРАМИ

Захист

Продовольча безпека та засоби до існування

Вода, санітарія та гігієна

Охорона здоров'я та харчування

Житло та непродовольчі товари

Освіта

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОГАЛИНИ ТА
ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ОЦІНКИ

ДОДАТОК 1: МЕТОДОЛОГІЯ
МІЖСЕКТОРАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПОТРЕБ

ДОДАТОК 2: ПОКАЗНИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ГОСТРОТИ
ПОТРЕБ КЛАСТЕРА

ЗАХИСТ

ОГЛЯД

Конфлікт на сході України продовжує створювати значні проблеми щодо захисту постраждалих від нього осіб, які проживають по обидва боки «лінії розмежування», особливо на НПУТ, а також внутрішньо переміщених осіб на всій території України. По мірі того, як продовжується збройний конфлікт, найбільший тягар лягає на плечі цивільного населення, а найбільш уразливими є ті, хто проживає уздовж 427-кілометрової «лінії розмежування». Обстріли, міни та боеприпаси, що не розірвалися, продовжують спричиняти смерть, поранення та страхи, а використання зброї з закритих вогневих позицій та/або вибухових пристроїв не припинилося у порушення Мінських домовленостей.⁵⁴

Найбільшу занепокоєність стосовно безпеки для населення, яке проживає поблизу «лінії розмежування», викликають обстріли та застосування стрілецької зброї та легкого озброєння, а другу і третю позицію посідають мінне забруднення та присутність великої кількості військового персоналу. Кожне третє домогосподарство, розташоване на ПУТ поблизу «лінії розмежування», вважає присутність військових головною проблемою для безпеки, яка тягне за собою численні ризики у сфері захисту.⁵⁵ Широкого поширення набули порушення міжнародного гуманітарного права. У період з січня по листопад 2018 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) зареєструвало 270 жертв серед цивільного населення (53 загиблих і 217 поранених), з яких 42 відсотки є наслідком інцидентів, пов'язаних із мінами та ВЗВ. З початку конфлікту внаслідок вибуху мін, боеприпасів, що не розірвалися, та ВЗВ постраждали 924 цивільні особи. Інциденти, пов'язані з мінами та ВЗВ, стали причиною приблизно двох третин всіх випадків, де жертвами стали діти, про які було повідомлено протягом 2017 року.⁵⁶ Внаслідок обстрілів, що тривають, відбувається забруднення

54. Звіт УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні у лютому-травні 2018 р.

55. Аналіз гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведений за ініціативою REACH.

56. Доповідь Кластера захисту «Протимінна діяльність в Україні» (лютий 2018 р.).

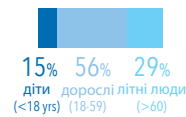
ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

3,1 млн

ЗА СТАТТЮ

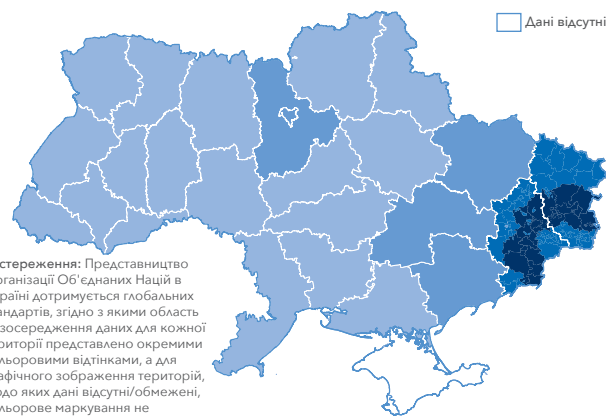
ЗА ВІКОМ

ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

0,2 млн НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)
 2,5 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)
 0,4 млн ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ⁵⁷

Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлено окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення територій, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується.

територій, які вже було розміновано, боеприпасами, які не вибухнули.

Незважаючи на те, що потерпілі отримують базову медичну допомогу, комплексні програми реабілітації потерпілих та членів їхніх сімей відсутні. Відшкодування та компенсації, які надаються жертвам із числа цивільного населення, є мінімальними, а комплексної державної політики і механізму відшкодування шкоди цивільним, які були поранені під час збройного конфлікту, а також родичам загиблих, немає.

57. Щодо показників визначення рівня гостроти потреб кластера див. Додаток № 2.

ПОСТРАЖДАЛИ ВІД МІН ТА ВЗВ

270 жертв серед цивільного населення у 2018 р.*

42% з яких пов'язані з мінами та ВЗВ

*УВКПЛ, січень-листопад 2018 р.

ЗАХИСТ ДІТЕЙ

57% дітей, народжених на НПУТ, не отримали свідоцтво про народження державного зразка**

**Інформаційна довідка ООН, серпень 2018 р.

ЗАХИСТ

78% домогосподарств на ПУТ вдавалися до негативних практик виживання (найвищий рівень з квітня 2016 р.***)

***Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій в Східній Україні (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування

За оцінками Міжнародного Комітету Червоного Хреста (МКЧХ), з початку конфлікту зникло безвісти більш ніж 1 500 осіб,⁵⁸ і приблизно половина з них є цивільними особами. У серпні 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», який став переломним моментом у законодавчому регулюванні, оскільки завдяки цьому законодавчому акту було створено умови для координування діяльності різних державних установ, які задіяні у пошуку зниклих безвісти осіб та ідентифікації тіл, для надання допомоги їхнім сім'ям та ведення Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Протимінна діяльність

Забруднення мінами залишається однією з найбільших підстав для занепокоєння, що, за оцінками, впливає на життя двох мільйонів чоловіків, жінок та дітей.⁵⁹ Україна входить в число найбільш уражених місць у світі за кількістю інцидентів, пов'язаних із наземними мінами та іншими ВЗВ.⁶⁰ Відповідно до звіту «Глобальне співставлення та аналіз нещасних випадків, пов'язаних із протитранспортними мінами, за 2017 рік», підготовленого Женевським міжнародним центром з гуманітарного розмінування (GICHD), станом на 2017 рік Україна третій рік поспіль продовжує посідати перше місце у світі за кількістю інцидентів, пов'язаних із протитранспортними мінами, та друге місце у світі за кількістю жертв.⁶¹

Відсутність законодавства та стандартів протимінної діяльності разом з відсутністю згоди щодо майбутньої загальної структури протимінної діяльності в Україні зупинили процес створення національного органу з питань протимінної діяльності. Внаслідок цього не було запроваджено процедуру акредитації та ліцензування імпорту такого життєво важливого обладнання, як детектори та важке обладнання, а також для придбання промислових вибухових речовин, які застосовуються для знищення мін, що мало несприятливий вплив на ефективність роботи міжнародних організацій. Хоча життєво важливі протимінні заходи продовжують здійснюватися, для поліпшення ефективності та якості таких робіт необхідні законодавча база і належним чином функціонуючий національний координаційний орган. В Україні відсутня національна централізована база даних про інциденти, пов'язані з наземними мінами/боєприпасами, що не розірвалися, де б зберігалася інформація про жертв таких випадків. Внаслідок цього жертви пов'язаних з мінами нещасних випадків не мають можливості отримати офіційний статус; окрім

того, відсутній механізм отримання статусу жертви пов'язаного з мінами нещасного випадку та надання таким особам відповідної допомоги або виплати компенсації. Є сподівання, що прийняття Закону про протимінну діяльність у грудні 2018 року допоможе розв'язати ці проблеми.

Принаймні кожне третє домогосподарство уздовж «лінії розмежування» повідомляє про те, що їм відомо про наявність наземних мін або боєприпасів, що не розірвалися, на території їхніх громад.⁶² В зв'язку з обмеженим гуманітарним доступом до НПУТ неможливо визначити рівень її забруднення мінами, але, ймовірно, за все, він є значним. Мінне забруднення територій, яке становить загрозу життю мільйонів людей, які проживають на таких територіях, також впливає на доступ до продуктів харчування та засобів до існування, оскільки люди не можуть займатися сільським господарством, рибальством або тваринництвом. Крім того, мінне забруднення становить небезпеку для людей, які заготовлюють дрова для опалення, що є типовим для східної України. Наприклад, на ПУТ у Луганській області 46 відсотків домогосподарств використовують дрова як основне паливо для опалення житла.⁶³ В зв'язку з цим вони стикаються зі значною загрозою вибуху мін або боєприпасів, що не розірвалися. Дуже часто переривається доступ до основних комунальних послуг, таких як постачання води, електроенергії та природного газу. Забруднення мінами та боєприпасами, що не розірвалися, перешкоджає або унеможлиблює проведення технічного обслуговування та ремонту основної інфраструктури. Більш того, наземні міни обмежують доступ до приватних та державних будівель та спричиняють їх руйнування. Також забруднення мінами є фактором, що призводить до переміщення цивільного населення.

Обмеження свободи пересування

У 2018 році було зареєстровано близько 1,1 мільйона перетинів «лінії розмежування» через п'ять офіційних контрольних пунктів. Це означає, що в середньому щодня реєструвалося 36 000 перетинів.⁶⁴ Це на 15 відсотків більше, ніж протягом цього ж періоду у 2017 році. Більше половини перетинів «лінії розмежування» через контрольні пункти здійснили особи старші 60 років.⁶⁵ Пенсіонери, які проживають на НПУТ, зобов'язані реєструватися як ВПО та перетинати «лінію розмежування» кожні 60 днів, щоб зберігати право на отримання пенсії.

Причиною збільшення кількості перетинів у 2018 році є запровадження більш жорстких правил верифікації статусу ВПО, в зв'язку з чим пенсіонерам доводиться пересуватися з НПУТ до ПУТ частіше, щоб продовжувати

58. МКЧХ, Прес-реліз від 12 липня 2018 р. <http://ua.icrc.org/2018/07/12/icrc-welcomes-adoption-law-missing/>

59. Дані наведено на підставі розрахунків партнерів з протимінної діяльності, з врахуванням співставлення інцидентів, територій, постраждалих внаслідок бойових дій, та чисельності населення, що проживає у межах таких територій.

60. «2017 Land Mine Report (Звіт з моніторингу наземних мін)», 2017 р. http://www.the-monitor.org/media/2615219/Landmine-Monitor-2017_final.pdf

61. GICHD, «2017 Global Mapping and Analysis of Anti-Vehicle Mine Incidents (Глобальне співставлення та аналіз інцидентів, пов'язаних із протитранспортними мінами, за 2017 рік)».

62. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного за ініціативою REACH.

63. Зимова оцінка, REACH (лютий 2018 р.).

64. За даними Державної прикордонної служби України. <https://goo.gl/SS8gSZ>

65. Моніторинговий звіт щодо перетину «лінії розмежування», підготовлений БФ «Право на захист, за січень-червень 2018 р.

отримувати свої пенсії. Цивільне населення, яке перетинає «лінію розмежування», постійно наражається на небезпеку, оскільки ці зони є надзвичайно забрудненими наземними мінами. Крім того, контрольні пункти обстрілюються, в тому числі снайперами. Люди також зіштовхуються з підвищеним ризиком смерті та захворювання, викликаним важкими умовами перетину. З початку 2018 року 50 осіб померло або зазнало поранень/серйозних ускладнень стану здоров'я внаслідок бойових дій або через серйозні проблеми зі здоров'ям під час перетину КПВВ.⁶⁶ Відповідно до даних Державної служби України з надзвичайних ситуацій, 8 847 осіб потребували медичної допомоги на КПВВ «Станиця Луганська» у період з травня по серпень.⁶⁷

На контрольних пунктах недостатньо пунктів надання медичної допомоги, санітарно-гігієнічних споруд та укриттів, і при цьому людям доводиться чекати годинами, а деколи й навіть ночувати у несприятливих погодних умовах. Крім того, дуже часто виникають перебої у роботі комунального транспорту в напрямку до контрольних пунктів та від контрольних пунктів, в зв'язку з чим тисячі людей змушені йти пішки до п'яти кілометрів та нести в руках свої речі. Така ситуація створює проблеми зокрема для людей похилого віку, дітей та вагітних жінок.⁶⁸ Перетин «лінії розмежування» у Луганській області залишається надзвичайно ускладненим, оскільки там працює тільки один контрольний пункт — «Станиця Луганська», до якого веде крутий пішохідний міст.

Заборона на перетин «лінії розмежування» на пасажирському транспорті, а також обмеження торгівлі та перевезення особистих речей продовжують створювати труднощі для цивільного населення, ізолює людей, які проживають на НПУТ, та перешкоджає єдності родин. Водночас слід відзначити й позитивні зміни, які відбулися завдяки завершенню реконструкції контрольних пунктів «Станиця Луганська» та «Мар'їнка» місцевими органами влади, відповідно, у серпні та вересні.

Для перетину «лінії розмежування» необхідно отримати і регулярно поновлювати дозвіл, що здійснюється через систему, доступ до якої ускладнений, зокрема, для людей похилого віку. Більш того, реєстр дозволів має численні недоліки, які призводять у деяких випадках до втрати даних, внаслідок чого люди не можуть перетнути «лінію розмежування».

З початком операції Об'єднаних сил (ООС) після підписання у квітні 2018 року наказу про здійснення заходів із забезпечення безпеки та оборони були запроваджені додаткові обмеження свободи пересування,

66. Цифра наведена на підставі зведення даних із різних джерел, головним чином щоденних звітів УКГС, Департаменту ООН з питань охорони та безпеки, міжнародної неурядової організації з питань безпеки INSO та БФ «Право на захист». Цифра включає тільки жертви серед цивільного населення внаслідок небезпеки на КПВВ та через проблеми зі здоров'ям (серцеві напади, інфаркти тощо). Отже, можливо вона не відображає всі проблеми та складності, з якими стикаються люди під час перетину «лінії розмежування».

67. УВКПЛ, Звіт за період з 16 травня до 15 серпня 2018 р.

68. УКГС ООН, «Україна: контрольні пункти в'їзду-виїзду – огляд гуманітарної ситуації», за посиланням: <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine/infographic/ukraine-checkpoints-humanitarian-snapshot-13-april-2018>

зокрема для того населення, яке проживає уздовж «лінії розмежування» на ПУТ. Певні населені пункти можуть відвідувати тільки ті люди, які можуть надати документи, що підтверджують факт їхнього проживання у відповідних населених пунктах. Люди продовжують повідомляти про додаткові перевірки, які проводяться під час перетину таких внутрішніх контрольних пунктів на ПУТ, що призводить до додаткової затримки у пересуванні.

Продовжують діяти законодавчі обмеження на рух населення через адміністративний кордон з Автономною Республікою Крим та містом Севастополь, Україна, тимчасово окупованими Російською Федерацією (надалі - «Крим»), відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 73/263).

Після того, як у грудні 2014 року був припинений рух поїздів та автобусів, ті, в кого відсутній власний транспорт, змушені йти пішки два кілометри. Така ситуація є тягарем для людей з інвалідністю, людей похилого віку, вагітних жінок та людей, які подорожують з маленькими дітьми.

Найбільш уразливими є приблизно 30 000 жителів населених пунктів на ПУТ, що розташовані найближче до «лінії розмежування». В багатьох з них відсутні такі основні послуги, як електропостачання, магазини, транспорт та швидка медична допомога, у зв'язку з їхньою географічною ізоляваністю та обмеженнями, встановленими в зв'язку із заходами безпеки. За оцінками, більше половини жителів, які продовжують проживати у таких селах, є старше 60 років.⁶⁹

Реєстрація ВПО та особисті документи

Станом на серпень 2018 року державними органами України були зареєстровані 1 519 937 ВПО,⁷⁰ з яких 236 779 є дітьми. Відповідно до інформації, наданої Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, 32 435 осіб - з Криму. У першій половині 2018 року 2 904 нових ВПО з Криму були зареєстровані Міністерством соціальної політики України (МСП). Однак деякі ВПО зіштовхуються з труднощами у реєстрації, викликаними бюрократичними бар'єрами та відсутністю фінансової підтримки.⁷¹ Водночас велика кількість пенсіонерів, що проживають на НПУТ, є зареєстрованими як ВПО на ПУТ, щоб продовжувати отримувати пенсії.

Протягом майже п'яти років постраждале від конфлікту населення продовжує стикатися з труднощами при отриманні документів, що підтверджують особу, цивільний стан та права на майно. ВПО з Криму та НПУТ зіштовхуються з затримками при отриманні паспортів, додаванні фотокарток у паспорти при досягненні 25 та 45-річного віку або під час відновлення втрачених або пошкоджених документів. В таких випадках вони повинні

69. За оцінкою REACH.

70. За оцінкою ООН, у 2018 році 800 000 ВПО проживають більшу частину часу на ПУТ.

71. МОМ, Звіт Національної системи моніторингу, березень 2018 р.

підтверджувати свою особу за допомогою інформації, яка міститься у державних базах даних та реєстрах. Оскільки більшість реєстрів залишилися в Криму та на НПУТ, люди повинні або надати інший документ з фотокарткою на підтвердження своєї особи, або підтвердити свою особу за допомогою свідків. Такий процес може тривати до шести місяців, а в деяких випадках у видачі документів було відмовлено.⁷²

Оскільки свідоцтва про народження та смерть, видані на НПУТ та у Криму, не визнаються на ПУТ, люди вимушені приїжджати до ПУТ і звертатися до суду, щоб отримати необхідні документи. Аналіз судової практики показує, що лише 43 відсотки дітей, народжених на НПУТ, отримали українські свідоцтва про народження.⁷³ Також становить проблему отримання на ПУТ свідоцтва про смерть людини, померлої на НПУТ, що в свою чергу може викликати труднощі з правами на спадщину та майновими правами. За підрахунками, на ПУТ реєструється 23 відсотки смертей, що мали місце на НПУТ.

У 2018 році був прийнятий новий закон, який надає населенню, що проживає на НПУТ, можливість отримати українські свідоцтва про народження та смерть. Однак фактичне виконання цього законодавчого положення продовжує викликати труднощі.⁷⁴ Наразі в умовах відсутності адміністративних процедур громадяни, які проживають на НПУТ та Криму, для того, щоб отримати відповідні свідоцтва, повинні спершу звернутися в суд для встановлення факту народження або смерті, внаслідок чого на сім'ї покладається додатковий тягар.

Загалом, порядок отримання документів, що підтверджують особу, та свідоцтв про народження або смерть для ВПО та інших постраждалих від конфлікту осіб, які проживають на НПУТ, є складним та становить 18 відсотків запитів про надання юридичної допомоги, які надходять до партнерів Кластера захисту.

Соціальні пільги та пенсії

Призупинення виплати державних соціальних пільг та пенсій ВПО продовжує негативно впливати на життя сотень тисяч людей, які потребують цих платежів для покриття основних витрат на проживання, включаючи харчування, медичні послуги та житло. Ця проблема є найбільш критичною з точки зору юридичної допомоги, та її стосується приблизно половина запитів, які отримують партнери Кластера захисту.

Доступ до пенсій став ще більше обмеженим після того, як у травні 2018 року були внесені зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 365, відповідно до яких будь-які суми, які були нараховані з дати призупинення до дати відновлення, будуть виплачуватися згідно з

процедурою, яку ще має бути розроблено Урядом.⁷⁵ Такі зміни становлять крок назад у порівнянні з попереднім порядком, відповідно до якого накопичена заборгованість за пенсійними виплатами сплачувалася негайно після прийняття рішення про поновлення виплат. Процедури перевірки стають більш жорсткими. Після того як у липні 2018 року була прийнята постанова Кабінету Міністрів України № 548, всі ВПО зобов'язані проходити процедуру перевірки кожні шість місяців.⁷⁶ Пенсійний фонд продовжує затримувати виплати пенсій ВПО-пенсіонерам, стосовно яких існує підозра, що вони проживають на ПУТ тимчасово. Станом на липень 2018 року пенсії продовжували отримувати тільки 477 000 ВПО, що на 40 відсотків менше у порівнянні з квітнем 2017 року.⁷⁷ Така ситуація становить основну проблему захисту на НПУТ, де пенсії становлять основне джерело доходу для більшості сімей, що повернулися до місця свого проживання, а також для ВПО, які проживають на ПУТ, де пенсії займають третє місце за поширеністю серед видів доходів, які отримують люди.⁷⁸ В кінці 2017 року Пенсійний фонд почав зупиняти виплату пенсій ВПО-пенсіонерам, які отримали реєстрацію місця проживання на ПУТ та, як наслідок, відмовилися від посвідок ВПО, що створює перешкоду для місцевої інтеграції.

Після того, як партнерами Кластера захисту було проведено широку громадянську кампанію, Велика Палата Верховного Суду України 4 вересня підтвердила, що вимоги щодо перевірки не становлять законну підставу для припинення виплати пенсій. Це рішення суду є позитивним кроком, але тільки від Уряду залежить, чи буде його виконано, оскільки рішення Вищого адміністративного суду 2015 року не було виконано.

Триваючий збройний конфлікт, торгова блокада між ПУТ та НПУТ, призупинення соціальних пільг і стрімке погіршення економічного становища призвели до підвищення ступеня уразливості населення, яке постраждало від конфлікту, та переміщених осіб. Багато з них змушені вдаватися до негативних практик виживання. Як на ПУТ, так і на НПУТ найбільш уразливими групами залишаються неповні сім'ї з дітьми, люди старшого віку (особливо одинокі люди), люди з хронічними захворюваннями та з інвалідністю, очолювані жінками домогосподарства і домогосподарства, очолювані безробітними людьми віком від 40 до 60 років.⁷⁹ Відповідно до результатів оцінки, проведеної у березні 2018 року, 71 відсоток домогосподарств на НПУТ та 78 відсотків домогосподарств на ПУТ застосовують негативні практики виживання, що є найвищим показником, починаючи з квітня 2016 року. Водночас

72. Кластер захисту в Україні, «Проблеми в сфері захисту ВПО з Криму», травень 2018 р.

73. Інформаційна довідка ООН «Реєстрація народження», липень 2018 р.

74. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».

75. Інформаційна довідка УВКБ ООН про законодавчі зміни та ініціативи за травень 2018 р.

76. Правовий бюлетень Датської ради з питань біженців (ДРБ) за липень 2018, частина 1.

77. Інформаційна довідка ООН «Виплата пенсії ВПО та особам, які проживають на території, не контрольованій Урядом на сході України», липень 2018 р.

78. МОМ, Звіт Національної системи моніторингу, червень 2018 р.

79. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

негативні практики виживання можуть набирати багато різних форм; 16 відсотків домогосподарств на ПУТ і 7 відсотків домогосподарств на НПУТ повідомляли, що вдаються до сумнівних методів отримання доходів, таких як незаконна праця або робота, пов'язана з високим ризиком.⁸⁰

Найвищий ризик існує для людей похилого віку, оскільки єдиним джерелом доходу для покриття витрат на проживання для них є пенсія. В багатьох випадках розмір пенсії є недостатнім навіть для того, щоб покрити базові витрати на харчування, лікарські засоби та комунальні послуги.⁸¹ В зв'язку з цим люди старшого віку стикаються з ризиком накопичення боргів, оскільки в іншому випадку вони не матимуть можливості придбати продукти харчування або інші предмети першої необхідності. Також вони є вразливими щодо випадків жорстокого поводження.⁸²

Люди, що постраждали від конфлікту, та ВПО є об'єктами підвищеного ризику торгівлі людьми та експлуатації. Серед ВПО, які застосовували негативні практики виживання протягом останніх 12 місяців, 9 відсотків повідомляли про те, що вони або не отримали очікуваної платні за свою роботу або ж були змушені працювати у набагато гірших умовах у порівнянні з тим, що їм обіцяли.⁸³

Гендерно-обумовлене насильство

Триваючий збройний конфлікт у поєднанні з погіршенням соціально-економічної ситуації, високим рівнем безробіття і відсутністю засобів до існування підвищують ризик виникнення гендерно-обумовленого насильства (ГОН), зокрема для населення, яке проживає уздовж «лінії розмежування», де присутність військових у населених пунктах та контрольних пунктах також становить фактор ризику. Населення не має доступу до життєво важливої інформації та послуг, включаючи притулки для жертв ГОН. Збройний конфлікт призвів до підвищення рівня домашнього насильства. Суспільство не засуджує прояви насильства, доступ до зброї став простішим, а серед колишніх учасників бойових дій спостерігається значна кількість випадків посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Факти ГОН та, зокрема, сексуального насильства продовжують приховуватися, оскільки соціальна стигматизація, брак державних послуг та системи перенаправлень для отримання допомоги у цій сфері стають перешкодою на шляху потерпілих від насильства до отримання належної допомоги. Відсутнє інформування та недостатньо заходів для реагування на вплив жорстокого поводження на дітей. Значні прогалини між заходами попередження, захисту та реагування на факти насильства стосовно дітей продовжують збільшуватися.

80. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

81. HelpAge International, Базовий звіт, 2018 р.

82. За даними Базового звіту 2018 р., підготовленого HelpAge International, чверть людей старшого віку, які проживають уздовж «лінії розмежування», повідомляють про те, що вони зіштовхнулися з певними випадками жорстокого поводження.

83. МОМ, Звіт Національної системи моніторингу, червень 2018 р.

Захист дітей

Діти по обидва боки «лінії розмежування» страждають від постійних обстрілів, і багато з них демонструють симптоми посттравматичного стресового розладу. Внаслідок конфлікту продовжується значне перешкоджання доступу до основних соціальних служб та служб захисту. Ослаблення механізмів підтримки сім'ї та суспільства внаслідок конфлікту та переміщення продовжує створювати для дітей підвищений ризик відсутності турботи та наявності домашнього насильства.

Організації соціального захисту відзначають збільшення кількості повідомлень про випадки недбалого ставлення до дітей та домашнього насильства з початку збройного конфлікту. Відповідно до результатів моніторингу, який проводиться службами соціального захисту, зниження доступності соціальних послуг, викликане конфліктом, у поєднанні з психологічними травмами у батьків має негативний вплив на сім'ї, які проживають уздовж «лінії розмежування», що в багатьох випадках призводить до невиконання батьками своїх обов'язків стосовно дітей. На традиційні механізми суспільної та соціальної підтримки також вплинуло переміщення, внаслідок якого деякі сім'ї добровільно розділилися з їхніми дітьми, відіславши їх для проживання у більш безпечному середовищі з родичами або у спеціальних закладах. Місцеві служби соціального захисту у багатьох випадках не мають можливості реагувати на першопричини проблем з розділенням дітей, відсутністю турботи про них та захисту. Більше того, ті види послуг, що надаються на рівні громади, які могли би задовольняти потреби соціально незахищених сімей, особливо тих, де є діти з інвалідністю, є дуже обмеженими.

Значною проблемою для дітей, які народилися на НПУТ, продовжує бути реєстрація народження, оскільки ті документи, що видаються де-факто установами, не визнаються на ПУТ. Існує підвищений ризик збільшення кількості осіб без громадянства, оскільки, як свідчить аналіз судової практики, приблизно лише 43 відсотки дітей, народжених на НПУТ, отримали українські свідоцтва про народження.⁸⁴ Свідоцтво про народження є передумовою доступу дитини для повного спектру прав та основних державних послуг, таких як освіта та медичне обслуговування.

Діти старшого віку, батьки яких не мають можливості подорожувати до ПУТ з НПУТ, також не можуть отримати такі українські документи, що посвідчують особу, як паспорти. Неможливість своєчасного отримання документів може призвести до ситуації, коли молодим людям буде заборонено перетинати «лінію розмежування» в бік ПУТ. Свобода пересування для дітей з неповних сімей є ще однією проблемою захисту, оскільки для перетину «лінії розмежування» один з батьків дитини зобов'язаний отримати від іншого офіційний документ. Такий документ має бути засвідчено українським нотаріусом, і його отримання є досить

84. Інформаційна довідка ООН «Реєстрація народження», липень 2018 р.

дорогим. Ситуація з дітьми, які не мають контактів з одним з батьків, є ще більш складною, оскільки для іншого з батьків практично неможливо отримати такі документи.

Численні позитивні законодавчі зміни, спрямовані на посилення захисту дітей, які постраждали внаслідок конфлікту, не принесли будь-яких відчутних покращень. Зміни до Постанови Кабінету Міністрів України № 268,⁸⁵ якими було спрощено порядок надання дітям статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, не визначили способів відшкодування, які б допомогли потерпілим дітям. Тільки 1 665 дітей в Україні отримали офіційний статус,⁸⁶ і при цьому реальна кількість дітей, які потребують медичної і психологічної допомоги, є набагато більшою.

Психосоціальна підтримка

Майже п'ять років насильства призвели до того, що психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя постраждалих внаслідок конфлікту людей залишаються значною проблемою. Такі наслідки переміщення та конфлікту, як розділення сімей, втрата засобів до існування, відсутність доступу до послуг та занепокоєність щодо майбутнього є лише кількома чинниками психологічних розладів.⁸⁷ Відсутність послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки становить суттєву прогалину у захисті й охороні здоров'я на постраждалих внаслідок конфлікту територіях, зокрема поблизу «лінії розмежування».

Під час нещодавнього попереднього дослідження, проведеного Світовим банком, було встановлено, що однією з ключових прогалин у програмах, які здійснюються на сході України, є психосоціальна підтримка. «Серед найбільш вражаючих висновків декількох нещодавніх аналізів є висновок щодо ступеня психологічної травми серед населення... рівень потреби у психологічній та соціальній допомозі стає тривожно зрозумілим».⁸⁸ Відповідно до даних зонального дослідження 2017 року, проведеного ініціативою REACH, психосоціальна підтримка входить у п'ятірку потреб, що найбільш часто визначаються людьми, які проживають уздовж «лінії розмежування».

Психосоціальна підтримка залишається однією з найбільш запитуваних форм допомоги серед населення, яке постраждало внаслідок конфлікту, але при цьому дві третини домогосподарств не знають, де саме вони можуть отримати доступ для цих послуг,⁸⁹ а 17 відсотків домогосподарств у сільській місцевості повідомляють

про відсутність місць надання послуг у їхніх селищах. Внаслідок конфлікту, що триває, та глибокої гуманітарної кризи у населення виникло відчуття безнадії та депресії. Психосоціальні проблеми спостерігаються у всіх вікових групах, включаючи дітей, людей похилого віку та чоловіків і жінок працездатного віку. Про психологічні ознаки стресу, такі як проблеми зі сном та емоційні розлади, включаючи відчуття горя та страху, безпричинний плач, також повідомлялося у нещодавно проведеної оцінці психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП).⁹⁰ Зокрема, відзначаються прогалини у забезпеченні психічного здоров'я та наданні психосоціальної підтримки людям працездатного віку. Ситуація є ще більш складною на НПУТ, де працюють тільки кілька психологів, а в багатьох місцях соціальні служби взагалі не функціонують. Третина людей старшого віку повідомляє про відчуття ізоляції та самотності,⁹¹ яке посилюється відсутністю доступу до соціальних послуг для тих, хто проживає поблизу «лінії розмежування» на ПУТ та в багатьох районах НПУТ.

Житло, земля і майно

Відсутність правової бази та адміністративних процедур для надання компенсацій або відшкодування збитків за майно, яке було пошкоджене або знищене під час бойових дій, а також за майно, що використовується у військових цілях, є однією з найбільших проблем у сфері захисту, про які повідомляють люди, які постраждали в результаті конфлікту.

Наразі судами розглядається 146 справ, що стосуються прав на житло, землю та майно, але при цьому відсутні визначені механізми для отримання компенсації цивільним населенням. Є очевидним, що існуюча судова процедура не здатна реагувати на обставини, створені збройним конфліктом. До загальної процедури отримання компенсації, визначеної чинним українським цивільним законодавством, застосовується трирічний строк позовної давності, в результаті чого цим засобом захисту не можуть скористатися ті, хто втратив своє майно на початку конфлікту. Людям важко надавати докази у справах про компенсацію, а розмір судового збору є значним, у зв'язку з чим цей спосіб захисту є недоцільним. Також повідомляється про вилучення майна у цивільного населення у військових цілях та випадки мародерства, які спостерігаються уздовж «лінії розмежування» як на ПУТ, так і на НПУТ.

На НПУТ де-факто установи запровадили паралельну правову систему, яка регулює питання прав на житло, землю та майно та передбачає обов'язкову перереєстрацію майна. На цій території діє процедура підтвердження прав на майно, в рамках якої власники повинні особисто з'явитися для здійснення перереєстрації, а у випадку невиконання цієї вимоги є ризик «націоналізації» їхнього майна. Така процедура впливає на права ВПО, які не проживають на НПУТ.

85. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 301 про внесення змін до Постанови № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів».

86. Міністерство соціальної політики, 1 вересня 2018 р. <http://radnyk.org/novyny/0-17-same-stilki-ditey-otrimali-status-postrazhdalih-vnaslidok-viyskovih-diy>

87. Швидка оцінка психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) в постраждалих внаслідок конфлікту громадах у Донецькій області.

88. Світовий банк, Попереднє дослідження. Конфлікт в Україні: координація діяльності з розбудови миру, відновлення та розвитку, 2018 р. <http://documents.worldbank.org/curated/en/76574152763154377/pdf/Scoping-Study-Ukrainian.pdf>

89. За даними Аналізу гуманітарних тенденцій на ПУТ у 2018 р., проведеного ініціативою REACH.

90. «MHPSS Assessment (Оцінка ПЗПСП)», 2018 р., проведена Міжнародним медичним корпусом (ММК).

91. HelpAge International, Базовий звіт, 2018 р.

Крім того, на НПУТ в Донецькій області майно може бути «націоналізоване» у випадку несплати рахунків за комунальні послуги. Це створює додатковий фінансовий тягар для ВПО, оскільки їм доводиться сплачувати вартість комунальних послуг як в місці їхнього попереднього проживання, так і в місці, до якого вони були переміщені.

Близько дев'яти відсотків ВПО проживають у гуртожитках або у центрах компактного проживання.⁹² На ПУТ ВПО продовжують стикатися з ризиком виселення з приватного житла та центрів компактного проживання, де багато людей з особливими потребами, включаючи людей похилого віку та очолювані самотніми жінками домогосподарства, проживають у поганих умовах. Велика кількість приміщень, які використовуються в якості центрів компактного проживання, є небезпечними та не придатними для використання в якості житла.

Довгострокові рішення для внутрішньо переміщених осіб

Після чотирьох років збройного конфлікту та тривалого внутрішнього переміщення кількість ВПО, які планують залишитися у місцях переміщення, збільшується, і в 2018 році вперше цей показник перевищив кількість ВПО, які мають намір повернутися до місць, звідки вони були переміщені.⁹³ Більшість ВПО, які повертаються на НПУТ, є пенсіонерами або безробітними. Рішення повернутися не завжди є добровільним, і тільки 39 відсотків з тих, хто повернувся на НПУТ, повідомляють про те, що вони відчувають себе у безпеці, у порівнянні з 70 відсотками ВПО, які проживають на ПУТ.

ВПО є менш стійкими до зовнішніх факторів і стикаються з більшими труднощами у пошуку стабільного працевлаштування і доступу до послуг у порівнянні з рештою населення. За повідомленнями ВПО, у порівнянні з 2017 роком рівень дискримінації не знизився. Крім того, триваюча відсутність прав голосу у ВПО під час виборів у місцеві органи залишається бар'єром до інтеграції.

Намагаючись створити умови для включення ВПО у місцеві громади, Уряд України у листопаді 2017 року схвалив «Стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року», а у листопаді 2018 року затвердив План заходів з реалізації цієї Стратегії. Ці нормативні акти спрямовані на забезпечення та охорону прав, свобод і інтересів ВПО, усунення будь-якої дискримінації і сприяння соціальній єдності. Водночас практичні заходи, включаючи механізми фінансування, для реалізації Стратегії та плану заходів ще має бути узгоджено в повному обсязі за підтримки міжнародних організацій. Наразі пріоритетним завданням залишається пошук довгострокових рішень для ВПО та потреба у більшій

увазі до інтеграції внутрішньо переміщеного населення. Є необхідним спільне та координоване співробітництво з місцевими органами з боку як гуманітарних організацій, так і організацій з раннього відновлення, з більшим фокусом на соціальній стійкості та інтеграції.

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

- 3,38 мільйони людей, які проживають у 20-кілометровій зоні уздовж «лінії розмежування», потребують щонайменше одного виду захисту, включаючи підвищення рівня інформованості про загрози, пов'язані з мінами, маркування територій та розмінування, психосоціальну підтримку, юридичну допомогу, центри підтримки для людей похилого віку та дітей, притулки для жертв ГОН та допомогу у мобілізації громад.
- Люди, які проживають на забруднених мінами ділянках на всій території Луганської та Донецької областей (як ПУТ, так і НПУТ).
- Приблизно 30 000 осіб, які проживають у селах поблизу «лінії розмежування» на ПУТ, де діють обмеження на свободу пересування та відсутній доступ до соціальних послуг у зв'язку з географічною ізоляцією та заходами безпеки. За оцінками, більше половини жителів, які продовжують проживати у таких селах, є старшими 60 років.⁹⁴
- Понад 55 000 дітей, які мешкають уздовж «лінії розмежування», потребують доступу до центрів підтримки сім'ї, психологічної та соціальної підтримки та навчання про ризики, пов'язані з мінами.
- 120 000 переміщених та постраждалих внаслідок конфлікту осіб, які не мають доступу для життєво необхідної інформації або допомоги жертвам ГОН у Донецькій та Луганській областях (ПУТ).
- ВПО на всій території країни та постраждале населення на ПУТ та НПУТ потребують юридичної допомоги для отримання доступу до документів, соціальних виплат та пенсій, а також компенсацій за знищене майно.
- 600 000 пенсіонерів на НПУТ, які були позбавлені доступу до своїх пенсій.
- ВПО, які отримують соціальні виплати та пенсії і змушені регулярно проходити перевірки, що є дискримінаційними та впливають на їхню здатність задовольняти основні потреби.
- Приблизно дев'ять відсотків ВПО проживають у гуртожитках або у центрах компактного проживання.⁹⁵
- 29 відсотків ВПО, які проживають у центрах компактного проживання по всій країні, ризикують

92. МОМ, Звіт Національної системи моніторингу, червень 2018 р.

93. Там само.

94. За оцінкою REACH.

95. МОМ, Звіт Національної системи моніторингу, червень 2018 р.

- бути виселеними.
- 3,21 мільйона людей, які проживають на НПУТ, включаючи переміщених осіб у межах НПУТ, та тих, хто повернувся до свого місця проживання.
- ВПО з особливими потребами, зокрема: люди з інвалідністю, очолювані жінками домогосподарства, меншини (релігійні, етнічні та ті, що мають іншу сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність), цивільні особи, які отримали поранення внаслідок бойових дій.
- Люди старшого віку, які ще не досягли пенсійного віку та можуть не мати права на гуманітарну допомогу, оскільки вони не відповідають традиційним критеріям вразливості, і при цьому стикаються з дискримінацією на ринку праці й залишаються без будь-яких засобів підтримки. Безробітні дорослі особи з однією дитиною також можуть не відповідати традиційним критеріям вразливості, тому їх можуть не включати до списків для надання гуманітарної допомоги.
- Переміщені та постраждали внаслідок конфлікту жінки, чоловіки, хлопчики та дівчинки, особливо ті, які живуть поблизу «лінії розмежування», наражаються на ризики стати жертвами торгівлі людьми та експлуатації.
- Люди, які проживають у районах вздовж «лінії розмежування», потребують доступу до основних послуг, який було обмежено внаслідок конфлікту, обмеження свободи пересування, брак постачальників послуг та нестачу громадського транспорту.
- Люди, які проживають на ПУТ та НПУТ, потребують збільшення свободи пересування та більш безпечних умов перетину «лінії розмежування», включаючи додаткові контрольні пункти в'їзду-виїзду (особливо в Луганській області), належного утримання КПВВ, більш доступної та раціональної системи отримання дозволів та доступу до ліцензованого громадського транспорту.
- Жертвам ГОН та тим, хто знаходиться під загрозою насильства, потрібен доступ до життєво важливої інформації, медичних, психосоціальних та юридичних послуг та притулків. Через відсутність притулків у Луганській області (ПУТ) особи, які пережили ГОН, не мають іншого вибору, окрім як залишитися у небезпечних умовах проживання.
- Жінкам, які постраждали від конфлікту, та дівчатам-підліткам має надаватися пріоритет при здійсненні заходів із забезпечення засобами до існування, щоб запобігти можливому застосуванню негативних практик виживання.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- Необхідність чіткого маркування територій, забруднених мінами та ВЗВ, особливо поблизу контрольних пунктів та житлових районів. Протимінні заходи слід проводити не тільки на ділянках вздовж «лінії розмежування», але й на усій території Донецької та Луганської областей, а саме: (i) розмінування, (ii) розповсюдження інформації про ризики, пов'язані з мінами; (iii) надання допомоги жертвам інцидентів, пов'язаних з мінами; (iv) заходи з маркування та обстеження.
- Існує тривала гостра необхідність проведення моніторингу та надання звітності про проблеми в сфері захисту та порушення прав людини, в тому числі на контрольних пунктах, у населених пунктах уздовж «лінії розмежування», а також у центрах компактного проживання та установах, що приймають ВПО.
- Тисячі людей, які живуть уздовж «лінії розмежування», страждають від постійних обстрілів із застосуванням стрілецької зброї та легкого озброєння, забруднення мінами та ВЗВ. Водночас вразливі групи ВПО вже четвертий рік поспіль живуть в ситуації переміщення без упевненості, що буде знайдено довгострокові рішення їхніх проблем. Дітям, людям похилого віку, особам з інвалідністю та іншим групам з особливими потребами потрібна термінова психосоціальна допомога.
- Існує потреба в покращенні доступу до інформації про заходи забезпечення психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, а також інформації про симптоми стресу та позитивні механізми його подолання.
- ВПО та люди, які постраждали від конфлікту, потребують юридичної допомоги для сприяння в отриманні доступу до правосуддя, права на житло, землю та майно, а також сприяння в забезпеченні свободи пересування, соціальних пільг та пенсій, отриманні документів, що підтверджують особу, та документів тимчасової або постійної опіки над дітьми, відокремленими від батьків на НПУТ. Також існує потреба у наданні правової допомоги тим, чий будинок були зруйновані, пошкоджені або використовуються військовими.
- Для запобігання випадкам вимушеного повернення на НПУТ потрібно вживати відповідних заходів. Такі заходи передбачають надання допомоги тим, хто має підвищений ризик повернення до колишнього місця проживання, включно з пенсіонерами та очолюваними жінками домогосподарствам з дітьми.
- ВПО, які ризикують бути виселеними з центрів компактного проживання, потребують допомоги у пошуку альтернативного житла.
- Потрібні ініціативи для посилення соціальної єдності та боротьби проти дискримінації щодо ВПО та осіб, які проживають на НПУТ.

- Існує проблема з нестачею притулків/безпечних місць для тих, хто пережив ГОН. Через відсутність притулків у Луганській області (ПУТ) та недостатню кількість таких послуг в інших регіонах, особи, які пережили ГОН, не мають іншого вибору, окрім як залишитися у небезпечних умовах проживання.
- Однією з основних потреб у сфері захисту залишається доступ до життєво важливої інформації та психосоціальних послуг, включаючи притулки для жертв ГОН, покращення системи перенаправлень та міжсекторальної координації.
- Є потреба у покращенні координації між гуманітарними партнерами та інтеграції мінімальних стандартів запобігання та реагування (МСЗР) на ГОН у надзвичайних ситуаціях до їхніх програми та заходів, зокрема для тих, хто працює на територіях уздовж «лінії розмежування».
- Є необхідність у постійному підвищенні рівня обізнаності про ризики, пов'язані з ГОН, та поширенні життєво важливої інформації про доступні послуги.
- Залишається складним пошук безпечних та конфіденційних рішень, які не завдають шкоди, а також надання життєво важливих послуг особам, які пережили ГОН, на НПУТ.
- Існує необхідність у комплексній державній політиці і механізмах виплати компенсацій та відшкодування збитків цивільним особам, які постраждали під час бойових дій, та родичам загиблим відповідно до Основних принципів та керівних положень ООН, щодо стосуються права на правовий захист і відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.
- Необхідно розробити політику та механізм забезпечення доступу до відшкодування збитків та виплати компенсацій цивільним особам, майно яких (включаючи житло та землю) було пошкоджене або знищене під час бойових дій або вилучене для військових потреб. ВПО та населення, яке постраждало внаслідок конфлікту, має бути забезпечене адекватним житлом.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ

ОГЛЯД

Протягом останніх п'яти років конфлікт, що триває на сході України, має надзвичайно негативні наслідки та загострює проблеми, пов'язані зі збіднінням вразливих верств населення. Послаблення систем соціального захисту унеможливує реагування на зростання цін. Триваюче роз'єднання між ПУТ та НПУТ, відсутність постійного доступу до ринків у поєднанні з високим рівнем безробіття та відсутністю засобів до існування мають значний вплив на мільйони людей.

Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій вказує на триваючий зв'язок між продовольчою небезпекою, вразливістю та соціально-економічними тенденціями. Збройний конфлікт також має значний вплив на сільськогосподарський сектор, який традиційно був одним з основних джерел продуктів харчування та доходів для тисяч людей в Україні.⁹⁶

Залишаються високими гуманітарні потреби, особливо на територіях, поблизу «лінії розмежування» та на НПУТ в цілому. Більше мільйона людей, включаючи ВПО на Донбасі, страждають від нестачі продуктів харчування та/або потребують підтримки в отриманні засобів для існування. З них 862 000 осіб, включаючи 37 000 ВПО, які проживають поза межами Донбасу, все ще потребують інтервенцій у сфері продовольчої безпеки. Погіршення соціально-економічної ситуації, яке спостерігалось минулого року, стрімке підвищення цін у травні та червні 2017 року, а також зменшення обсягу гуманітарної допомоги, призвели до значного підвищення рівня продовольчої небезпеки. У 2018 році ситуація дещо покращилася. Незважаючи на деякі позитивні зміни у соціально-економічній ситуації на ПУТ, включаючи пенсійну реформу та зростання розміру реальної заробітної платні,⁹⁷ деякі групи населення продовжують залишатися вразливими і не відчувають жодного впливу

96. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування

97. Доходи однієї особи або групи осіб після врахування наслідків інфляції

ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

1,1 млн

ЗА СТАТТЮ

ЗА ВІКОМ

ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

0,2 млн НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)

0,7 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)

0,2 млн ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ⁹⁸

Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлено окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення території, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується.

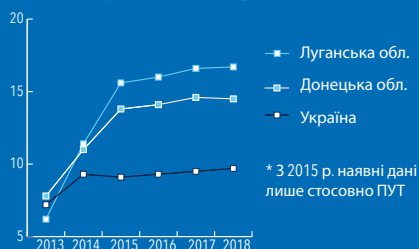
від таких покращень, або ж такий вплив є мінімальним.⁹⁹ Нещодавні покращення у ситуації на НПУТ є головним чином відображенням сезонного зниження цін, які відіграють ключову роль у доступі до продуктів харчування. Однак, зважаючи на загальну тенденцію, очікується, що рівень безпеки продовольства залишиться на постійно низькому рівні.

98. Щодо показників визначення рівня гостроти потреб кластера див. Додаток № 2.

99. Розмір прожиткового мінімуму встановлюється щорічно Верховною Радою України у Законі «Про державний бюджет». Відповідно до законодавства України, МСП здійснює моніторинг і розраховує фактичний прожитковий мінімум на підставі статистичних даних про ціни на споживчі товари.

ЗБІЛЬШЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ

Суттєвий вплив конфлікту на рівень безробіття

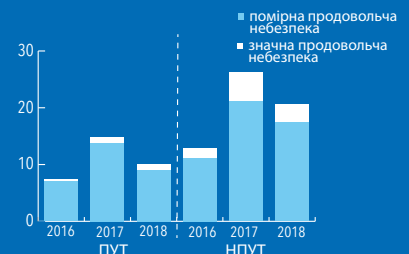
ПРОДОВОЛЬЧІ ПОТРЕБИ

Динаміка вартості продовольчого кошика

РІВЕНЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ НЕБЕЗПЕКИ У 2016-2018 РР.

Рівень продовольчої небезпеки залишається високим

З тих пір, як у 2014 році розпочався конфлікт на сході України, соціально-економічна ситуація у цьому регіоні кардинально змінилася. Більшість економічних показників у двох областях знизилася у порівнянні з рештою країни. У період з 2014 по 2017 рік обсяги промислового виробництва у Донецькій та Луганській областях значно скоротилися. Це призвело до зменшенні кількості робочих місць у регіоні.

У Донецькій області рівень безробіття подвоївся у порівнянні з 2013 роком, а у Луганській області цей показник виріс майже втричі. За оцінками, майже 406 000 безробітних працездатного віку, включаючи ВПО, потребують допомоги з отриманням засобів для існування.

Дані зимової оцінки, проведеної REACH, підтверджують тенденцію, яку було визначено у 2017 році, і безпосередньо пов'язують продуктову безпеку з безробіттям. Низький прожитковий мінімум, низький рівень заробітних плат, ціни на комунальні послуги, послуги соціального захисту й економічні фактори мають безпосередній вплив на стан продуктової безпеки домогосподарств.

Всі державні соціальні виплати (такі як допомога сім'ям у зв'язку з народженням дитини, допомога сім'ям, членами якої є люди з інвалідністю, допомога самотнім матерям (батькам) тощо) розраховуються на підставі «визначеного законодавством прожиткового мінімуму».¹⁰⁰ Однак цей рівень не завжди відповідає рівню інфляції та потребам уразливих груп, оскільки люди отримують набагато менше у порівнянні з тим, що вони мали у 2013 році, до початку конфлікту.¹⁰¹

Водночас фактична вартість продуктового кошика, моніторинг якого здійснює Всесвітня продовольча програма (ВПП),¹⁰² значно зросла у період з червня 2017 року по червень 2018 року і досягла історичного максимуму у розмірі 996 грн (приблизно 40 доларів США) у червні 2018 року.¹⁰³ Загальні суми витрат домогосподарств зростають швидше, ніж підвищується загальний рівень прибутку, що є, головним чином, відображенням збільшення грошових та негрошових витрат на придбання їжі та оплату комунальних послуг. Це означає, що низький рівень доходу домогосподарства змушує його членів зменшити кількість споживаної ними їжі, щоб мати можливість сплатити вартість комунальних послуг.¹⁰⁴ Така ситуація має негативний вплив на якість

харчування, що спостерігалось під час аналізу тенденцій у споживанні продуктів харчування.

Для кризи в Україні є характерною велика кількість людей похилого віку. Приблизно 54 відсотки тих, хто потребує продуктової допомоги, становлять люди похилого віку. Незважаючи на проведену в жовтні 2017 року пенсійну реформу, завдяки якій було покращено стан продуктової безпеки деяких пенсіонерів, а 90 відсотків голів домогосподарств повідомили про підвищення їхніх пенсій після реформи, останні дані вказують на те, що таке підвищення не є достатнім, щоб компенсувати збільшення цін, зокрема, в зимовий період.¹⁰⁵ Пенсіонери, зокрема ті, що отримують мінімальні пенсії, а також самотні пенсіонери або ті, хто проживають удвох, стикаються з високим ризиком, оскільки вони не можуть розділити витрати з іншими членами домогосподарства.

Домогосподарства, очолювані безробітними особами віком від 40 до 60 років, наразі характеризуються більшою часткою незадовільного або граничного рівня споживання продуктів харчування, показник якої становить 27,4 відсотка, у порівнянні з домогосподарствами, очолюваними людьми похилого віку, де цей показник дорівнює 22 відсоткам.¹⁰⁶

Продовольча небезпека і потреби у засобах для існування внутрішньо переміщених осіб (ВПО)

ВПО відносяться до найбільш уразливих груп, оскільки вони мають особливі потреби і зіштовхуються з більшою кількістю проблем. З загальної кількості ВПО, які активно шукали роботу, 89 відсотків повідомляли про складнощі, які в них при цьому виникли, і 80 відсотків з них — це жінки.¹⁰⁷ Найбільш часто згадуються такі проблеми, як низька платня та відсутність вакансій. Про останній фактор найбільш часто повідомляється ВПО, які проживають у сільській місцевості. Методи виживання, які застосовуються ВПО, розрізняються за своїм характером та варіюються від позичання коштів до продажу майна. Результати 10-го раунду досліджень Національної моніторингової системи Міжнародної організації з міграції (МОМ) показали, що 42 відсотки ВПО мають кошти, які є достатніми для придбання виключно продуктів харчування, але не для задоволення інших основних потреб, що більше на 4 відсотки у порівнянні з березнем 2018 року та на 9 відсотків у порівнянні з груднем 2017 року. 13 відсотків ВПО повідомили про те, що їм доводиться обмежувати свої витрати на продукти харчування, у порівнянні з 16 відсотками, про які повідомлялося під час 9-го раунду. За підрахунками, 37 000 ВПО з Донбасу відчують продовольчу небезпеку і потребують продовольчої допомоги, а 30 000 ВПО потребують підтримки в

100. Розмір прожиткового мінімуму встановлюється щорічно Верховною Радою України у Законі «Про державний бюджет». Відповідно до законодавства України, МСП здійснює моніторинг і розраховує фактичний прожитковий мінімум на підставі статистичних даних про ціни на споживчі товари.

101. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування, с. 13.

102. До складу продуктового кошика, моніторинг якого здійснює ВПП, входять 23 основних продукти харчування з національного продуктового кошика України (який включає 45 найменувань).

103. ВПП, «Market Monitor Review January-June 2018 (Огляд ринку, січень-червень 2018)», серпень 2018 р., с. 8.

104. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування, с. 9.

105. REACH, «Зимова оцінка».

106. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

107. МОМ, «Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами в Україні», червень 2018 р.

отриманні засобів для існування. Кількість ВПО, які страждають від продовольчої небезпеки, зменшилася у порівнянні з 2017 роком, але цей показник залишається досить значним для того, щоб спричинити серйозний вплив.

Продовольча небезпека - потреби

На НПУТ значна кількість гуманітарних потреб залишається незадоволеною, а приблизно 558 000 осіб різною мірою — від значної до помірної — страждають через відсутність продовольчої безпеки. У 2017 році цей показник становив 800 000 осіб. Приблизно 103 000 осіб, які проживають на НПУТ, відчувають значний вплив продовольчої небезпеки. Загалом, у жовтні 2017 року 17,4 відсотка населення повідомляли про середній та помірний рівень продовольчої небезпеки,¹⁰⁸ і при цьому 3,2 відсотка відзначали значний рівень продовольчої небезпеки, що на 2 відсотки менше у порівнянні з показником 5,2 відсотка у червні 2017 року.

Зниження рівня продовольчої небезпеки головним чином пов'язане з сезонним зниженням цін на продукти харчування, а ціни, які були найвищими у травні-червні, в серпні знизилися на 19 відсотків, що відіграє ключову роль у доступі до продуктів харчування в Україні. Відповідно до спостережень, що проводяться ВПП, у квітні-червні 2017 року вартість продуктового кошика на НПУТ була значно вищою у порівнянні з серпнем-вереснем 2017 року. Більш того, протягом 2015–2017 років на НПУТ ціни були вищими у порівнянні з цінами на ПУТ. Однак рівень зростання цін на продукти харчування на ПУТ звузив ціновий розрив між ПУТ та НПУТ, де ціни на продукти харчування були нестабільними та характеризувалися стрімкими коливаннями. Різниця між вартістю продуктового кошика на ПУТ і НПУТ звузилася і у вересні 2017 року становила лише 7 відсотків у порівнянні з 21 відсотком у червні та 35 відсотками у травні 2017 року.¹⁰⁹

Позитивні тенденції спостерігаються на ПУТ у Луганській та Донецькій областях. Результати останнього аналізу тенденцій, проведеного ініціативою REACH у 2018 році, показали, що на ПУТ загальні рівні продовольчої небезпеки знизилися в порівнянні з оцінкою 2017 року, і 9 відсотків населення вважаються такими, що відчувають помірну продовольчу небезпеку, а відсоток тих осіб, які страждають від значної продовольчої небезпеки, дорівнює всього одиниці. Однак при цьому на територіях, які розташовані поблизу «лінії розмежування», частка населення, яке відчуває помірну або значну продовольчу небезпеку, досягла 15 відсотків. Очевидна більшість населення в обох областях, 57 відсотків населення, яке проживає в межах 5 кілометрів від «лінії розмежування», і 59 відсотків всього населення визнаються такими, які мають граничний рівень продовольчої безпеки і можуть входити до групи ризику у разі ескалації конфлікту,

економічних потрясінь, різкого зменшення обсягу гуманітарної допомоги або дії будь-яких інших факторів.

Загалом, у Донецькій та Луганській областях рівень продовольчої небезпеки знизився з 410 000 осіб у 2017 році до 267 000 у 2018 році. З них приблизно 13 000 продовжують відчувати значну продовольчу небезпеку. Зниження рівня продовольчої небезпеки на ПУТ є також наслідком покращення економічної ситуації в країні, включаючи значне підвищення рівня реальної заробітної платні, який відновився до докризового показника 2013 року,¹¹⁰ а також пенсійної реформи. У період з січня 2017 року по січень 2018 року пенсії підвищилися на 56 відсотків у Донецькій області та на 52 відсотки у Луганській області, а середнє підвищення розміру пенсій по всій Україні становило 39 відсотків. При цьому до січня 2018 року 79 відсотків пенсіонерів отримували пенсії у розмірі, меншому 3 000 грн (фактичний прожитковий мінімум становить 3128 грн).¹¹¹ Люди, які отримують середню заробітну платню, мають можливість покривати мінімальні витрати на життя більш ніж двох осіб, але середня пенсія може покрити тільки 75 відсотків таких витрат.¹¹²

Частка населення ПУТ, яке проживає поблизу «лінії розмежування», яке споживало недостатню кількість продуктів харчування, протягом зимового періоду зменшилася з 21 відсотка до 16 відсотків. Однак ситуація погіршилася у порівнянні з показником 2017 року, який спостерігався до початку зимового періоду і становив 13%, що має вважатися сезонною тенденцією. За оцінками, 30 відсотків очолюваних жінками домогосподарств на ПУТ мають низькі або граничні рівні споживання продуктів харчування,¹¹³ в зв'язку з чим вони залишаються більш уразливими у порівнянні з домогосподарствами, очолюваними чоловіками. На НПУТ цей показник становить 19 відсотків.¹¹⁴

Відповідно до останніх даних Оцінки багатосекторних потреб (ОБСП)-2, проведеної ініціативою REACH, на НПУТ в жовтні 2017 року частка домогосподарств з низьким або граничним рівнем споживання харчових продуктів становила 16 відсотків. Домогосподарства, очолювані особами похилого віку (60 років та старші), були найбільш уразливими, і 19 відсотків з них мали низький та граничний рівень споживання харчових продуктів.

У лютому 2018 року на ПУТ негативні практики виживання застосовували 78 відсотків домогосподарств, що є найвищим показником, починаючи з квітня 2016 року. Відповідно до результатів ОБСП-2 гуманітарної

108. REACH - Оцінка багатосекторних потреб, жовтень 2017 р.

109. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування.

110. ВПП, «Огляд ринку, січень-червень 2018 р.», серпень 2018 р.

111. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування, с. 23-24.

112. ВПП, «Огляд ринку, січень-червень 2018», серпень 2018 р.

113. Оцінку здійснено з врахуванням частоти споживання продуктів різних продуктових груп, які споживалися домогосподарством протягом 7 днів до початку дослідження.

114. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування, с. 7, 14.

ініціативи REACH, на НПУТ кількість домогосподарств, які вдавалися до негативних практик виживання, у жовтні 2017 року залишалася високою і становила 71 відсоток.

Аналіз основних показників, представлених в останніх звітах гуманітарної ініціативи REACH та Кластера продовольчої безпеки та засобів до існування, показує, що найбільш уразливі групи залишаються незмінними: домогосподарства, очолювані однією людиною з дітьми, домогосподарства з двома дітьми і більше (найчастіше на НПУТ), люди похилого віку (старші 60 років, головним чином — самотні та пари), особи з інвалідністю, домогосподарства, очолювані жінками, а також домогосподарства без зайнятості, зокрема домогосподарства, очолювані людьми віком від 40 до 60 років. Стосовно останньої групи, 37 відсотків таких домогосподарств відчувають продовольчу небезпеку, з яких 15 відсотків відчувають значну, а 22 відсотки — помірну продовольчу небезпеку.¹¹⁵ На охоплених конфліктом територіях проблемною залишається й ситуація з людьми, які мають хронічні захворювання, зокрема людьми, що живуть з ВІЛ та туберкульозом. Багато таких людей відчувають нестачу продовольства і живуть у надзвичайній бідності. Загалом витрати на продукти харчування знизилися, головним чином, в зв'язку з підвищенням вартості комунальних послуг, що, в свою чергу, негативно вплинуло на споживання продуктів харчування деякими вразливими групами.¹¹⁶

Загалом, доступність продуктів харчування не становить проблему, але при цьому у деяких селах на НПУ продуктіві крамниці та ринки відсутні або кількість їх є дуже обмеженою. Внаслідок конфлікту магазини закрилися або їх було пограбовано, в зв'язку з чим сім'ї змушені їздити до великих міст і перетинати «лінію розмежування», щоб придбати основні товари, або ж вони продають та/чи обмінюють товари між собою. На НПУТ у сільській місцевості спостерігається тенденція в напрямку погіршення якості харчових продуктів, що є наслідком неналежних умов зберігання продуктів, таких як, наприклад, заморожене м'ясо та риба. Домогосподарства з дітьми також змушені зменшити кількість споживаної їжі, щоб в першу чергу нагодувати дітей, і при цьому основними продуктами харчування є хліб або крупи.

Традиційно в Україні потреби у продуктах харчування підвищуються взимку та навесні, що створює додатковий тягар для уразливих домогосподарств. Протягом цього періоду потреба у кілокалоріях посилюється, а доступ до продуктів стає обмеженим, оскільки ціни також підвищуються. Водночас взимку домогосподарства змушені нести додаткові витрати у зв'язку зі збільшенням вартості опалення та палива. Доступ до продуктів харчування ще більше обмежується внаслідок відсутності сільськогосподарської продукції, зменшення продуктивних

«У нас є значні проблеми з сільським господарством. Ми замкнені у селі і не можемо нікуди вийти, і тому наша худоба майже вмирає, а обробка полів стала небезпечною. До початку конфлікту ми могли купувати товари на ринку, але зараз ми не можемо собі цього дозволити і повністю залежимо від гуманітарної допомоги».

Житель невеликого села, розташованого неподалік «лінії розмежування», Донецька область

запасів та зимової погоди. На НПУТ деякі мешканці намагаються зберігати заморожені або консервовані овочі, але через високі ціни не мають змоги зробити достатні запаси. Крім того, у деяких селах люди стикаються з труднощами з доступом до води, необхідної для зрошення їхніх присадибних ділянок.

Сільськогосподарські потреби

Тривалий конфлікт продовжує мати згубний вплив на соціальне та економічне становище населення, особливо у сільських районах, де люди є більш уразливими через вищий рівень безробіття.¹¹⁷ Це також пов'язано з втратою доступу до багатьох джерел засобів для існування, які були в наявності до початку конфлікту. Для сільського населення також є характерною більша частка коренеплодів, овочів та фруктів у традиційному раціоні,¹¹⁸ в зв'язку з чим ведення присадибного господарства продовжує залишатися для багатьох людей значущим джерелом продуктів харчування. Тим не менш, сільське населення районів, прилеглих до «лінії розмежування», все ще відчуває продовольчу небезпеку у зв'язку з обмеженими фінансовими ресурсами, які необхідні для придбання достатньої кількості їжі.¹¹⁹ Водночас на НПУТ люди, що проживають у сільській місцевості, не мають можливості здійснювати сільськогосподарську діяльність через високі ціни на насіння та корми для худоби. Власні запаси сільськогосподарських ресурсів, необхідних для виробництва продуктів харчування для власних потреб, скорочуються на тлі постійного підвищення ринкових цін та девальвації національної валюти. Крім того, внаслідок пошкодження під час бойових дій транспортного сполучення отримання насіння, кормів для худоби, добрив та інструментів для багатьох є нереальним завданням.

Як наслідок, потреби у сільськогосподарській допомозі у селах, розташованих уздовж «лінії розмежування», залишаються високими. Приблизно 21 000 сільських домогосподарств, що проживають у межах 20 кілометрів від «лінії розмежування» на ПУТ, покладаються на власне виробництво продуктів харчування. Вони потребують сільськогосподарської підтримки.

Зважаючи на більш високий рівень продовольчої

115. REACH, «Analysis of Humanitarian Trends in Luhansk and Donetsk Oblast, 2017 (Аналіз гуманітарних тенденцій у Луганській та Донецькій областях у 2017 р.)».

116. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України (березень 2018 р.), проведений Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування, с. 9.

117. Державна служба статистики України, 2018 р.

118. REACH, «Аналіз гуманітарних тенденцій у Луганській та Донецькій областях», 2017 р.

119. REACH, «Аналіз тенденцій», 2018 р.

небезпеки на НПУТ,¹²⁰ потреба у допомозі на цій території є помітно вищою, і приблизно 39 000 домогосподарств очікують на сільськогосподарську підтримку. Ці уразливі домогосподарства потребують допомоги в отриманні засобів до існування та у виробництві продуктів споживання. Надання сільськогосподарської допомоги шляхом підвищення продуктивності їхніх присадибних ділянок, що стає дедалі важчим у цих районах, могло би забезпечити задоволення потреб у продовольстві таких домогосподарств. Такий внесок також міг би забезпечити більш тривале розв'язання проблем, покращити розмаїття раціону та запобігти подальшому погіршенню ситуації з продовольчою безпекою в регіоні.¹²¹

Крім того, сільськогосподарський сектор продемонстрував більш високий рівень стійкості до труднощів, викликаних конфліктом. Таким чином, надання сільськогосподарської підтримки є більш ефективним і може стати основою для довготривалих та стійких змін. Сільськогосподарські мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) можуть створити тисячі робочих місць на основі самозайнятості за умов наявності сприятливого середовища. Для розкриття потенціалу ММСП слід надати підтримку у подоланні основних труднощів, таких як доступ до ринків, фінансування та недостатні послуги. Необхідні невідкладні дії повинні включати надання технічної, методологічної та фінансової підтримки, спрямованої на покращення якості виробництва і переробки та на підвищення конкурентоздатності.¹²²

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

Конфлікт вплинув на життя майже 3,5 мільйона людей.¹²³ З них близько 1,1 мільйона людей, включаючи ВПО, які проживають за межами Донбасу, відчувають продовольчу безпеку і потребують інтервенцій у продовольчу безпеку, підтримки сільськогосподарського виробництва та/або допомоги з отриманням засобів до існування.

Протягом 2018 року незадоволені гуманітарні потреби продовжували наражати на ризики найбільш уразливі групи, а саме:

- Людей похилого віку (старші 60 років, зокрема самотніх та пар);
- Осіб та домогосподарств без постійної зайнятості, зокрема, домогосподарства, очолювані особами у віці 40–60 років;
- Домогосподарства, очолювані однією особою, з дітьми;
- Домогосподарства з двома або більше дітьми;

120. Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій на сході України, 2018 р.

121. Державна служба статистики України, 2018 р.

122. ФАО, «The Agricultural Sector in Eastern Ukraine: Analysis and Recommendations (Сільськогосподарський сектор Східної України: аналіз та рекомендації)», 2018 р.

123. До цього числа входять люди, які живуть у бідності на ПУТ/НПУТ у Луганській та Донецькій областях (за фактичним прожитковим мінімумом), та ВПО поза межами Донбасу.

- Очолювані жінками домогосподарства;
- Осіб, які живуть із хронічними захворюваннями, такими як ВІЛ/ СНІД, туберкульоз, діабет, а також осіб з інвалідністю;
- ВПО та громади, які приймають ВПО.¹²⁴

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

Результати останніх оцінок, аналізу та спільних консультацій вказують на триваючу значну потребу у гуманітарній підтримці. В зв'язку з цим існує необхідність у інтервенціях, спрямованих на забезпечення доступу до продуктів харчування, підтримку виробництва харчових продуктів, забезпечення сільськогосподарських та несільськогосподарських засобів до існування та створення джерел доходів.

- 825 000 осіб (населення в цілому, включаючи ВПО) на сході України відчувають продовольчу безпеку та потребують продовольчої допомоги. Крім того, 37 000 ВПО, які проживають у інших областях, також потребують допомоги у галузі продовольчої безпеки.
- До 116 000 осіб, які проживають на Донбасі, зазнають гострої нестачі продуктів харчування: 103 000 осіб на НПУТ і 13 000 осіб на ПУТ території у Луганській та Донецькій областях. Крім того, майже 2 000 ВПО, які проживають у інших областях, також відчувають гостру нестачу продуктів харчування. Всі вони потребують негайної допомоги у забезпеченні доступу до продуктів харчування.
- Значною є потреба у підтримці сільськогосподарського виробництва у селах, розташованих уздовж «лінії розмежування», оскільки майже 21 000 сільських домогосподарств, які проживають у межах 20 км від «лінії розмежування» на ПУТ, та майже 39 000 домогосподарств на НПУТ, які покладаються на власне виробництво продуктів харчування, потребують невідкладної допомоги з засобами сільськогосподарського виробництва для забезпечення отримання доходів і виробництва продуктів харчування.
- Залишається незадоволеною потреба у підтримці швидкого відновлення засобів для існування та отримання доходів. За оцінками, майже 406 000 безробітних працездатного віку (15–70 років) потребують допомоги з отримання засобів до існування. З них 127 000 осіб також відчувають продовольчу безпеку і тому потребують допомоги з отриманням продуктів харчування та/або засобів до існування для задоволення їхніх основних потреб. Крім того, за оцінками, поза межами Донбасу 30 000 ВПО потребують допомоги з отриманням засобів до існування, і з них приблизно 6 300 ВПО також відчувають продовольчу безпеку.

124. Наприклад, підтримка в отриманні засобів до існування для ВПО, які проживають поза межами Донбасу, зазвичай також надається і громадам, які приймають ВПО, коли це є необхідним для забезпечення соціальної єдності. На Донбасі до вразливих груп належать як ВПО, так і населення в цілому.

ВОДА, САНІТАРІЯ ТА ГІГІЄНА

ОГЛЯД

Багато населених пунктів та районів продовжують визначати постачання води як найбільш нагальну потребу, яку необхідно вирішити у 2019 році. У 2018 році принаймні 27 відсотків населення, яке проживає поблизу

«лінії розмежування», відчували щоденні або щотижневі перебої з водопостачанням.¹²⁵ Водночас, у зв'язку з відсутністю фінансування, передбаченого Планом гуманітарного реагування (ПГР) на 2018 рік, кількість осіб, які отримують воду з водовозів, знизилася з 12 відсотків у 2017 році до 7 відсотків у 2018 році.¹²⁶

Більшість об'єктів інфраструктури водопостачання, включаючи трубопроводи, насоси та очисні споруди, знаходяться у критичному стані. На території, де 4,6 мільйонів людей залежать від систем централізованого водопостачання, у 2018 році було зареєстровано 89 випадків пошкодження систем водопостачання та водовідведення внаслідок обстрілів або інших аварій, які мали безпосередній вплив на водну інфраструктуру. У квітні 2018 року п'ять робітників Донецької фільтрувальної станції (ДФС) отримали поранення в результаті обстрілу автомобіля, на якому вони поверталися додому. Система водопроводів, які забезпечують водопостачання міста Луганськ (НПУТ), працює з постійними перебоями через застарілу інфраструктуру. Ситуація ще більше ускладнюється тим, що можливість проведення ремонту інфраструктури значно обмежувалася внаслідок бойових дій або надзвичайно високого рівня забруднення мінами.

Водопостачальні компанії, такі як «Вода Донбасу» та «Попаснянський водоканал», продовжували боротися з боргами попри на те, що в кінці 2017 року Уряд України списав заборгованість компанії «Вода Донбасу» (1,8 мільярда грн).

В той час, коли в 2018 році вартість хлору виросла втричі,

125. REACH, Таблиця результатів аналізу гуманітарних тенденцій. Підконтрольні Уряду території Донецької та Луганської областей України, 2018 р.

126. Там само.

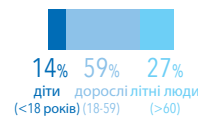
ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

3,2 млн

ЗА СТАТТЮ

ЗА ВІКОМ

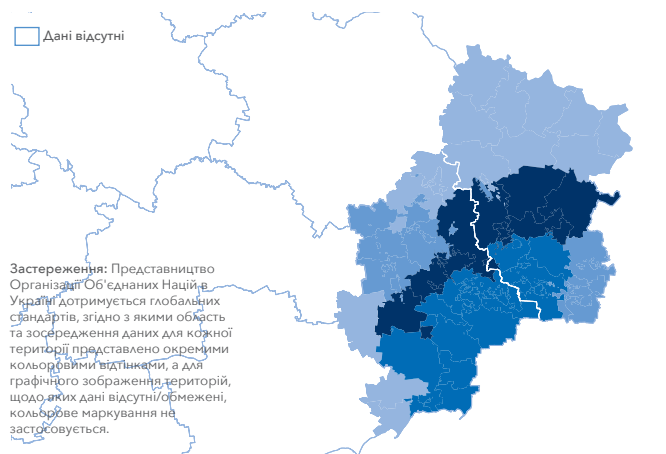
ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

0,3 млн НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)

2,4 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)

0,5 млн ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ¹²⁷

компаніям все ще необхідні основні хімічні речовини для очищення води. Виробництво і постачання води належної якості було забезпечене тільки завдяки зусиллям ЮНІСЕФ, МКЧХ і інших гуманітарних партнерів. У 2018 році Міністерство з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб України (МТООТ) також координувало зі Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (ШАРС) передачу 17 електролітичних

127. Щодо показників визначення рівня гостроти потреб кластера див. Додаток № 2. Визначення гостроти потреб у Кластері ВСГ зосереджено лише у Донецькій та Луганській областях.

ПОТРЕБА У ВОДІ

ПРИПИНЕННЯ ВОДОПОСТАЧАННЯ

89 інцидентів, які вплинули на водопостачання та санітарні послуги у 2018 р.

ПОСТРАЖДАЛІ РОБІТНИКИ СЛУЖБ ВОДОПОСТАЧАННЯ

7 робітників служб водопостачання потрапили під обстріл або отримали поранення у 2018 році

установок WATA на НПУТ, завдяки чому гіпохлорит натрію місцевого виробництва може застосовуватися для дезінфекції води. В зв'язку з продовженням збройного конфлікту, відсутністю гарантій безпеки і «вікон тиші», підготовку до зими 2019 року, яка включала першочерговий ремонт основних трубопроводів, які забезпечують водопостачання Маріуполя, Докучаєвська, Волновахи, Торецька та Луганська, не було завершено в повному обсязі. У разі перебоїв в роботі водогонів як внаслідок обстрілу і подальшого пошкодження, так і в зв'язку зі старінням інфраструктури, може зупинитися робота централізованої системи опалення, що створить загрозу для великої кількості населення, оскільки температура у період з грудня по лютий часто знижується до -15 °С. Внаслідок пошкодження трубопроводів у воду потрапляють патогенні та забруднюючі речовини, що створює періодичні проблеми з якістю води на рівні домогосподарств.

На НПУТ доступ до питної води, яка постачається водогонями, скоротився з 64 відсотків до початку конфлікту до 53 відсотків станом на кінець 2017 року. Крім того, на НПУТ 13 відсотків домогосподарств повідомляли про щоденні перебої у водопостачанні, і тільки кожне друге домогосподарство ніколи не стикалося з цією проблемою.¹²⁸ Немає жодних сумнівів в тому, що застарілість всієї системи водопостачання, яка перетинає «лінію розмежування», продовжує негативно впливати на населення, що проживає з обох її боків.

Системи водовідведення та водоочисні споруди, вік яких в деяких випадках може досягати 70 років, також працюють з перебоями, що може призводити до забруднення води. В межах 5 кілометрів від «лінії розмежування» приблизно 56 відсотків людей використовують туалети, під'єднані до каналізаційної системи. При цьому 18 відсотків використовують відстійники, а 32 відсотки користуються вуличними туалетами, і для сільської місцевості цей показник становить 69 відсотків.¹²⁹ Партнери у сфері води, санітарії та гігієни (ВСГ) повідомляли про труднощі, які виникають у людей у зв'язку зі спорожненням відстійників поблизу «лінії розмежування», оскільки їм доводиться використовувати 200-літрові бочки та інші засоби спорожнення відстійників вручну.

В двох областях, які постраждали від конфлікту, працюють майже 3 500 шкіл, дитячих садків та професійних училищ. Близько 45 відсотків цих закладів також використовують туалети, що не відповідають стандартам, або страждають від перебоїв у водопостачанні (за даними Кластера освіти за 2018 р.).

В 2018 році повідомлялося про покращення умов в порівнянні з 2017 роком на контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) на НПУТ, де де-факто установи збільшили

кількість туалетів та точок водопостачання, наприклад на КПВВ «Мар'їнка» у Донецькій області. Однак у зв'язку зі збільшенням кількості осіб, які перетинають «лінію розмежування», проблема з прибиранням цих об'єктів залишається. Ситуація на КПВВ «Станиця Луганська» (Луганська область) є ще більш гострою, оскільки 50 відсотків людей, які проходять через цей КПВВ, висловлюють занепокоєність стосовно стану туалетів¹³⁰ (за даними УВКБ ООН, 2018). При цьому тільки 6 відсотків висловлюють подібні зауваження стосовно КПВВ «Мар'їнка», і навіть менше — стосовно трьох інших КПВВ у Донецькій області.

Міста і села, розташовані поблизу «лінії розмежування», повідомляють про проблеми з вивезенням сміття, оскільки сільські ради більше не можуть сплачувати за цю послугу через зменшення їхніх доходів. Подібна ситуація існує і з каналізаційною системою у сільській місцевості поблизу «лінії розмежування», де людям доводиться самостійно спорожнювати свої відстійники. Це становить проблему, оскільки підрядні організації, які обслуговують пересувні насосні агрегати, відмовляються приїжджати у зони підвищеного ризику або стягують підвищену плату у зв'язку з цим.

Дослідження ринку,¹³¹ проведене у 2018 році спільно ACCESS консорціумом, Норвезькою радою у справах біженців та НУО «Врятуймо дітей», показали, що деякі засоби гігієни доступні не у всіх районах Донецької та Луганської областей, а такі товари, як підгузки для дорослих та дітей, є в наявності тільки відповідно на 53 та 29 відсотках досліджених територій. Водночас вартість предметів особистої гігієни збільшилися в середньому на 10 відсотків у лютому 2018 у порівнянні з листопадом 2017 року. Ціни на засоби гігієни у Донецьку (НПУТ) є вищими приблизно на 25 відсотків у порівнянні з середніми цінами в Україні.

Якщо ситуація із задоволенням потреб у сфері водопостачання, санітарії та гігієни не покращиться, існує загроза посилення ризиків, які мають безпосередній вплив на здоров'я людей, зокрема ризик виникнення діареї та інших захворювань, які передаються через воду, які вражають в першу чергу маленьких дітей і людей похилого віку. Дефіцит водопостачання має більший вплив на жінок, ніж на чоловіків. В Україні проблеми із захистом виникають під час переміщення людей, і відсутність водопостачання, непрацездатна централізована система опалення у містах та високі ціни на комунальні послуги стають тим фактором, що підштовхує людей до переміщення.

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

До вразливих груп населення, які потребують належного санітарного забезпечення, входять:

128. REACH - Оцінка багатосекторних потреб на не підконтрольних Уряду територіях Донецької та Луганської областей, 2018 р.

129. REACH, «Огляд ситуації: зимова оцінка підконтрольних Уряду територій в межах 5 км від «лінії розмежування», 2018 р.

130. УВКБ ООН «Моніторинговий звіт: перетин «лінії розмежування», травень 2018 р.

131. Joint Market Monitoring (Спільний моніторинг ринку) 2018 р.

- 3,6 мільйона людей, які постраждали внаслідок пошкоджень систем водопостачання через конфлікт; з них 3,2 мільйона потребують допомоги в отриманні безпосереднього доступу до водопостачання та санітарно-гігієнічних послуг.
- За оцінками, 100 000 ВПО, які мешкають у Донецькій та Луганській областях, потребують підтримки у сфері ВСГ. Враховуючи обмежену мобільність ВПО похилого віку, допомога їм має надаватися в першу чергу.
- 850 000 осіб похилого віку, які мають отримати підтримку у сфері ВСГ у першу чергу.
- 450 000 дітей (молодші 18 років) у постраждалих областях потребують допомоги, включаючи дітей, які відвідують 1 800 шкіл та дитячих садків потерпілих від конфлікту, де потрібен ремонт систем водопостачання та туалетів.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- Ремонт систем водопостачання і забезпечення необхідної кількості запасних частин, матеріалів та обладнання для проведення оперативного ремонту каналів, насосів та водоочисних споруд, зокрема систем, які експлуатуються такими компаніями, як «Вода Донбасу», «Попаснянський водоканал», «Луганськвода» та місцевими водоканалами. Проведення ремонтних робіт на децентралізованих системах водопостачання. Пріоритет має надаватися капітальним ремонтам.
- Короткострокове підвезення питної та технічної води водовозами у разі виникнення критичної потреби.
- Розвиток потенціалу місцевих громад із залученням представників влади для забезпечення підвозу води людям, які постраждали від зупинки водопостачання, та збільшення потужності водоканалів на майбутнє.
- Постачання хімічних речовин для очищення води та збільшення проведення аналізів води на рівні домогосподарств у Донецькій та Луганській областях, бажано у партнерстві з Державною санітарно-епідеміологічною службою або аналогічними службами.
- Очищення стічних ям та вивезення сміття, насамперед на територіях, що знаходяться поблизу «лінії розмежування», та на НПУТ, куди доступ було обмежено через конфлікт і де вартість таких послуг є високою. Діяльність у сфері ВСГ підтримується шляхом інтеграції із заходами у сфері забезпечення засобів до існування.
- Каналізаційні системи, трубопроводи та очисні споруди також постраждали через обстріли, блокування та опосередковане зменшення потоку води; і наразі вони потребують такої

саму пріоритетність при відновленні систем водопостачання.

- Ремонт систем водопостачання, водовідведення та опалення у медичних закладах, школах і дитячих садках, а також у будинках для людей похилого віку.
- Надання доступу до найважливіших гігієнічних засобів, зокрема, підгузків, шляхом розповсюдження гігієнічних комплектів на НПУТ та у важкодоступних місцях, а також через ваучери на ПУТ. Просвітницькі заходи у сфері гігієни, спрямовані головним чином на те, як підтримувати гігієну в умовах зменшення постачання води, у поєднанні з первинною психосоціальною допомогою для дітей.
- Продовження надання послуг у сфері ВСГ на контрольних пунктах, з урахуванням стратегії поступової передачі відповідальності за водопостачання, водовідведення та технічне обслуговування органам влади, коли це є можливим, з фокусом на експлуатації та технічному обслуговування цих об'єктів.
- Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з усіма учасниками щодо захисту водної інфраструктури, збільшення фінансування комунальних підприємств, полегшення пересування працівників комунальних служб та перевезення необхідних матеріалів через «лінію розмежування», надання працівникам сфери водопостачання необмеженого доступу для здійснення повного та своєчасного ремонту та забезпечення захисту цих працівників.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ХАРЧУВАННЯ

ОГЛЯД

Регулярні випадки смертей та стійке погіршення стану здоров'я і добробуту серед найбільш уразливих груп населення

продовжують викликати значну занепокоєність. Конфлікт, який триває більше чотирьох років, безпосередньо впливає на життя 5,2 мільйона людей на сході України, а приблизно 1,3 мільйона людей, які проживають у межах 20 км від «лінії розмежування», потребують життєво важливих та основних медичних послуг. Конфлікт ізолював медичні об'єкти у сільській місцевості на ПУТ від основних центрів охорони здоров'я, розташованих у містах на НПУТ, внаслідок відсутності безпеки, великих відстаней та довгого часу поїздки, та створив перешкоди для доступу до лікарень і аптек, включаючи перешкоди, викликані наземними мінами і забрудненням ВЗВ.

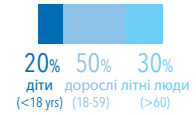
Система охорони здоров'я та лабораторій

Спостерігається декілька типів порушень у роботі системі охорони здоров'я на територіях, що постраждали внаслідок конфлікту. Заклади охорони здоров'я на НПУТ та в межах 20 км від «лінії розмежування» на ПУТ у багатьох випадках є ізольованими, та багато медичних працівників виїхало. Населення, яке проживає як на ПУТ, так і на НПУТ, зазнає труднощів із доступом до медичних послуг належної якості, які виникають внаслідок відсутності безпеки, порушень у роботі громадського транспорту та відсутності кваліфікованого медичного персоналу, і при цьому останній фактор впливає як на якість, так і на наявність послуг. Оцінка державних медичних лабораторій на ПУТ і НПУТ у Донецькій та Луганській областях, проведена ВООЗ у 2017 році, продемонструвала значну занепокоєність якістю процедур і практик контролю, включаючи управління біологічними ризиками. Наявність адекватної системи нагляду за лабораторіями відіграє основну роль у припиненні поширення захворювань, оскільки завдяки їй забезпечується вжиття належних заходів для охорони

ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

1,3 млн

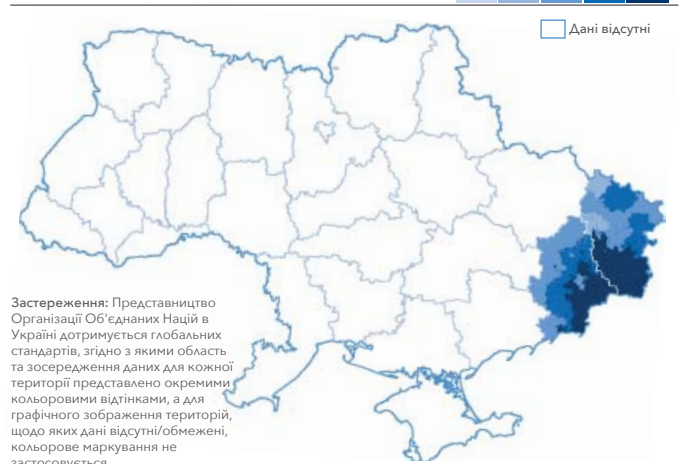
ЗА СТАТТЮ ЗА ВІКОМ

ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

Н/Д НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)
 1,1 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)
 0,2 млн ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ¹³²

Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлено окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення територій, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується.

здоров'я населення. Відсутність належних систем скринінгу крові та безпечних послуг переливання крові створює додаткові ризики для здоров'я всіх пацієнтів, пов'язані, наприклад, із зараженням гепатитом В та С.

Найбільш уразливими є люди з інвалідністю, сім'ї з малими дітьми та люди похилого віку. Багато з них не можуть пересуватися самостійно, і водночас в багатьох районах відсутні заклади охорони здоров'я, здатні

¹³² Щодо показників визначення рівня гостроти потреб кластера див. Додаток № 2. Визначення гостроти потреб у Кластері охорони здоров'я та харчування зосереджено лише у Донецькій та Луганській областях.

ДОСТУП ДО ОСНОВНИХ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

38% домогосподарств у зоні конфлікту

повідомляють

про відсутність доступу до медичних послуг

ЖИТТЄВО НЕОБХІДНІ ПОТРЕБИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

63% домогосподарств у Донецькій області

не задоволені медичними послугами

ЖИТТЄВО НЕОБХІДНІ ПОТРЕБИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

72%

мешканців

Донецької області взагалі не в змозі покривати витрати на медичні потреби

надавати своєчасну медичну допомогу. Хоча більшість медичних послуг мають надаватися безкоштовно, розмір фактичних витрат, які сплачують вразливі групи населення, наприклад, витрат на проїзд, діагностику та лікарські засоби, значно виріс, що становить перешкоду для багатьох людей у доступі до медичних послуг і ще більше погіршує стан їхнього здоров'я та зменшує їхню витривалість. Триваючі перебої в електропостачанні та опаленні, переміщення, наближення зими створюють для найбільш уразливих груп населення, зокрема дітей і людей похилого віку, а також тих, в кого відсутні належні житлові умови та опалення, підвищену загрозу респіраторних захворювань та переохолодження.

Дослідження у сфері харчування встановили збільшення кількості випадків анемії серед вагітних жінок, які проживають на постраждалих внаслідок конфлікту територіях.

Дані про охорону здоров'я є недоступними або ненадійними. Посилення епідеміологічного нагляду, включаючи системи раннього попередження, спрямовані на недопущення поширення епідемій, є основним компонентом, який має забезпечити зв'язок між раннім відновленням та середньостроковим розвитком системи охорони здоров'я.

За оцінками, 1 500 медичних працівників виїхали з постраждалих внаслідок конфлікту територій і зареєструвалися як ВПО, що додатково знизило доступність медичних послуг. Ті медичні працівники, що залишилися, перевантажені роботою і не мають можливості для участі у заходах із професійного розвитку та підвищення кваліфікації для покращення їхніх навичок та знань, внаслідок чого ще більше знижується якість наявних послуг з охорони здоров'я.

Лікарські препарати та медичне обладнання

Медичні заклади всіх рівнів зіштовхуються з перешкодами у придбанні та доставці лікарських препаратів та медичного обладнання і його обслуговуванні, що призводить до їх нестачі та впливає на здатність надавати життєво необхідні медичні послуги по обидва боки «лінії розмежування».

На ПУТ протягом останніх чотирьох років відмічається стрімке зменшення кількості пунктів первинної медичної допомоги. Ті пункти охорони здоров'я, що продовжують працювати, є відрізними як від спеціалізованих центрів, так і від вторинних медичних закладів, які зачинилися через брак персоналу та ресурсів. Приблизно 52 відсотки закладів первинної медичної допомоги, розташовані поблизу «лінії розмежування», стикаються з дефіцитом лікарських засобів, 34 відсотки таких установ потерпають від відключень електроенергії та не мають власних генераторів, а 22 відсотки мають труднощі з водопостачанням.

Нерегулярне постачання лікарських засобів, товарів медичного призначення та діагностичного обладнання позбавляє тих людей, які залежать від них, життєво

важливих медичних послуг та ліків, включаючи інсулінозалежних діабетиків, пацієнтів, які потребують гемодіалізу і послуг із переливання крові, а також матерів та новонароджених, які потребують належного допологового та післяпологового обслуговування та послуг із планування сім'ї. Також відсутній або є утрудненим доступ до акушерської та пренатальної допомоги і допомоги під час пологів.

На НПУТ відсутність інформації, обмеження щодо переміщення осіб та товарів, в тому числі медичних товарів і обладнання, а також обмеженість медичної допомоги, яка надається місцевими і міжнародними організаціями, змушує багатьох людей перетинати «лінію розмежування», щоб отримати медичні послуги на ПУТ, що створює додатковий тягар на вже перевантажену систему охорони здоров'я. З іншого боку, основні центри лікування хворих на рак знаходяться на НПУТ у Донецьку, в зв'язку з чим пацієнти з ПУТ змушені звертатися за медичною допомогою на НПУТ.

Інфекційні захворювання

Водночас із продовженням конфлікту, який триває вже п'ятий рік, підвищується й ризик спалахів інфекційних захворювань. Це пов'язане з частими перебоями та відсутністю водопостачання через пошкодження, руйнування системи опалення, а також загальним низьким рівнем вакцинації, оскільки основні вакцини для дітей, такі як вакцини проти поліомієліту, кору, краснухи та дифтерії, відсутні на НПУТ, а на ПУТ відчувається перебої з їх постачанням. Загалом, незважаючи на всі зусилля, рівень вакцинації продовжує залишатися нижчим необхідних порогових показників.

Важливо відмітити, що протягом кількох останніх років в Україні відмічалось декілька спалахів інфекційних захворювань, включаючи ботулізм, коклюш, кір, правець і дифтерію, що є свідченням недоліків у контролі як над захворюваннями, які можливо попередити за допомогою вакцинації, так і інфекційними захворюваннями, здатними викликати епідемії. Обмеження збору даних, включаючи раннє повідомлення та обмін даними, разом з документально підтвердженими прогалинами щодо спроможностей лабораторій, значно підвищує ризик виникнення епідемій. Хоча розповсюдженню поліомієліту вдалося запобігти в 2015 році, країна все ще залишається уразливою до нього, оскільки рівень вакцинації залишається надзвичайно низьким. Відсутність звітності з боку де-факто влади на НПУТ стосовно основних показників епідеміологічної ситуації та стану системи охорони здоров'я значно обмежує розуміння загальної ситуації та перешкоджає адекватному плануванню.

Неінфекційні захворювання

Рівень смертності від неінфекційних захворювань в Україні є одним з найвищих в Європі. За оцінками, вони є причиною 86 відсотків смертей щороку, причому значну частку становлять такі захворювання, як серцево-судинні хвороби, рак, діабет і респіраторні хвороби. Хронічні хвороби викликають особливе занепокоєння

на всій території України в зв'язку з великою часткою людей похилого віку, більшість з яких не отримують жодної допомоги і живуть самотньо, і така ситуація є особливо гострою на постраждалих від конфлікту територіях. У Донецькій та Луганській областях більшість людей похилого віку (70–87 відсотків) страждають щонайменше від однієї хронічної хвороби та потребують довготривалого лікування. Для тих, хто має хронічні захворювання, відсутність або висока вартість медичних послуг та ліків приводять до надто пізнього звернення за медичною допомогою та погіршення стану здоров'я. Зокрема, це стосується хворих на діабет, рак, гіпертонію і серцево-судинні захворювання, що можуть призвести до інфаркту та інсульту, що впливає на більше половини людей старше 50 років на постраждалих від конфлікту територіях.

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

Відсутність послуг у сфері охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПСП) становить основну прогалину як у секторі захисту, так і в секторі охорони здоров'я. ПСП залишається однією з найбільш часто запитуваних форм підтримки з боку постраждалих від конфлікту людей. Водночас дві третини домогосподарств не знають, де саме вони можуть отримати доступ для цих послуг, а 17 відсотків домогосподарств у сільській місцевості повідомляють про відсутність місць надання послуг у їхніх селищах. Хворі на хронічні та гострі психічні розлади, наприклад психотичні розлади, є особливо вразливими у складні часи, під час конфліктів та переміщення. Психологічний стрес та проблеми з психічним здоров'ям часто пов'язуються зі шкідливими звичками, такими як куріння, вживання алкоголю, наркотиків, шкідливі або небезпечні стосунки. Оцінка психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП), проведена організаціями «Міжнародний медичний корпус» (ММК) та *Premiere Urgence Internationale*, показала, що 61 відсоток респондентів вказали, що основною проблемою їхніх громад є вживання алкоголю та наркотиків. На другому місці є догляд за самотніми людьми (52 відсотки) і психічні захворювання (41 відсоток). Хоча про проблеми з ПСП продовжують повідомляти всі вікові групи, в послугах у сфері ПЗПСП існує прогалина, яка стосується людей працездатного віку.

Невідкладна медична допомога

Для того, щоб система охорони здоров'я мала можливість забезпечувати надання невідкладної медичної допомоги, а також медичної допомоги у випадку масових поранень під час бойових дій, їй терміново потрібні додаткові ресурси. Відсутність необхідних спроможностей для реанімації, брак стандартів догляду, лікарських засобів та медичних товарів, а також відсутність програм навчання та підвищення обізнаності населення є одними з основних причин для занепокоєності. Для забезпечення доставки постраждалих у медичні заклади потрібні обладнані належним чином машини швидкої допомоги та кваліфікований персонал, а також мають бути узгоджені

та поширені протоколи та настанови стосовно надання невідкладної медичної допомоги.

Пацієнти, які потребують фізичної реабілітації, а також пацієнти, що страждають на важкі захворювання, потребують додаткової довготривалої підтримки, оскільки на них чекають довгі роки труднощів у повсякденному житті, і, крім того, зменшується їхня здатність забезпечувати себе засобами до існування.

Туберкульоз та ВІЛ/СНІД

Залишається незрозумілим, як саме буде здійснюватися лікування та застосування стандартних схем лікування туберкульозу, особливо на НПУТ в Луганській області. Діяльність неурядових організацій, які надавали ряд послуг з профілактики ВІЛ/СНІД та подальшого нагляду за пацієнтами, є значно обмеженою на НПУТ. Можливості для постійного підвищення кваліфікації медичних працівників відсутні, а фінансування основних програм по контролю поширення захворювання є недостатнім. Навіть до початку конфлікту Донецька та Луганська області характеризувалися значним рівнем поширеності ВІЛ/СНІД в Україні. Такі проблеми, як переміщення, міграція та широке поширення мультирезистентного туберкульозу та туберкульозу з широкою медикаментозною стійкістю, демонструють прогалини у системі охорони здоров'я та сприяють ще більшому темпу поширення ВІЛ та туберкульозу на постраждалих від конфлікту територіях. Загалом, люди не знають про свій ВІЛ-статус і не усвідомлюють пов'язані з ним ризики. Більшість людей мають обмежений доступ до діагностування на ВІЛ та туберкульоз, і їм доводиться подорожувати на великі відстані для отримання належного лікування, догляду та підтримки. Більш того, ризик передачі ВІЛ від матері до дитини є підвищеним у зв'язку з тим, що ВІЛ-статус матері є невідомим.

Висновки

Активний конфлікт на сході України продовжує негативним чином впливати на доступ мільйонів людей до основних послуг з охорони здоров'я. Місцеві постачальники таких послуг все ще зазнають труднощів у задоволенні основних потреб найбільш уразливих груп населення, які включають жінок, дітей молодше п'яти років та людей похилого віку. Обмеження переміщення людей, товарів і послуг між ПУТ та НПУТ посилює відчуття ізоляції. Люди, які живуть уздовж «лінії розмежування» та на НПУТ, не можуть задовольнити свої основні потреби у медичних послугах у зв'язку з відсутністю якісних лікарських препаратів та медичних товарів, відсутністю доходів, достатніх для покриття вартості медичних послуг, та необхідністю подорожувати на великі відстані для отримання належної медичної допомоги. Тривалий конфлікт негативно впливає на здатність людей відновлювати фізичні та душевні сили та перешкоджає їхньому видужанню, включаючи медичних працівників, що, в свою чергу, знижує якість та доступність необхідних послуг. Чим довше триватиме така ситуація, тим нижчою буде життєстійкість системи

охорони здоров'я та населення, яке потребує її послуг, що неминуче призведе для послаблення здатності справлятися з додатковими загрозами.

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

- Медичні працівники;
  - Вагітні жінки та матері-годувальниці;
  - Діти віком молодше п'яти років;
  - Одинокі люди похилого віку, які живуть уздовж «лінії розмежування»;
  - Підлітки, молоді люди, батьки і ті, хто доглядає за дітьми або хворими членами сімей, що проживають поблизу «лінії розмежування».
- Покращений доступ до психосоціальної підтримки та спеціалізованих послуг з охорони психічного здоров'я, а також доступ до центрів підтримки сім'ї.
  - Посилення епідеміологічного нагляду, включаючи системи раннього попередження, спрямовані на недопущення поширення епідемій, є основним компонентом, який допомагає забезпечити зв'язок між раннім відновленням середньо- та довгостроковим розвитком системи охорони здоров'я.
  - Просвітницькі заходи у сфері охорони здоров'я та підвищення обізнаності з метою запобігання сексуальному та гендерно-обумовленому насильству, а також травмам, пов'язаним із забрудненням мінами та ВЗВ.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- Доступ до медичних послуг належної якості та діагностики (включаючи вакцинацію) у медичних закладах та лабораторіях для населення, яке потерпає від конфлікту.
- Місцеві постачальники послуг все ще відчувають труднощі із задоволенням основних потреб в медичних послугах у зв'язку з обмеженою кількістю медичних працівників, які в багатьох випадках є перевантаженими, виснаженими і недостатньо кваліфікованими.

ЖИТЛО ТА НЕПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ

ОГЛЯД

Конфлікт, що триває вже майже п'ять років на сході України, призвів до пошкодження понад 50 000 житлових будинків по обидва боки «лінії розмежування». Починаючи з

2014 року, гуманітарні партнери відремонтували за оцінками половину пошкоджених будівель. Майже 80 відсотків відремонтованих будинків знаходяться на ПУТ, де присутність організацій Кластера є безперервною та добре розподіленою між географічними регіонами. Для запобігання подальшому переміщенню більшість цих ремонтів було виконано для людей, які повернулися до своїх місць проживання, та людей, які постраждали внаслідок конфлікту, що проживають уздовж «лінії розмежування». Необхідно відмітити, що гуманітарні інтервенції у сфері житла спрямовані тільки на певну категорію всіх житлових будинків, які були пошкоджені під час конфлікту, а саме на найбільш уразливі домогосподарства, для яких ремонт є необхідним для забезпечення належних умов проживання, за умови, що це дозволяє ситуація з безпекою.

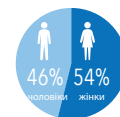
На підставі поточної перевірки даних, які містяться у базі даних пошкоджень Кластера житла, очікується, що на початку 2018 року тільки на ПУТ приблизно 5 300 уразливих домогосподарств продовжували потребувати гуманітарної допомоги з житлом. Відповідно до розрахунків гуманітарних організацій, вони зможуть покрити приблизно 50–60 відсотків цих витрат за рахунок фінансування, наданого у 2018 році, та потребу у ремонті ще 2 000–2 500 будинків буде перенесено на 2019 рік. Крім того, внаслідок конфлікту пошкодження житлових будинків продовжується. Так, у першій половині 2018 року було пошкоджено приблизно 520 будинків¹³³ (70 відсотків з них розташовані на НПУТ), що становить приблизно одну шосту від пошкоджень, зареєстрованих за такий же період 2017 року. Отже

133. Кластер житла та непродовольчих товарів щомісяця оновлює інформацію про кількість новопошкоджених будинків, використовуючи в якості джерела звіти, які надаються партнерами Кластера, УКГС ООН, ОБСЄ та INSO. У всіх можливих випадках Кластер просить партнерів відвідати місця інцидентів та перевірити дані звітів про пошкодження.

ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

0,3 млн

ЗА СТАТТЮ ЗА ВІКОМ

ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

60 тис НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)

0,2 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)

10 тис ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ¹³⁴

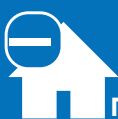
Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлено окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення територій, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується.

зареєстрованих за такий же період 2017 року. Отже Кластер житла повинен забезпечувати наявності проможностей для ремонту нових пошкоджень у співпраці з місцевими органами влади.

Очікується, що за умови збереження існуючих можливостей для надання допомоги та стабільності фінансування ремонту житла, решту гуманітарних потреб у житлі у наразі доступних районах ПУТ буде задоволено до кінця 2019 року. Однак, якщо динаміка конфлікту зміниться, такі потреби можуть збільшитися.

134. Щодо показників визначення рівня гостроти потреб кластера див. Додаток № 2. Індекс зосередження потреб для решти території України зазначений на найнижчому рівні для відображення потреб ВПО

ПОШКОДЖЕННЯ ЖИТЛА НА НПУТ ТА ПУТ

понад 50 000

будинків пошкоджено протягом п'яти років конфлікту

ВРАЗЛИВІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

На ПУТ

близько 10 000

вразливих домогосподарств потребують житлової підтримки

ПОТРЕБИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗИМИ

Рівень опалення протягом зимового періоду є недостатнім у

11% домогосподарств у міських районах

37% домогосподарств у сільській місцевості

у 5-км зоні вздовж «лінії розмежування» на ПУТ

Партнери Кластера житла надають підтримку тільки вразливим сім'ям, які проживають або планують проживати у їхніх будинках після того, як їх буде відремонтовано. Непропорційно велику частку населення, яке проживає уздовж «лінії розмежування» на ПУТ, становлять жінки (57 відсотків), і приблизно 66 відсотків очолюваних жінками господарств характеризуються значним ступенем вразливості, пов'язаним з віком, переміщенням або інвалідністю. Партнери Кластера житла відмічають, що деякі сім'ї продовжують жити в незадовільних умовах, які були спричинені конфліктом, але наразі вони не мають права на отримання допомоги, оскільки вони не відповідають критеріям вразливості, які визначено гуманітарними організаціями, наприклад, домогосподарства, де дорослі члени працездатного віку є безробітними. Партнери Кластера житла будуть рекомендувати переглянути критерії вразливості на 2019 рік, щоб задовольнити існуючі потреби. Домогосподарства, які не здатні самостійно відремонтувати власні будинки, збільшують кількість осіб, які потребують гуманітарної допомоги. В результаті цього очікується можливе збільшення кількості будинків, які потребують ремонту, на 10 відсотків — з 2 500 до 2 750.

Таким чином, за розрахунками, загальна кількість гуманітарних інтервенцій у сфері житла, які є необхідними для ПУТ у 2019 році, становить 3 000, що допоможе відремонтувати решту будинків для домогосподарств (2 750) та створить резерв для ремонту будинків, які можуть бути пошкоджені у майбутньому.

Партнери Кластера житла працюють виключно у відносно безпечних районах. Уздовж «лінії розмежування» є цілі селища з пошкодженими або зруйнованими будинками, де умови безпеки не дозволяють провести ремонт. Більшість сімей, які мали будинки на цих територіях, були переміщені. Крім того, партнери гуманітарних програм із відновлення житла надають тільки мінімально необхідну допомогу для створення достатніх умов для життя згідно з національними стандартами. Така допомога зазвичай не включає повного відновлення зруйнованих будинків у зв'язку зі значним розміром витрат. Таким чином, в громадах уздовж «лінії розмежування» залишаються значні житлові потреби, які виходять за межі гуманітарних інтервенцій і мають бути задоволені за рахунок урядових програм та за допомогою організацій із розвитку.

Ситуація на НПУТ кардинально відрізняється. З початку кризи було проведено тільки 4 500 ремонтів на додаток до 5 600 невідкладних інтервенцій.¹³⁵ Відсутність постійного гуманітарного доступу перешкоджає проведенню систематичної перевірки фактів пошкодження. Враховуючи динаміку конфлікту, темпи проведення ремонтних робіт та дані безпосередніх спостережень, можливо провести консервативну оцінку щодо потреб у ремонті від 25 000 до 30 000 будинків

(включаючи квартири у багатоповерхових будинках), з яких щонайменше одна третина належить надзвичайно вразливим домогосподарствам.

Непродовольчі товари та підготовка до зимового періоду

Оскільки обсяг нових пошкоджень та переміщень є обмеженим, то існує відносно мало потреб у розподіленні непродовольчих товарів першої необхідності. На ПУТ більшість потреб може бути задоволена шляхом надання грошової допомоги, оскільки на цій території працюють ринки. Там, де якість послуг викликає занепокоєння, розглядається можливість проведення моніторингу та реалізації програм грошової допомоги. Для підтримки заходів, які здійснюються місцевими органами влади, важливо забезпечувати наявність певного запасу наборів непродовольчих товарів для своєчасного реагування на потенційні локалізовані загострення ситуації та ескалацію бойових дій.

Хоча потреба у непродовольчих товарах першої необхідності (наприклад, ковдрах, відрах тощо) є низькою, населення, що проживає по обидва боки «лінії розмежування», має зростаючу сезонну потребу у товарах, пов'язаних з підготовкою до зимового періоду, зокрема у сільських районах, розташованих найближче до «лінії розмежування». Проведена ініціативою REACH оцінка гуманітарних потреб на території ПУТ в межах 5 кілометрів від «лінії розмежування»¹³⁶ показала, що 11 відсотків домогосподарств мали проблеми з опаленням протягом попередніх 30 днів, тоді як в сільській місцевості частка домогосподарств, де відсутнє необхідне опалення, була набагато більшою (37 відсотків). Сільські домогосподарства також повідомляли про необхідність опалювати свої будинки протягом більш тривалого періоду впродовж року.

Дослідження також встановило підвищений рівень продовольчої небезпеки протягом зимових місяців, особливо серед осіб старше 50 років. Більш того, сільські домогосподарства частіше повідомляють про брак зимового одягу у порівнянні з міськими домогосподарствами. Приблизно 22 відсотки сільських домогосподарств відчувають нестачу черевиків/чобіт для всіх членів домогосподарства, тоді як для міських домогосподарств цей показник не перевищує 11 відсотків. Сільські домогосподарства також вдвічі частіше повідомляють про відсутність теплої одягу у їхніх членів (16 та 8 відсотків відповідно). Якщо екстраполювати результати дослідження REACH для населення, що проживає в межах 20 кілометрів від «лінії розмежування», то кількість населення, яке не має достатнього опалення у зимовий період, становитиме приблизно 84 450 осіб у 35 000 домогосподарств. На НПУТ така оцінка є менш надійною. Серед домогосподарств, які повернулися до місця свого

136. REACH, «Зимова оцінка підконтрольних Уряду територій», лютий 2018, http://www.reachresourcecentre.info/system/files/resource-documents/reach_ukr_situation_overview_winter_assessment_february_2018.pdf

135. Кластер житла та непродовольчих товарів, звіт 5W.

проживання і брали участь в опитуванні,¹³⁷ 24 відсотки застосовували принаймні одну негативну практику пристосування через брак ресурсів. В контексті України досвід свідчить про те, що кількість випадків застосування негативних практик пристосування значно збільшується протягом зимового періоду. Зважаючи на збільшення кількості запитів про допомогу, пов'язаних із підготовкою до зимового періоду, які надходять до партнерів на НПУТ, кількість населення, яке потребує допомоги, за оцінками становить 180 000 осіб у 75 000 домогосподарств.

Довгострокові житлові рішення для ВПО

Відповідно до звіту за результатами останнього раунду Національної системи моніторингу (червень 2018),¹³⁸ 58 відсотків ВПО проживають в орендованому житлі. Частка тих, хто проживає з приймаючими сім'ями/родичами, у 2018 році значно знизилася — з 24 до 13 відсотків, що свідчить про те, що гостинність багатьох сімей, які погодилися прийняти ВПО, досягла своєї межі. Це ж саме дослідження показало, що під час обговорень у фокус-групах ВПО висловлюють незадоволення своїми житловими умовами у зв'язку з високою вартістю оренди, невизначеністю відносин з орендодавцями та неможливістю планування довгострокової оренди. Кількість ВПО, які повернулися з ПУТ до НПУТ головним чином через те, що в них там є власне житло, збільшилася з 73 відсотків у 2017 році до 78 відсотків у 2018 році.¹³⁹ За деякими програмами розпочалося надання допомоги ВПО у пошуку довготривалих житлових рішень: наприклад, надання субсидій Державним фондом сприяння молодіжному житловому будівництву або різні муніципальні програми, у тому числі підтримка за рахунок субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам для придбання у комунальну власність житла для надання в тимчасове користування ВПО,¹⁴⁰ а в деяких випадках за підтримки Міністерства з питань тимчасово окупованих території і внутрішньо переміщених осіб (МТОТ). Однак ці програми все ще не покривають всі можливі довгострокові рішення житлової проблеми, які можуть включати надання кредитів з низькою процентною ставкою, субсидій, доступу до землі, оренди з правом викупу, програми підтримки житла на селі тощо. МТОТ також сприяє просуванню фінансового співробітництва між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеральної Республіки Німеччина в рамках проекту будівництва житла для ВПО, а також із різними міжнародними фінансовими інституціями стосовно житлових рішень для ВПО.

Права на житло, землю та майно

Уряду України необхідно розробити стандартизований підхід до реєстрації майнових збитків, які виникли

137. MOM, «Звіт національної системи моніторингу», червень 2018 р., <http://iom.org.ua/en/national-monitoring-system-report-situation-internally-displaced-persons-june-2018>

138. MOM, «Звіт національної системи моніторингу», червень 2018.

139. Там само.

140. У 2018 році розмір таких субвенцій становив 34 мільйони грн (МТОТ).

внаслідок конфлікту, а також прийняти загальну стратегію щодо виплати компенсацій або відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням майна в результаті конфлікту. В зв'язку з відсутністю такої стратегії багато сімей не мають можливості компенсувати неочікувані фінансові втрати.¹⁴¹ Ця проблема ускладнюється ще й тим, що значна кількість сімей, які відповідають критеріям гуманітарних організацій, не мають документів на право власності і не можуть бути включені у відповідні житлові програми. Гуманітарним організаціям, що займаються питаннями житла, знадобляться ресурси, необхідні для документування фактів пошкодження будинків, щоб ефективніше забезпечувати захист прав і житлову безпеку постраждалого населення.

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

- На ПУТ від 6 000 до 8 000 сімей (головним чином непереміщені, але також ті, що повернулися до місць постійного проживання, та внутрішньо переміщені), які живуть поблизу «лінії розмежування», все ще потребуватимуть ремонту їхніх будинків. На НПУТ цей показник сягає 25 000–30 000 сімей (головним чином непереміщені, але також ті, що повернулися до місць постійного проживання, та внутрішньо переміщені).
- Непереміщені особи, особи, які повернулися до місць постійного проживання, та внутрішньо переміщені особи, які живуть поблизу «лінії розмежування» та наражаються на значні ризики внаслідок конфлікту, потребуватимуть притулку та допомоги з непродовольчими товарами першої необхідності.
- Понад 2,5 мільйона осіб, які проживають у Донецькій та Луганській областях, матимуть труднощі з виділенням фінансових ресурсів, необхідних для придбання достатньої кількості твердого палива для опалення, оплати комунальних послуг і придбання зимового одягу, щоб підготуватися до наступної зими.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- У 2019 році близько 3 000 вразливих сімей (головним чином непереміщені, але також ті, що повернулися до місць постійного проживання, та внутрішньо переміщені), які живуть на ПУТ поблизу «лінії розмежування», потребуватимуть гуманітарної допомоги із забезпеченням житлом на час ремонту їхніх будинків. У 2019 році від 8 000 до 10 000 вразливих сімей (головним чином, непереміщені, але також ті, що повернулися до місць постійного проживання, та внутрішньо переміщені), які живуть на НПУТ, потребуватимуть гуманітарної допомоги із забезпеченням житлом.

141. Шляхи, механізми та способи відшкодування втрат і запровадження механізму поновлення порушених майнових прав визначатимуться в рамках роботи Міжвідомчої комісії і у відповідності з вимогами чинних законодавчих та нормативних актів України.

- Гуманітарні організації мусять забезпечити готовність до мобілізації з метою доповнення невідкладних заходів місцевих органів влади у випадку виникнення пов'язаних з конфліктом інцидентів. З урахуванням тенденцій протягом першої половини 2018 року,¹⁴² агенціям, які надають допомогу у забезпеченні житлом та непродовольчими товарами, слід забезпечити наявність з обох боків «лінії розмежування» 1000 комплектів допомоги для житлових потреб та 1000 наборів непродовольчих товарів першої необхідності (зокрема, постільної білизни та основного кухонного обладнання) для реагування на термінові потреби населення, яке постраждало в результаті конфлікту, а також ремонту їхнього житла.
- Наступної зими близько 264 450 вразливих ВПО, осіб, які повернулися до місця свого постійного проживання, та осіб, які не переміщалися, (68 відсотків на НПУТ) у разі відсутності допомоги не зможуть придбати достатню кількість твердого палива, оплатити комунальні послуги та придбати теплий одяг й інші речі, необхідні для зими.

¹⁴² Див. примітку 133.

ОСВІТА

ОГЛЯД

Збройний конфлікт на сході України продовжує впливати на дітей, педагогів та всю систему освіти, особливо в районах уздовж «лінії розмежування». Стосовно

інших районів також є численні свідчення сукупного впливу конфлікту на 737 000 дітей та вчителів, що навчаються та викладають у 3 500 навчальних закладів.¹⁴³ Для багатьох дітей та молоді часом виникають ситуації порушення доступу до освіти, а на їхнє здоров'я та навчання впливають тривалі страхи, спричинені конфліктом розлади та психологічні травми. Діти, підлітки та молодь належать до найуразливіших категорій населення через особливі ризики, з якими вони стикаються у своєму повсякденному житті.

Існує різниця між особливими потребами дітей та громад по обидва боки «лінії розмежування» у зв'язку з різними факторами, включаючи проблеми захисту, безпеки, механізми реагування та доступні послуги. Місцеві та міжнародні неурядові організації, агенції ООН та урядові органи надають численні послуги хлопчикам та дівчинкам, які проживають на ПУТ. На НПУТ ситуація інша, незважаючи на невелике збільшення присутності деяких ключових організацій. Із приблизно 437 000 дітей віком до 18 років та вчителів, які проживають у межах 20 км від «лінії розмежування», 63% навчаються та викладають на НПУТ.

Внаслідок конфлікту система освіти була розділена, що погіршило існуючі раніше умови у секторі освіти.¹⁴⁴ Значні прогалини у навчанні, тимчасові закриття шкіл, нестача кваліфікованих викладачів, брак навчальних матеріалів, висока вартість навчання для сімей та недостатня кількість психосоціальних програм

143. Оцінка Кластера освіти. З них 670 000 – діти, а 67 000 – вчителі. 343 000 навчаються та викладають на підконтрольних Уряду територіях (ПУТ), а ще 394 000 на не підконтрольних Уряду територіях (НПУТ).

144. Наразі існують три окремі освітні системи. Зараз на не підконтрольних Уряду територіях в Донецьку та Луганську існують де-факто заклади, і в кожній області є де-факто установи так званих «Міністерств освіти». На підконтрольних Уряду територіях є два Департаменти освіти, переміщені з НПУТ, які адміністративно підпорядковані Міністерству освіти і науки України (МОН).

ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

0,7 млн

ЗА СТАТТЮ

ЗА ВІКОМ

ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗПОДІЛОМ

0,1 млн НПУТ (без урахування «лінії розмежування»)

0,4 млн «Лінія розмежування» (20-км зона по обидва боки)

0,2 млн ПУТ (в т.ч. ВПО, без урахування «лінії розмежування»)

МАПА ГОСТРОТИ ПОТРЕБ¹⁴⁵

□ Дані відсутні

Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлені окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення територій, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується.

продовжують спричиняти погіршення якості освіти. Під час консультацій, проведених у серпні 2018 року Кластером освіти в Донецьку (НПУТ), Слов'янську (Донецька реалізації позакласних програм. Вони також висловили занепокоєність щодо молоді, яка потребує підготовки для виходу на ринок праці шляхом забезпечення професійної, технічної підготовки та напрацювання необхідних навичок. В «Оцінці спроможностей та вразливості (Capacity and Vulnerability Assessment)», проведений ініціативою REACH у січні 2018

145. Щодо індикаторів визначення рівня гостроти потреб кластерів див. Додаток № 2.

ВПЛИВ НА ОСВІТУ

737 000

школярів та викладачів зазнають руйнівного впливу тривалого конфлікту

ВИДАЧА ДОКУМЕНТІВ

99 000

випускників на НПУТ необхідне розширення визнання атестатів

ПОШКОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

52 навчальних заклади

пошкоджено/зруйновано через обстріли за останні 21 місяць (січень 2017 р. – вересень 2018 р.)

року в Ясинуватському районі Донецької області, ПУТ, усі школи, які брали участь в опитуванні, заявили, що мають фінансові витрати, які вони не можуть покрити. Найбільш поширеними витратами, які школи не могли покрити, були капітальні витрати. Згідно з цією оцінкою, 19 відсотків міських домогосподарств з дітьми у межах 5 км від «лінії розмежування» повідомляли, що їхні діти пропустили більше місяця навчання. Основні причини, через які діти пропускали школу, були пов'язані зі здоров'ям та закриттям шкіл. Проте в сільській місцевості більша частка домогосподарств повідомляла, що основною причиною пропуску школи були питання безпеки.

Сільські домогосподарства в межах п'яти кілометрів від «лінії розмежування» частіше повідомляли, що не можуть сплатити всі шкільні витрати. Для них найбільше занепокоєння щодо безпеки було пов'язано з тим, що вони «чули і бачили» обстріли по дорозі до навчальних закладів.

Діти дошкільного віку також не менше страждають від наслідків конфлікту. За даними Кластера освіти, доступ до дошкільної освіти покращився у 2018 році. Водночас у деяких населених пунктах немає дитячих садків та/або шкіл, або вони не працюють. Наприклад, як повідомляють, у 2018 році понад 2 000 дітей перебували в черзі на зарахування для відвідання дитячих садків на НПУТ в Луганській області, а деякі дитячі садки в обох областях суттєво переповнені. За результатами дослідження шкіл Кластером освіти, яке було проведено у вересні 2018 року, включало 920 навчальних закладів на ПУТ в Донецькій та Луганській областях та охоплювало 65 відсотків від загальної кількості зарахованих дітей, інфраструктурні потреби, як і раніше, займають високе місце серед пріоритетних потреб шкіл. 12 відсотків або 113 навчальних закладів потребують реконструкції внаслідок конфлікту, та 77 з них розташовані в межах 20 км від «лінії розмежування».

За результатами консультацій Кластера освіти, проведених в липні 2018 року, більшість пов'язаних з конфліктом потреб у ремонті було задоволено на ПУТ, в той час як на НПУТ вони залишаються в основному невирішеними. На НПУТ є багато шкіл, які не підлягають отриманню підтримки з боку міжнародних НУО та агентств ООН. Наприклад, школа-інтернат № 27 у Докучаєвську (Донецька область, НПУТ) в 2018 році була тричі пошкоджена, і вона все ще очікує проведення ремонту.

Багато шкіл по обидва боки від «лінії розмежування» стикаються з труднощами взимку через старі системи опалення або брак ресурсів для закупівлі палива. Це призводить до невідповідної температури в приміщеннях в зимові місяці, тимчасового закриття шкіл і необхідності перенесення або подовження зимових канікул. За результатами дослідження шкіл у 2018 році було виявлено, що 374 навчальних заклади потребують ремонту або відновлення систем опалення. Хоча в багатьох школах все ще виникають короткочасні

перебої з електроенергією та водою, це не викликає серйозних проблем для освіти як на ПУТ, так і на НПУТ. Проте забезпечення водопостачання, санітарії та якості води залишається серйозною проблемою для багатьох шкіл: за оцінками 119 навчальних закладів, вода в них є непридатною для пиття та приготування їжі навіть після фільтрування та кип'ятіння.

Через соціально-економічні труднощі та на тлі загального економічного спаду деякі сім'ї не можуть дозволити собі витрати на навчання. Очевидно, що вартість освіти в межах 5 км від «лінії розмежування» достатньо висока.¹⁴⁶ У 48 відсотках шкіл, принаймні, кожній четвертій дитині необхідна допомога з навчально-методичними матеріалами.¹⁴⁷ Як свідчать консультації з зацікавленими сторонами в серпні 2018 року, потреба в такому виді підтримки виникала часто. Сім'ї з обмеженими доходами не можуть дозволити собі шкільне канцелярське приладдя та форму.

Для дітей, які проживають поблизу «лінії розмежування», доступ до освіти залишається ускладненим через постійні обстріли, поширеність боєприпасів, що не розірвалися, та мін на шляху до школи, а також пошкодження шкільних приміщень. Щоб дістатися школи, діти долають значні відстані за небезпечними маршрутами.¹⁴⁸ Кластер освіти отримувал десятки повідомлень про присутність військових навколо навчальних закладів як на ПУТ, так і на НПУТ протягом 2018 року. Згідно з оцінкою спроможностей та вразливості, проведеною ініціативою REACH в січні 2018 року, 50 відсотків домогосподарств повідомляли про проблеми у сфері захисту та безпеки дітей в навчальних закладах. Обстріли залишаються найбільшою проблемою з безпеки: про неї повідомляли 43 відсотки домогосподарств. Крім того, 30 відсотків зазначали значну присутність військових, зокрема в Донецькій області (32 відсотки проти 26 відсотків у Луганській області).

За результатами дослідження шкіл, проведеного Кластером освіти у вересні 2018 року, 66 відсотків або 606 навчальних закладів повідомили про проблеми із захистом та безпекою, пов'язані або не пов'язані з конфліктом, в районі розташування навчального закладу або на шляху дітей до школи. 22 відсотки або 201 навчальний заклад повідомив про пов'язані з конфліктом проблеми у сфері захисту, зокрема, проблеми, пов'язані з військовою присутністю поряд з навчальними закладами, боєприпасами, що не розірвалися, обстрілами, наявністю контрольних пунктів. В межах 20 км від «лінії розмежування» 33 відсотки навчальних закладів повідомили про проблеми з захистом та безпекою, пов'язані з конфліктом, а в межах 5 км зони — 78 відсотків повідомили про проблеми з захистом та безпекою, пов'язані з конфліктом. Дослідження шкіл показує, що 154 навчальні заклади висловили

146. REACH, Зональна оцінка, 2017 р.

147. Кластер освіти, «Дослідження потреб на підконтрольній Уряду території Донецької та Луганської областей», 2018 р.

148. REACH, Зональна оцінка, 2017 р.

занепокоєння присутністю військових поблизу навчальних закладів, а 61 заклад повідомив про проблеми з безпекою через наявність біля шкіл боеприпасів, що не розірвалися. У цьому відношенні ситуація не покращилася порівняно з 2017 роком, коли аналогічні побоювання висловили відповідно 150 та 62 заклади. Сорок один (41) відсоток або 376 закладів повідомили про проблеми зі станом доріг та безпекою дорожнього руху.

74 відсотки навчальних закладів, розташованих в межах 5 км від «лінії розмежування» (ПУТ), повідомили, що вони не мають належного безпечного приміщення або бомбосховища, або якщо і мають, то такі приміщення не обладнані належним чином. 47 відсотків або 532 навчальних заклади повідомили, що їм відомо про «Декларацію про безпеку шкіл», а 95 відсотків з них хотіли б дізнатися більше про «Декларацію про безпеку шкіл» та поширити інформацію серед своїх колег, дітей та батьків. Наразі Україна прагне стати учасницею Декларації про безпеку шкіл, що є міжурядовим зобов'язанням (на сьогодні підписаним 81 країною світу) щодо захисту учнів, вчителів, шкіл та вищих учбових закладів від наслідків війни. Це дає можливість країнам висловити підтримку захисту закладів освіти під час збройних конфліктів та підкреслити важливість продовження освіти під час війни та впровадження відповідних заходів для запобігання використанню шкіл для військових цілей.

Школи регулярно зазнавали обстрілів протягом 2017–2018 років. У період з січня 2017 року по вересень 2018 року внаслідок триваючих бойових дій було пошкоджено щонайменше 52 навчальні заклади, а п'ять з них — не одноразово.

Під час консультацій з партнерами, проведеними на ПУТ та НПУТ, потреби в захисті та безпеці розглядалися як один з найважливіших пріоритетів. Світлодарська школа № 11 (ПУТ в Донецькій області), яка зазнала пошкоджень у травні 2018 року, є свідченням того, що заходи забезпечення готовності шкіл до надзвичайних ситуацій рятують життя. Понад 60 вікон з противибуховою плівкою були пошкоджені, коли артилерійські снаряди та мінометні міни потрапили у шкільний двір в той час, коли більше 400 дітей та вчителів були у школі. Але під час інциденту ніхто не постраждав.

Діти, вчителі та персонал страждають від тривалих психологічних травм, страхів та стресів, спричинених роками збройного конфлікту, а для тих, хто знаходиться найближче до «лінії розмежування», цей вплив продовжує зростати. Хоча, згідно з оцінкою спроможностей та вразливості, проведеною ініціативою REACH, доступ до психосоціальних послуг в школах є суттєво більшим, ніж у 2016 році (58 відсотків у порівнянні з 16 відсотками), спостерігалось невелике зменшення надання таких послуг, порівняно з 66 відсотками, зареєстрованими у вересні 2017 року в рамках аналізу тенденцій. Відсутність психосоціальних послуг більше впливає на учнів у сільській місцевості,

де лише 30 відсотків домогосподарств з дітьми повідомляють про наявність таких послуг. Згідно з даними дослідження шкіл, проведеного Кластером освіти у вересні 2018 року, 54 відсотки навчальних закладів повідомили про вплив конфлікту на навчання або здоров'я учнів. У зоні 20 км від «лінії розмежування» цей показник становить 65 відсотків. Цей показник не змінився з минулого року, коли 52 відсотки усіх освітніх закладів та 74 відсотки в межах 15 км від «лінії розмежування» повідомили про такий вплив.

За оцінками, кількість дітей, які потребують психосоціальних послуг, становить 23 000. Індекс USE¹⁴⁹/«Підлітковий компонент» продемонстрував певну динаміку, яка викликає занепокоєння, у підлітків, які проживають поблизу «лінії розмежування», що є результатом тривалого впливу високого рівня насильства, включаючи підвищений ризик проблем у поведінці у випадках проявів насильства однолітками в школі або в сім'ї. Це може привести до виникнення проблем із психічним здоров'ям та проблемної поведінки, збільшення байдужості, відсутності емпатії у підлітків. 48 відсотків навчальних закладів повідомили, що принаймні кожна четверта дитина не має навчальних матеріалів через переміщення або з економічних причин. За розрахунками кількість дітей з такими потребами в навчальних закладах, що брали участь в опитуванні, становить 36 000 осіб. Позашкільні заняття також дуже обмежені, особливо на НПУТ.

У 2017/2018 навчальному році у 89 відсотках навчальних закладів відбулися просвітницькі заходи щодо мінної небезпеки, і 75 відсотків зазначили необхідність продовження цих заходів у 2019 році. 94 000 дітей в навчальних закладах, що брали участь в опитуванні, навчалися за різноманітними програми формування необхідних життєвих навичок, включаючи розуміння особливостей конфлікту, сприяння розбудові миру та формування навичок подолання стресів. 43 відсотки або 393 навчальні заклади повідомили, що в них навчаються діти з інвалідністю, які потребують запровадження елементів інклюзивної освіти. В більшості цих шкіл є до п'яти дітей, які потребують таких послуг, починаючи з пристосування інфраструктури для дітей з інвалідністю до відповідного змісту та програми навчання. Загальна кількість дітей, які потребують такої допомоги, — 1 829, з яких 599 навчаються вдома.

Вчителі потребують психосоціальної та педагогічної підтримки, а також постійного розвитку компетенцій, щоб вони могли подолати численні проблеми, з якими стикаються в класі та після занять. Як показали консультації з партнерами, незадоволення потреб вчителів у психосоціальній підтримці призводить до суттєво нижчого рівня вчительської підтримки підлітків, як показує Індекс USE/«Підлітковий компонент». У серпні 2018 року в ході консультацій Кластера освіти партнери та представники освітніх установ висловили думку, що вчителям потрібне навчання, яке допоможе їм подолати

149. Індекс соціальної єдності та примирення Організації Об'єднаних Націй для Східної України.

вигорання, а також психосоціальна підтримка.

Сьогодні більше, ніж будь-коли, необхідні оновлені методи викладання, такі як підхід, орієнтований на дитину. Адміністрація шкіл безумовно визнає потребу у розвитку компетенцій вчителів та освітян у сфері психосоціальних питань, формуванні життєвих навичок та освіти з урахуванням особливостей, спричинених конфліктом. Освіта з урахуванням особливостей конфлікту передбачає нерегламентований безперервний підхід до того, яким чином та що викладати в контексті конфліктних та кризових ситуацій. Усвідомлювати особливості конфлікту означає діяти так, щоб мінімізувати негативні наслідки та максимізувати позитивний вплив, зокрема укріплення миру, сприяння соціальній гармонізації та соціальній справедливості. Освіта з урахуванням особливостей конфлікту — це підхід, який застосовується на всіх етапах конфлікту та на всіх рівнях системи освіти, починаючи від навчального класу до рівня політики, незалежно від рівня та частоти насильства, навіть у ситуаціях, де напруженість ще не призвела або останнім часом не призводила до проявів насильства.

За даними дослідження шкіл, проведеного Кластером освіти у вересні 2018 року, 48 відсотків навчальних закладів зазначили, що конфлікт впливає на добробут працівників або їхню здатність до ефективної праці, що на сім відсотків більше, ніж минулого року. 49 відсотків вчителів потребують розвитку додаткових компетенцій або педагогічної підтримки у цій сфері, а 40 відсотків — психосоціальної підтримки. 18 відсотків або 168 навчальних закладів зазначили, що не мають достатньої кількості вчителів, а 29 відсотків повідомили, що деяким вчителям необхідно викладати предмети поза сферою своєї спеціалізації. У межах 20 км від «лінії розмежування» ці показники аналогічні, 20 та 29 відсотків відповідно.

В Україні є 28 вищих навчальних закладів з особливими потребами, які перемістилися з НПУТ на ПУТ, залишивши обладнання та матеріали на НПУТ, а тому потребують підтримки. Особливе занепокоєння викликає ситуація з дітьми на НПУТ, оскільки внаслідок тривалого конфлікту для випускників шкіл існує ризик зменшення можливостей для отримання вищої освіти за межами НПУТ та виходу на ринок праці. Згідно з оцінками Кластера освіти, кількість дітей та молоді, які отримали атестати про освіту на НПУТ від початку конфлікту, становить 99 000 (включаючи випускників 9 та 11 класів), що на 32% більше, ніж у 2017 році.¹⁵⁰ Чим довше триватиме конфлікт, тим більша кількість учнів отримає середню освіту на НПУТ без загальнонавчальних атестатів, і, якщо поточна тенденція збережеться, приблизно 140 000 учнів стикнуться з проблемою атестації до 2020 року.

ПОСТРАЖДАЛЕ НАСЕЛЕННЯ

- Близько 737 000 учнів та викладачів по обидва боки «лінії розмежування» у Донецькій та Луганській областях постраждали та потребують допомоги. В цю кількість включені діти та вихователі дитячих садків та викладачі професійних училищ.
- 394 000 з них навчаються та викладають на НПУТ, та їхня ситуація викликає особливе занепокоєння через обмежене реагування на ранніх етапах конфлікту та проблеми, що виникають у зв'язку з атестацією.
- 437 000 дітей віком до 18 років і вчителів (у тому числі 275 000 на НПУТ та 162 000 на ПУТ) знаходяться в найбільш вразливому становищі у школах, розташованих уздовж «лінії розмежування», де існують додаткові ризики через обстріли, наявність мін та боєприпасів, що не розірвалися, та близькості до військових об'єктів.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

- Ремонт і відновлення, необхідність яких спричинена конфліктом (переважно для НПУТ).
- Відстоювання права на рівний доступ та більш широке визнання рівня підготовки учнів на НПУТ.
- Усунення адміністративних бар'єрів щодо прийому в учбові заклади, тестування та атестації, а також підтримка більш широкого визнання та підтвердження атестатів про освіту для 99 000 учнів з НПУТ.
- Шкільне приладдя та набори раннього розвитку для шкіл, що найбільше потребують допомоги, та для найбільш уразливих/бідних сімей та людей, які проживають у віддалених районах.
- Надання психосоціальної та педагогічної підтримки вчителям.
- Підтримка підписання «Декларації про безпеку шкіл» та просування освіти з урахуванням особливостей конфлікту.
- Інклюзивні навчальні плани, підручники, навчальні ресурси та обладнання, а також наявність фахівців, включаючи логопедів.
- Збільшення доступу до позашкільних програм, професійно-технічних навчальних закладів та професійного навчання молоді.
- Надання психосоціальної підтримки учням, включаючи неклінічні заходи зі зниження стресу, такі як арт-терапія.
- Покращення доступу до освіти для найбільш вразливих учнів, у тому числі дітей дошкільного віку, учнів з інвалідністю та неповнолітніх без супроводу.

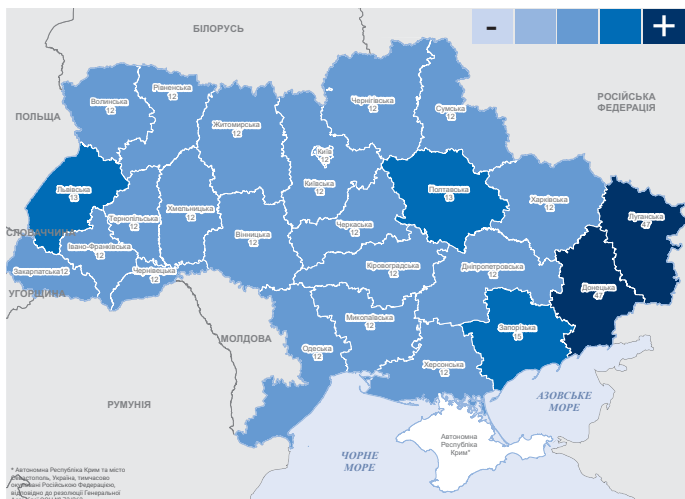
150. Оцінка Кластера освіти.

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОГАЛИНИ ТА ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ОЦІНКИ

Гуманітарні партнери продовжують оцінювати гуманітарні потреби та картографувати основні проблеми людей, які потребують допомоги. Значну кількість оцінок гуманітарної ситуації на ПУТ було повторно проведено у 2018 році з метою визначення та аналізу тенденцій у сфері гуманітарних потреб та аналізу розвитку гуманітарної ситуації. Зокрема Кластером із продовольчої безпеки та засобів до існування було проведено Аналіз продовольчої безпеки та соціально-економічних тенденцій; МОМ використовувала Національну систему моніторингу, а гуманітарна ініціатива REACH провела аналіз гуманітарних тенденцій на ПУТ. Всі ці заходи сприяли всебічному розумінню гуманітарних потреб на ПУТ, особливо в 5-кілометровій зоні вздовж «лінії розмежування».

На ПУТ одночасно існують гуманітарні потреби, потреби у сфері розвитку та у сфері відновлення. У зв'язку з цим гуманітарна спільнота визнає необхідність посилення зв'язків між гуманітарною роботою та заходами з розвитку, особливо коли ситуація все більше набирає тривалого характеру. Це зумовлює доцільність запровадження Нових методів роботи (New Way of Working) для аналізу та моніторингу потреб, щоби не тільки задовольняти невідкладні гуманітарні потреби, але й забезпечити належний перехід до більш довгострокових заходів.

Водночас все ще залишається проблемним збір даних для заповнення інформаційних прогалин щодо таких чутливих питань, як гендерно обумовлене насильство та вплив конфлікту на психічне здоров'я та психосоціальний стан людей. Намагаючись розв'язати цю проблему, на початку 2019 року гуманітарна ініціатива REACH спільно з Кластером захисту проведе оцінку з питань захисту для з'ясування проблем в цій сфері. На НПУТ через обмеженість доступу наявні перевірені дані щодо гуманітарної ситуації залишаються обмеженими. Хоча Оцінка багатосекторних потреб, яку проводить REACH протягом останніх років на НПУТ, є дуже важливою для розуміння ситуації, вона охоплює головним чином міські райони. Гуманітарну ситуацію сімей у сільській місцевості на НПУТ, особливо поблизу «лінії розмежування», все ще складно оцінити, але вважається, що вона є критичною.

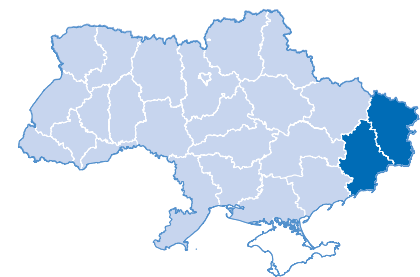
КІЛЬКІСТЬ ПАРТНЕРІВ

138*

КІЛЬКІСТЬ ОЦІНОК

58

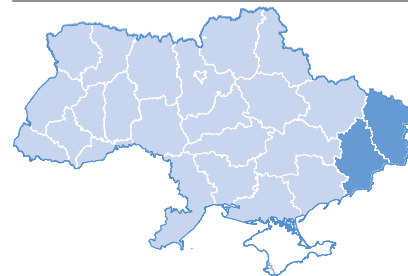
МУЛЬТИКЛАСТЕР

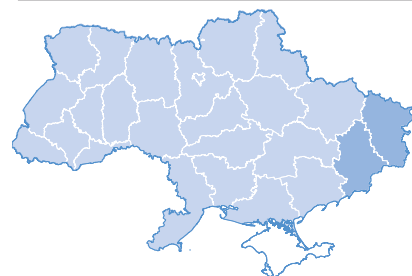
ОСВІТА

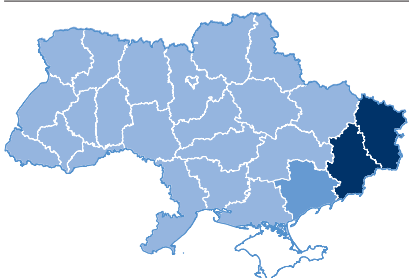
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ

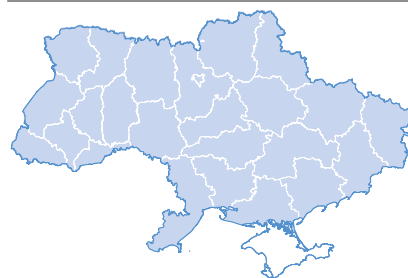
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ХАРЧУВАННЯ

ЗАХИСТ

ЖИТЛО ТА НЕПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ

ВОДА, САНІТАРІЯ ТА ПІГІЄНА

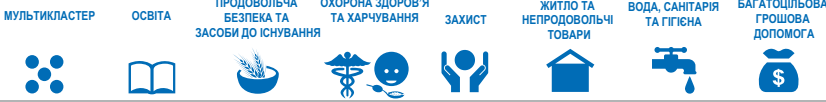

Застереження: Представництво Організації Об'єднаних Націй в Україні дотримується глобальних стандартів, згідно з якими область та зосередження даних для кожної території представлено окремими кольоровими відтінками, а для графічного зображення територій, щодо яких дані відсутні/обмежені, кольорове маркування не застосовується. Межі та назви, а також позначення, що використовуються на цій карті, не означають офіційного схвалення або визнання Організацією Об'єднаних Націй.

* Кількість організацій, які здійснювали заходи та надавали відповідні дані Кластерам з січня 2018 р. до жовтня 2018 р.

КІЛЬКІСТЬ ОЦІНОК ЗА МІСЦЕМ ТА СЕКТОРОМ

ОБЛАСТЬ										УСЬОГО
	МУЛЬТИКЛАСТЕР	ОСВІТА	ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ	ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ХАРЧУВАННЯ	ЗАХИСТ	ЖИТЛО ТА НЕПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ	ВОДА, САНІТАРІЯ ТА ГІГІЄНА	БАГАТОШЛЬОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА		
ЧЕРКАСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ЧЕРНІГІВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ЧЕРНІВЕЦЬКА	4		2	1	8	1			12	
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ДОНЕЦЬКА	16	4	8	5	27	3	1	3	47	
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ХАРКІВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ХЕРСОНСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ХМЕЛЬНИЦЬКА	4		2	1	8	1			12	
КІРОВОГРАДСЬКА	4		2	1	8	1			12	
КИЇВ	4		2	1	8	1			12	
КИЇВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ЛУГАНСЬКА	16	4	8	5	26	4	1	3	47	
ЛЬВІВСЬКА	4		2	2	8	1			13	
МИКОЛАЇВСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ОДЕСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ПОЛТАВСЬКА	4		2	2	8	1			13	
РІВНЕНСЬКА	4		2	1	8	1			12	
СУМСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ТЕРНОПІЛЬСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ВІННИЦЬКА	4		2	1	8	1			12	
ВОЛИНСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ЗАКАРПАТСЬКА	4		2	1	8	1			12	
ЗАПОРІЗЬКА	4		2	2	10	1			15	
ЖИТОМИРСЬКА	4		2	1	8	1			12	
УСЬОГО	16	4	8	6	27	4	1	3	58*	

*Кількість досліджень стосовно кожного Кластеру не обов'язково відповідає загальній кількості досліджень, оскільки деякі дослідження стосуються кількох областей.

ДОДАТОК 1:**МЕТОДОЛОГІЯ МІЖСЕКТОРАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПОТРЕБ**

Під час будь-якої гуманітарної кризи населення має багато різноманітних багатосекторальних потреб. І хоча важливо розібратися в тому, що це за потреби та наскільки вони гострі, не менш важливим для керування заходами реагування є розуміння, наскільки сильно секторальні потреби перетинаються та потенційно загострюють одна одну. Таке розуміння забезпечує узгоджене та впевнене гуманітарне реагування, що сприяє активній громадській підтримці та мобілізації ресурсів.

Зосередження уваги та реагування на гуманітарні потреби у кожному з секторів окремо може призвести до зниження ефективності, особливо при використанні обмежених ресурсів, що мають тенденцію до скорочення. У цьому разі виникає ризик не помітити пріоритети постраждалого населення. Більшої ефективності та синергії можна досягти, реагуючи на потреби у декількох, а не окремих секторах. Справа в тому, що певні потреби не можуть бути задоволені, поки не будуть задоволені інші, або перші і другі повинні задовольнятися водночас (наприклад, забезпечення продуктами харчування пов'язане з водопостачанням; для використання грошових переказів необхідні вільні шляхи до ринків; відновлення польових робіт вимагає забезпечення доступу до полів тощо).

У деяких випадках об'єднання зусиль для задоволення різноманітних потреб дозволить заощадити на логістиці та інших витратах. Проте варто зазначити, що непросто розібратися у цих численних потребах, які до того ж часто накладаються одна на одну, що призводить до їх загострення.

Попри те, що не існує універсального методу, що відповідав би усім потребам, методології, що використовуються в інших гуманітарних ситуаціях, можуть бути адаптовані до умов України. Після ретельного вивчення та розгляду додаткових технічних рекомендацій Секції підтримки узгодженої оцінки УКГС ООН єменська модель використовується з 2017 року для систематизації та подальшого вдосконалення методології українського ОГП.

Міжкластерна координаційна група та Робоча група з управління інформацією рекомендували застосовувати таку саму методологію для планування у 2019 році.

Запропонована методика розрахунку зведеного індексу полягає в наступному:

- Зведений індекс розраховується шляхом розрахунку одного або кількох показників для кожного домену (поля діяльності). У випадку України пропонуються два типи доменів: один секторальний, другий —

контекстуальний.

- Для секторального домену значення визначається загальними шкалами оцінки гостроти потреб за відповідними кластерами (та субкластерами, якщо це доцільно).
- Для контекстуального домену використовуються три показники: 1) кількість випадків порушення безпеки (INSO); 2) дані щодо доступу (INSO); і 3) дані щодо мінування (надані Субкластером з протимінної діяльності через Кластер захисту) для певної географічної одиниці. Ці три показники також градууються за шкалою від 0 до 5.
- Розрахунки будуть проводитися по кожній географічній одиниці (на районному рівні для Луганської та Донецької областей та на рівні областей для інших територій країни).
- Кожне значення потім переводиться у діапазон від 0 до 1 (виражене у відсотках від максимальної оцінки).
- Загальний індекс за всіма показниками вираховується шляхом мультиплікативної комбінації показників з однаковим значенням оцінки, тобто методом геометричного середнього. Цей метод використовується саме для забезпечення більш збалансованого подання кожного показника. Геометричне середнє знаходиться в межах від 0 до 1. Отже, для перетворення значення у таке, щоб вкладалося у шкалу від 0 до 5, його слід помножити на максимальний показник за шкалою.
- Нульові значення не розглядаються з метою уникнення неактивної оцінки.

Формула:

$$\text{Composite index } 0 = (\text{Max scale}) * \left(\left(\frac{D_1}{D_{1 \max}} \right) * \left(\frac{D_2}{D_{2 \max}} \right) * \left(\frac{D_n}{D_{n \max}} \right) \right)^{1/n}$$

Запропоновані результати

Змішана мапа гостроти потреб (див. с. 17 у розділі «Зосередження потреб»), заснована на кодуванні кольором за шкалою від 1 до 5, формується зі значення зведеного індексу для кожної географічної одиниці (районний рівень для Донецької та Луганської областей і обласний рівень для інших регіонів країни).

Запропоновані результати не підміняють собою ранжування та/або аналіз гостроти потреб у конкретних

секторах, а лише служать відправною точкою для стратегічного зіставлення і можуть використовуватися для забезпечення базису для загального процесу прийняття обґрунтованих рішень там, де це вважається за необхідне.

ДОДАТОК 2**ПОКАЗНИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ГОСТРОТИ ПОТРЕБ КЛАСТЕРА**

ЖИТЛО/НПТ	<ul style="list-style-type: none"> • % людей, які живуть у невідповідних житлових умовах, небезпечних для життя та принизливих для людської гідності • % людей, для життя яких існує загроза протягом зимового періоду • % людей, які не мають гарантій для проживання в приміщенні та для яких потенційно є загроза виселення/вимушеного повернення • Кількість пошкоджених будинків, що потребують ремонту • Кількість новопошкоджених будинків, що потребують профілактичних заходів для запобігання подальшому руйнуванню
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ХАРЧУВАННЯ	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість ВПО та людей у вразливому становищі, які потребують основних медичних послуг • Кількість пошкоджених медичних закладів та/або закладів, яким необхідні основні медичні препарати • Кількість пацієнтів з підтвердженим туберкульозом/ВІЛ, яким необхідно лікування, та відстань до найближчого медичного закладу
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЗАСОБИ ДО ІСНУВАННЯ	<ul style="list-style-type: none"> • Індекс продовольчої безпеки
ЗАХИСТ	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість ВПО • Свобода пересування • Верховенство права та доступ до правосуддя • Доступ до основних послуг • Військова присутність • Обстріли/бойові дії • Питання протимінної діяльності
ВОДА, САНІТАРІЯ ТА ГІГІЄНА	<ul style="list-style-type: none"> • Залежність від водопостачання, щодо якого є значні ризики • Близькість до «лінії розмежування» • Наявність доступу для гуманітарних робіт
ОСВІТА	<ul style="list-style-type: none"> • Обстріли шкіл • Інші складники (напр., консультації з партнерами, огляд вторинних даних)

www.unocha.org/ukraine

www.reliefweb.int

www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine

<https://reports.unocha.org/country/ukraine/>